

© T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlığı
Kùtùphaneler ve Yayınlar Genel Mùdùrlùđù

Eser Adı: Şâhî Dîvânı
Mùellifi: Şehzâde Bâyezîd
Hazırlayan: Filiz Kılıç
Yayın Yılı: 2018
ISBN: 978-975-17-4060-1
Ana Yayın Numarası:3604
Kùltür Eserleri Dizisi-592

Adres: Anafartalar Mahallesi, Cumhuriyet
Caddesi, No: 4, B-Blok, 06030 Ulus/ANKARA

Telefon: +90 312 470 80 00

Faks: +90 312 309 89 98

e-posta: yaphaz@kulturturizm.gov.tr

www.kulturturizm.gov.tr-
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr>

ŞÂHÎ DÎVÂNI

Hazırlayan
Dr. Filiz KILIÇ

Ankara
2018

KISALTMALAR

Bkz/bkz.	Bakınız
C.	Cilt
çev.	Çeviren
DTCF	Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi
G.	Gazel
hzl.	Hazırlayan
KB	Kültür Bakanlığı
KTB	Kültür ve Turizm Bakanlığı
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
Mes.	Mesnevi
MFA	Mikrofilm Arşivi
Mu.	Murabba
Müf.	Müfred
No.	Numara
ö.	Ölümü
Tah.	Tahmis
TDK	Türk Dil Kurumu
vb.	ve benzeri
Yay.	Yayınları
yy.	Yüzyıl

ŞEHZADE BÂYEZÎD'İN HAYATI

Kânûnî Sultân Süleymân'ın şehzadelerindendir. 933/1526-27 yılında İstanbul'da doğdu. Bazı kaynaklarda doğum tarihi 932/1525-26¹ ve 934/1527-28 olarak gösterilir. Osmanlı arşivlerinde kayıtlı bulunan 12 Ramazan 1227 tarihli ve 14303 numaralı Hatt-ı Hümayûn “*sadârât kaymakâmının Şehzâde Bâyezîd'in velâdetini tebrikidir*”. Kânûnî Sultan Süleymân'ın Hurrem Sultan (1504?-1558)²dan olma oğullarından olan Bâyezîd'in yedi erkek kardeşi daha vardı.

Diğer Şehzadeler

Mustafâ (921/1515-960/1553): Şehzade Mustafâ Süleymân'ın Manisa sancakbeyliği sırasında doğdu. Annesi Mâhidevrân Hatun Kânûnî'nin ilk baş kadınıdır. Diğer şehzadeler gibi çok iyi bir eğitim görmüş ve *Muhlisî* mahlasıyla şiirler yazmıştır. Gerek karakteri, gerek bilgisi ve yeteneğiyle halk ve askerler tarafından çok sevilir; tahtın varisi gözüyle bakılıyordu. Ancak Kânûnî'nin gözde eşi Hurrem'in entrikaları neticesinde boğularak öldürülmüştür. Mustafâ'nın öldürülmesi tarihçilerimiz tarafından çok önem verilen ve herkesçe bilinen bir vakadır. Ölümüne bütün Osmanlı halkı üzülmüş, şairler acılarını dile getiren mersiyeler yazmışlardır³. Muhlisî mahlasıyla şiirler yazdığını söylediği şehzadenin kişiliği ve şiirleri için Beyânî şunları kaydeder: “*Şehzâde-i mezbûr 'ale'd- devâm erbâb-ı ma'rifet ile sohbet ü ülfet ve ashâb-ı zekâ vü fitnat ile münâdemet ü muhâlatat üzre olmagın nazm-ı eş'âra kemâl-i kudret ü miknet gelmişdür. Bu eş'âr-ı güher-bâr ol şehzâde-i kâmkârundur.*”⁴ Ahdî ise Gülşen-i Şu'arâ adlı şairler tezkiresinde Mustafâ'nın şiirlerini “kötü değil” olarak nitelendirip Muhlisî mahlasını kullandığını belirtir: “*Tabî'at-ı şî'riyyesi bed olmamagın mahlas-ı hâlisleri Muhlisî vâkı' olmuşdur.*”⁵

Gelibolulu Mustafâ Âlî'ye göre ise şiirlerinde bazen Muhlisî bazen Mustafâ mahlaslarını kullanmıştır. Âlî Muhlisî mahlası için kaynak olarak Gülşen-i Şu'arâ'yı gösterir: “*Şehzâde-i nâmdâr ba'z-ı eş'ârında ism-i şerîfini mahlas ihtiyâr itmışdür. Ammâ mü'ellif-i tezkîre Monlâ 'Ahdî-i 'Acemî*

¹ Saadetin Nüzhet Ergun (yty). *Türk Şairleri*. C.2. İstanbul. 751; M. Çağatay Uluçay (1961). “Selim-Bâyezîd Mücadelesi”. *Tarih Vesikaları*. C.1. Mart, 3 (8).

² Avrupalı tarihçilerce Roxelane, Rossa, Roza, Rosanne ve Rvziae adları ile anılan Hurrem'e bu isim neşeli ve cana yakın tabiatı gereğince saraya cariye olarak geldiğinde verilmiştir. Hurrem'in Süleyman'ın haremine ne zaman katıldığı tam olarak bilinmiyor. Ancak 1520 Eylülünde padişah olduğunda cülus hediyesi olarak sunulmuş olabilir. Hurrem büyük bir olasılıkla, o sırada Polonya'nın bir parçası olan Batı Ukrayna'dan idi (Leslie P. Peirce (1998). *Harem-i Hümayûn. Osmanlı İmparatorluğu'nda Hükümlerlik ve Kadınlar*. (çev: Ayşe Berktaş). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay. 77). Çok güzel olmamakla beraber sevimli, sevecen ve akıllı olmasıyla cihan padişahını kendisine âşık etmeyi başarmış ve o zamana kadar Osmanlı'da devam eden bir geleneği bozarak baş kadından sonra bir cariye olarak nikâh yaptırmıştır. Çevirdiği entrikalarla Kânûnî'nin Mâhidevrân'dan olma ilk şehzadesi Mustafa'yı öldürttüktan sonra oğullarından birinin tahta geçmesi için bütün gücüyle çalışmış ve başarılı da olmuştur. (Geniş bilgi için bkz. M. Tayyib Gökbilgin (1978). “Hurrem”. *İslam Ansiklopedisi*. C.5. İstanbul: MEB Yay. 593-595; M. Çağatay Uluçay (1980). *Padişahların Kadınları ve Kızları*. Ankara; Pars Tuğlacı (1985). *Osmanlı Saray Kadınları*. İstanbul; Leslie P. Peirce (1998). *Harem-i Hümayûn, Osmanlı İmparatorluğu'nda Hükümlerlik ve Kadınlar*. (çev: Ayşe Berktaş). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay.; Cahit Baltacı (1998). “Hürrem Sultan”. *İslam Ansiklopedisi*. C.18. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. 498-500).

³ Bu konuda geniş bilgi için bkz.: Ahmet Atilla □ entürk (1998). *Yahyâ Bâ' in □ ebzâde Mustafa Mersiyesi yahut Kânûnî Hicriyesi*. □ stanbul: Enderun Kitâbevi; Şehzade Mustafa'ya yazılan mersiyeler için bkz.: Mustafa □ sen (1994). *Acıy Bal Eylemek. Türk Edebiyatında Mersiye*. Ankara: Akça □ Yay.

⁴ Aysun Sungurhan (2017). *Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiretü's-şu'arâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55834,kinalizade-hasan-celebipdf.pdf?0>. 17. [Erişim Tarihi: 18.06.2018].

⁵ Süleyman Solmaz (2018). *Bağdatlı Ahdî Gülşen-i Şu'arâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56733,ahdi-gulsen-i-suarapdf.pdf?0>, 48. [Erişim Tarihi: 18.06.2018].

*kavlince mahlası Muhlisî idügi tahkîke yetmişdür.*⁶

Mehmed (927/1521): Kânûnî'nin Hurrem'den olma diğer oğludur. Genç yaşta vefat etmiştir. Kânûnî kendisinden sonra tahta varis olarak gördüğü ve büyük bir sevgi duyduğu oğlunun Manisa sancak beyi iken vefat etmesi üzerine çok üzülmüş, cenaze namazını bizzat kılmıştır⁷. Onun adını ebedileştirmek için Şehzade Câmîi'ni yaptırmış ve

“Şehzadeler güzidesi Sultân Mehemedim” (950)⁸
Merkad-i Sultân Mehemed bâd Firdevs-i ebed⁹

tarihlerini söylemiştir.

Aynı zamanda şair olan Mehmed için Ahdî Gülşen-i Şu'arâ'da şunları yazmaktadır:
“Pâdişâhımızun halef-i ercmeni ve püser-i hüşmeni idi lâkin âsumân-ı devletün kemâl-i bî-misâli ve şekeristân-ı belâgatün tûtî-i şîrîn-makâli ve gülzâr-ı cemâlün nev-res nihâli iken sarsar-ı bâd-ı fenâdan gülbün-i kaddi şikest ve dest-bürd-i ecele pây-best olmuş. Ol pertev-i dîn-i nûr-ı Muhammedi şehzâdelerün ser-âmedi idi ‘âlem-i faniden dârü'l-bekâyâ rihlet idüp kûşe-i uzlet ihtiyâr idindi. Ol şehriyâr-ı nâmdârun mezâr-ı şerîfi İstanbul içinde vâkı’ olmuşdur. Bu eş’âr-ı hazîn anlarındur. Haylice âşıkâne ve hasb-i hâl-i dil-i dîvâne olmagın bî-bahâne sebt olındı. Beyt:

Ol saçı leyli umardum bana mecnûnam diye
Gezmesün gelsün belâ tagında Mecnûnam diye
Yoluna cân virmege anuñçün ikrâr eyledüm
Habs idüp çâh-ı zenehdânunda medyûnam diye¹⁰

Diger:

Her kaçan ruhsârını ‘arzitse dilber gül gibi
Nâleye başlar görüp bî-çâre dil bülbül gibi¹¹

Selîm (930/1524-982/1574): Kânûnî'den sonra tahta geçen Selîm'dir. Tarihte *Sarı Selîm* ya da *Sarhoş Selîm* lakaplarıyla da tanınır. Hurrem'in oğludur. Yerine oğlu Murâd padişah olmuştur. *Selîmî* mahlasıyla güzel şiirler yazmıştır. Gelibolulu Âlî, şehzadenin mahlasını da hatırlatacak cümlelerle edebi kişiliğini över: *“Kendü cevâhir-i güftâra mâlik tarîk-i nazmun dekâyıkına sâlik ehl-*

⁶ Mustafa İsen (2017). *Künhü'l-Anbâr'ın Tezkire Kısmı*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55739,kunhul-ahbarin-tezkire-kismpdf.pdf?0.117>. [Erişim Tarihi: 18.06.2018].

⁷ Şerafettin Turan (1984). *Kânûnî'nin Oğlu Şehzade Bâyezîd Vakası*. Ankara: DTCF Yay. 20.

⁸ İsmail Yakıt (1992). *Türk-İslam Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme*. İstanbul: Ötüken Yay. 145.

⁹ İsmail Hami Danişmend (1971). *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*. C.2. İstanbul: Türkiye Yay.245. Şehzade Mehmed'in ölümüne yazılan mersiyeler için, bkz. Mustafa İsen (1994). *Acıyı Bal Eylemek Türk Edebiyatında Mersiye*. Ankara: Akçağ Yay. 267-282.

¹⁰ Bu gazelin mahlas beyti de şöyledir:

Dilber oldur ey Mehemed hışm idince âşıkâ

Boynuna bend eylerüm zülf-i hümâyûnum diye (İsmail Hami Danişmend (1971). *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*. C.2.

İstanbul: Türkiye Yay. 244)

¹¹ Süleyman Solmaz (2018). *Bağdatlı Ahdî Gülşen-i Şu'arâ*.http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56733_ahdi-gulsen-i-suarapdf.pdf?0.48. [Erişim Tarihi: 18.06.2018]

*i dillerün ri'âyetlerine mütehâlik tab'ı selîm 'aklı müstakîm bir şehriyâr-ı sâhib-dîhîm idi.'*¹² Divanı yoktur.

Cihângîr (931/1531-960/1553): Annesi Hurrem Sultan'dır. Çok sevdiği ağabeyi Şehzade Mustafâ'nın katlinden sonra kambur olan Cihângîr'in bünyesi bu acıya dayanmamış ve genç yaşta vefât etmiştir. Şehzade Mustafâ'nın öldürülmesi hadisesinin akabinde Kânûnî kışı Halep'te geçirme kararını almış, burada Cihângîr'in vefâtı vuku bulmuştur. Cihângîr'in vefâtından müteessir olan padişah, Maraş'ta kışlamakta olan Şehzade Selîm'i Halep'e çağırması ve onun gelmesinden sonra da Hama ve Ma'arratü'l-Nu'mân taraflarında bir müddet avlanmakla teselli bulmuştur¹³. Ağabeyleri gibi şair tabiatlı olan Cihângîr, nazik tabiatına istinaden olsa gerek *Zaifî* mahlasını almıştır. Ahdî, "*Pâdişâh-ı Süleymân-bârgâh ve sultân-ı Cem-penâh hazretlerinin ferzend-i dilbendi idi. Evân-ı cevânîde devr-i zamânenen asîb irişüp ol şehzâde-i cihâna 'arsa-i rûzgâr-ı nâ-hem-vâr teng ü tar görinüp cihân-ı bî-vefâdan bûy-ı vefâ görmeyüp şehri Halebde 'âlem-i bekâyâ cân atup revâne oldi. Târîh-i mevti sene sittin ve tis'ami'edür ve mezkûrun mahlas-ı şerîfi Za'ifîdür. Hey'et-i ten-i nahîfi ma'lûm-ı ehl-i hâl ve kuvvet-i zihn-i latîfi ber-kemâl imiş. Ahyânen tab'-ı vekkaddan nazm-ı belâgat-nazmun mânend-i dürr-i meknûn rişte-i nazma çeküp der-gûş-ı erbâb-ı hûş kılmadan hâlî olmaz imiş*" bilgisini verdikten sonra Cihângîr'in şiirlerinden iki beyit örnek olarak alır:

*'Akl u fikrüm târumâr iden bu gîsûlar mıdur
Yohsa ruhsârundaki bu hâl-i hindûlar mıdur
Dir gören müjgânların altında cânâ gözlerün
Hançer altında yatur sayd olmuş âhûlar mıdur*¹⁴

Şehzade Bâyezîd'in, *Murâd* (ö. 927/1520), *Mahmûd* (ö. 928/1521-1522), *Abdullah* (929/1523-932/1525-1526)) adlı kardeşleri de vardır. Ancak, bunlar küçük yaşlarda ölmüşlerdir.

Bâyezîd'in Çocukluğu, Tahsili ve Düzme Mustafâ Hadisesi

Bâyezîd, diğer Osmanlı şehzadeleri gibi iyi bir eğitim görmüştür. Osmanlı sarayında şehzadeler dört-beş yaşına geldikleri zaman kendilerine merasimle bir hoca tayin edilir ve tahsil hayatları başlardı. "*Şehzadenin bu derse başlamasına "bed-i besmele" denilirdi. Bu merasimde ve davetlilerin huzurunda ibtidâ şeyhülislam teberrüken şehzadeyi eski alfabe tertibi üzere "eliften ye"ye kadar*

¹²Mustafa İsen (2017). *Künhü'l-Anbâr'ın Tezkire Kısmı*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55739,kunhul-ahbarin-tezkire-kism.pdf?0.117>. [Erişim Tarihi: 18.06.2018].

¹³M. Tayyib Gökbilgin (1979). "Süleyman I", *İslam Ansiklopedisi*, c. 11, İstanbul: MEB.s.136.

¹⁴Süleyman Solmaz (2018). *Bağdatlı Ahdî Gülşen-i Şu'arâ*.<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56733,ahdi-gulsen-i-suarapdf.pdf?0>. 49. [Erişim Tarihi: 18.06.2018].

Bu beyit Şentürk'ün çalışmasında şu şekilde verilir ki anlam itibariyle daha doğrudur:

Dir gören ebrûlerün altındaki çeşmânunu

Hançer altında yatur sayd olmuş âhûler midür (Ahmet Atilla Şentürk (1998). *Yahyâ Beğ'in Şehzade Mustafa Mersiyesi yahut Kânûnî Hicviyesi*. İstanbul: Enderun Kitâbevi. LXXII.)

okutur ve dua ederdi. Duadan sonra merasim biter ve çocuğun tahsili, tayin olunan hocasına bırakılırdı. Şehzadenin hocası dârü's-saâde ağası dairesinde ders verirdi¹⁵. Bu eğitim esnasında, Kur'ân, hadis ve dini ilimler başlıca dersler olarak okutulurdu. Şehzadeler, Türkçeyle beraber, Arapça, Farsça, Latince, Yunanca, Rumca, Sırpça hatta Çağatay Türkçesi gibi dil ve lehçelerin de birkaçını öğrenirlerdi. Ayrıca, tarih, coğrafya, harp sanatı, astroloji, matematik, mantık ve kimya gibi pozitif ilimleri okurlar, tasavvuf, müzik, atıcılık, ata binmek, güreş vb. faaliyetlerle meşgul olurlardı¹⁶.

Bâyezîd'in çocukluk yıllarına ve eğitimine dair tarih kitaplarında çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Ancak lalalarından birinin Mehmed¹⁷ diğerinin Mustafâ¹⁸ ve hocası Cafer Çelebi'nin¹⁹ varlığını biliyoruz. 11 Kasım 1539'da kardeşi Cihângîr ile birlikte sünnet edildi. At Meydanı'nda yapılan düğün 15 gün sürdü. Bu düğün ile birlikte Bâyezîd'in yine Hurrem'den olma kız kardeşi Mihrimâh Sultân'ın Rüstem Paşa²⁰ (ö. 12 Temmuz 1561) ile evlenme merasimi de gerçekleştirildi²¹. Bu merasimden üç yıl sonra Bâyezîd, 1541'deki Macaristan seferine katıldı.

Şehzade, sancağa çıkma yaşı gelince, 953/1546'da Karaman sancak beyliği ile Konya'ya gönderildi. Osmanlı devlet sistemine göre, şehzadeler müstakbel bir padişah sıfatıyla devlet idaresinde bilgi edinmek için sancak beyliğiyle eyaletlere gönderilirlerdi. Şehzadelerin eğitimleri buralarda da devam ederdi. Bu uygulamaya Bâyezîd vakasından sonra son verilmiştir.

Bâyezîd, 1548'de İran üzerine yürüyen babasını Akşehir'de karşıladı. Ordu Halep'te kışladığında da babası tarafından oraya çağırıldı. 1553 Nahcevân seferinde taht muhafazası için Edirne'ye yollandı. Fakat Şehzade Mustafâ'nın öldürülmesinden (6 Ekim 1553) sonra onun adına isyan eden “*Düzme Mustafâ*” kuvvetlerini durdurmada ağır davranması, bu olayın kendisince düzenlendiği rivayetine yol açtı ve babasının ona olan güvenini sarstı²². Olayın özü şu idi: Şehzade Mustafâ'nın öldürülmesinden sonra şehzadeye benzediği ileri sürülen bir kişi etrafına topladığı adamlarla devlete karşı isyan çıkartmıştı. İddiaya göre Şehzade Mustafâ hâlâ yaşamaktadır ve babasına karşı bir isyan hazırlığı içindedir. Kânûnî, oğlunun bu hareketini cezasız bırakmak istememişti. Ancak Süleymân

¹⁵ İsmail Hakkı Uzunçarşılı (1945). *Osmanlı Devletinin Saray Teşkilatı*, Ankara: TTK. s.110.

¹⁶ Mustafa İsen ve Ali Fuat Bilkan (1997). *Sultan Şairler*. Ankara: Akçağ Yay. 33-34.

¹⁷ *Osmanlı Arşivi. Ali Emiri Tasnifi*. Tarih 954. 1-b/1. sıra no: 344.

¹⁸ *Mühimme Defteri*. Tarih 14 Zilhicce 961. C. 1, sıra no: 951.

¹⁹ *Mühimme Defteri*. Tarih 14 Zilkade 963. C. 2. sıra no: 1423.

²⁰ Çok çirkin olmasına rağmen iyi bir devlet adamı olması hasebiyle Mihrimah sultanla evlendirilmeye layık görülen Rüstem Paşa'nın muhalifleri bu izdivacı engellemek için paşanın cüzzamlı olduğunu ileri sürerler. Bunun üzerine, bu durumun tahkik edilmesini isteyen padişah, paşanın çamaşırlarında bit bulunduğunu ve bitin cüzzamlı bulunmayacağı haberini alır ve izdivaç için engel de ortadan kalkar. Bu olayın duyulması üzerine zamanın şairlerinden biri:

Olıcak bir kişinin bahtı kavî tâli'i yâr

Kehlesi dahi mahallinde anın işe yarar

beytini söyleyerek, şanslı insanın kehlesinin (bit) de işe yarayacağını belirtir (İskender Pala (1996). “Kehlenin Tarihi Misyonu”. □ *airlerin Dilinden*. □ stanbul: Ötüken Yay. 43-45).

²¹ M. Tayyib Gökbilgin (1979). “Süleyman I”. *İslam Ansiklopedisi*. C. 11. İstanbul: MEB Yay. 1979; Orhonlu, Cengiz (1979). “Sünnet Düğünü”. *İslam Ansiklopedisi*. C.11. İstanbul: MEB Yay. 245.

²² Düzme Mustafa hadisesi ve hadise karşısında Bâyezîd'in tutumu hakkında daha geniş bilgi için bkz. Şerafettin Turan (1984). *Kânûnî'nin Oğlu Şehzade Bâyezîd Vakası*. Ankara: DTCF Yay. 37-44.

dönemi Habsburg elçisi Busbecq'e göre, padişahın şehzadeyi ciddi olarak cezalandırmaktan vazgeçirilmesinde Hürrem etkili olmuştur: Birkaç gün öfkesinin yatışmasını bekledikten sonra padişahın huzurunda konuya değinerek gençliğin düşüncesizliğinden, kaderin kaçınılmazlığından dem vurdu ve Osmanlı tarihinden benzer olayları andı... “*Adalet ilk defa işlenen bir suçun affını gerektirir*”, dedi. Oğlu davranışlarını düzeltirse, babası oğlunun hayatını bağışlamış olmakla çok şey kazanacaktı. Yok, eğer kötü yola dönerse, kendisine her iki suçunda cezasını çektirmek için bol bol fırsat olacaktı. Padişaha yalvardı: Oğluna acımıyorsa bile, bir ananın oğlu için dualarına merhamet etmeliydi...²³ Bâyezîd de, bundan böyle babasına sadık kalacağına söz vermişti. Kânûnî oğlunu bağışladı ve Kütahya'ya vali olarak gönderdi. Nitekim Bâyezîd, hadiseden birkaç yıl sonra babasına yazdığı mektuplarda, “*Benüm sa'âdetim Sultânım, v'allâhi'l-azîm şol kadar şâd olmuşam ki, Kütahya'yı ben kulunuza inâyet eylediğimize; eger cihân halkı kâtip olsa beyâna kabil olmya!. Ben kulunuzu murâdımâ ırgürdünüz, Hak Te'âlâ sultânımın cem'-i murâd-ı şerîflerin müyesser eylesin, âmin. Benüm sultânım, şol denlü şâdam ki şâdılgımdan bilmem n'eyliyem?*²⁴” ya da “*küstahlığıma bakılmayup mazur dutasız. Kulunuzam, kurbânınızam, ayağınız turabıyam; sultânımdan gayrı kimim var? Kulun işi daim hatadır, kerîm işi dâim lutf u keremdir*”²⁵ diye, hâlâ eski bir suçun özrünü dilemekte idi. Netice itibariyle, Bâyezîd'in, veliahtlığı garantilemek için Düzme Mustafâ vakasından faydalanarak attığı bu ilk adım muvaffak olmamış, aksine, babasının kendi hakkındaki itimadının sarsılmasına yol açmıştı. Bâyezîd'in Kütahya'ya gelişi üzerine daha sonra şehzadenin edebi muhitinde yer alacak olan Firâkî bir gazel yazıp, göndermiştir:

*Arzû kılmaz kızılbaş âl-i 'Osmân tahtını
Ol hırâsânlıkla terk itmez Horasan tahtını
Beklerin begler içinde pâdişâhum ben seni
Gönlümün ma'mûr idersün işbu vîrân tahtını
Her habâb-ı câm-ı mey söyler zebân-ı hâl ile
Yile virdi rûzgâr anca Süleymân tahtını
'Ârızunda hattuna zülfün mu'âriz olmadı
Mûra teslîm itdi sanki şâh-ı mârân tahtını
Azm-i Bestâm eyleme gel şehr-i Kûtâhiyyeye
Görmek istersen şehâ ger Bâyezîd Hân tahtını
Sen yüz aklugin vir Allâhum çü bir sevdâ ile*

²³ Leslie P. Peirce (1998). *Harem-i Hümayûn, Osmanlı İmparatorluğu'nda Hükümranlık ve Kadınlar*. (çev: Ayşe Berktaş). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay. 308.

²⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı (1932). *Kütahya Şehri*. İstanbul. 140.

²⁵ Şerafettin Turan (1984). *Kânûnî'nin Oğlu Şehzade Bâyezîd Vakası*. Ankara: DTCF Yay .43.

Germiyâna geldi terk idüp Karaman tahtını

Sürme kapundan şehâ k'itmez gedâ gönlüm kabûl

Virselersıdk u safâ ile Sıfahân tahtını

Ey Firâkî Hazret-i Ya'kûba fûrkat bir zemân

*Tahta-bend-i beyt-i ahzân itdi Ken'ân tahtını*²⁶

Selîm ve Bâyezîd'in Tahta Geçme Mücadelesi

“*Ben kulunuzu murâdına irgürdünüz*” diye babasına teşekkür eden Bâyezîd, kendini artık tahtın tabii varisi olarak görmeye başladı. Zaten sekiz şehzadeden hayatta kalan Bâyezîd ve Selîm idi. Selîm yaşça büyük olduğu için saltanat onun hakkı gibi görülüyordu. Ancak, Selîm'in tahta geçmesini isteyen Lala Mustafâ Paşa -ki Bâyezîd'e lalalık yapmıştı- ve bazı çıkarıcıların oyunuyla Bâyezîd tahtta hak iddia etmeye başladı. Lala Mustafâ Paşa Rüstem Paşa'nın veliaht olarak Bâyezîd'i desteklediğini biliyor ve sadrazam olabilmek için Bâyezîd'i babasına karşı isyana sürükleyip bertaraf etmekten başka bir çare bulamıyordu. Selîm tahta geçerse onu vezir-i azam yapacağına da söz vermişti. Bu gelişmeler karşısında Mustafâ Paşa iki taraflı oynamış, kardeşleri birbirine, Bâyezîd'i de babasına karşı kötölemiştir. Ancak hiç bir zaman da vezir-i azamlığı elde edememiştir²⁷. 965 (1558)'te Mekke Emiri tarafından elçilikle İstanbul'a gönderilen Kutbü'd-din el-Mekkî, Şehzade Bâyezîd'in açıktan açığa kendini tahta namzet saydığından bahsetmektedir²⁸. Bu yüzden de ağabeyi Selîm ile aralarında bir saltanat mücadelesi baş gösterdi. Bu mücadele yalnızca Bâyezîd'in ihtiraslarının ve aradaki çıkarıcıların tertiplerinin değil, ülkedeki idâri, sosyal, ekonomik şartların da bir sonucu idi. Kânûnî'nin saltanatına karşı başlayan hoşnutsuzluk, Şehzade Mustafâ'nın öldürülmesinden sonra daha da yaygınlaşmıştı. Nahif yaradılışlı, barışsever bir ruha sahip olan

²⁶ Filiz Kılıç (2010). *Âşık Çelebi, Meşâ'irü's-su'arâ (İnceleme-Tenkitledir Metin)*. İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yay.1157.

²⁷ Solakzade, Gelibolulu Âlî'nin Nâdirü'l-mehârib adlı eserindeki bilgilere istinaden Selîm'le Bâyezîd arasındaki taht mücadelesinde Lala Mustafa Paşa'nın rolünü ayrıntılı bir şekilde göz önüne serer. Bâyezîd'in babasına, Kânûnî'nin oğluna yazdığı mektupları nasıl ele geçirdiğini, Bâyezîd'i ağabeyine karşı nasıl ayaklandırdığını anlatır. Lala Mustafa Paşa'nın Selîm'e verdiği şu öğütler dikkate değerdir: Ma'lûmun olsun ki, veziriazam Rüstem Paşa'nın vesair ağalar ile müteferrikanın meyilleri tamamıyla Bâyezîd Han tarafındadır. Sizin meşreb-i şerifiniz, iş u işrete, nedimeleriniz ve şirin sözlü müşahibleriniz ile ülfete alışmış olmakla, yukarıda zikri geçenler, fırsat düşürdüklerince, cihan padişahı Sultan Süleyman hazretlerini sizden yüz çevirmeye sevkemeleri görülmekle, bunun âşikâr ve ayân olduğuna asla şüphe yoktur. Şimdi buna vakti ile tedârik görülmez ise sa'âdetli babanızın vefâtından sonra, hâliniz mükedder olur. Gerçekte kimseden yardım olmadıkça, yüce cenâbınıza bu gaflet ile saltanat nasıl müyesser olur” diye hayırhâhlik ederek nice sözler söyledi. Sultan Selîm Han da “Lala, ya buna çare nedir” dediğinde, “gayet kolaydır, zira Şehzade Bâyezîd Han'ın ben kulunuza hüs-ni itikadı ve son derece itimadı vardır. Hemen ulu babanız hayatta iken, onu isyan ile itham ettirebilersen, şüphesiz maksadımı hâsıl bilip, yüce isteklerine vâsıl ve saltanat rütbesine nâil olursun. Evvela marifetiniz ile bazı mektuplar göndereyim ve tedric ile isyan atesini şu'lelendireyim” deyip Selîm Han'dan müsaade aldı. (Vahid Çabuk (1989). *Solakzade Tarihi*. C. II. Ankara: KB Yay. 266-267).

²⁸ Mekkî İstanbul'a giderken, 22 Mart 1558'de Kütahya yakınındaki Kara-öyük'te Bâyezîd tarafından kabul edilmişti. Bu görüşme esnasında Mekkî'nin, her yıl sürre alayı ile Haremeyn-i Şerifeyne gönderilen 31. 000 altının az olduğundan bahsetmesi üzerine, Bâyezîd: “*Eger Cenâb-ı Kibriyâ bana saltanatı kısmet ederse, müslümanların vakıflarını tamamı tamamına çıkarır ve fazla olarak da bir o kadarını kendi yanından ilave ederim. İsterseniz sizi mutmain etmek için bu Ahdîme yemin edeyim*” diye cevap vermiş ve Mekkî'nin Arap ülkelerinde halka yapılan zulümler hakkında anlattıkların dinledikten sonra da, padişah olduktan sonra hepsini izale edeceğini vaad etmişti (Şerafettin Turan(1984). *Kânûnî'nin Oğlu Şehzade Bâyezîd Vakası*. Ankara: DTCF Yay. 46). Mekkî Bâyezîd'in kılık kıyafeti hakkında da bilgiler verir: “Kılık kıyafeti de padişahlarınki gibiydi. Tahta oturuyor ve başına padişah veya padişahın izin verdiği insanlara mahsus bir sorguç takıyordu.” (M. Çağatay Uluçay (1961), “Selim-Bâyezîd Mücadelesi”. *Tarih Vesikaları*. C.1. Mart, 3 (8): 385).

Bâyezîd, kendisini zevk ve safaya düşkün Selîm'den daha üstün görüyordu. Ayrıca Fatih Kânûnnâmesinin kardeş katli ile ilgili maddesinin uygulanması endîşesi de saltanat mücadelesine girişmesinde rol oynamıştır. Ancak, “Ekberiyet” an’anesi, tahta hak iddia etmekte Selîm için büyük bir mesnet idi. Şahsen ne kadar pasif olursa olsun, etrafındakilerin, bu an’aneye dayanarak onu harekete geçirmek isteyecekleri şüphesizdi. Nahcevân seferinden beri de, babasının kendisine karşı olan durumu değişmiş, teveccühü artmıştı. Buna mukabil Bâyezîd’in durumu ve iddiaları Kânûnî’yi endîşeye sevk etmişti. Çünkü Düzme Mustafâ komplosundan sıyrılmış olan Bâyezîd, şimdi de çekinmeden kendisini babasının tabii halefi olarak ilan etmeğe başlamıştı. Bu durumda, Bâyezîd’in, tahtı bir an evvel ele geçirmek için, babasının ölümünü beklemeden de harekete geçmesi mümkündür.

Öte yandan, Kânûnî’nin her zaman gözdesi olmayı başaran Hurrem Sultân, oğulları Selîm ve Bâyezîd’den birini tahta çıkarmak için büyük gayret sarf etmiştir. İki oğlu arasında ayırım yapmasa da, gönlü fiziken ve tabiat olarak babasına daha çok benzeyen Bâyezîd’den yana olmuştur²⁹. Ancak, Bâyezîd, annesi Hurrem Sultân’ın 965 (16 Mart 1558)’te ölümü³⁰ ile en güçlü koruyucusunu kaybedince kendisine taraftar toplamaya koyuldu. Bu durumda oğullarını birbirinden uzaklaştırmayı gerekli gören Kânûnî, her birinin haslarına 300. 000 akçe ilave ederek (terakki) Selîm’i Konya’ya, Bâyezîd’i de Amasya’ya nakletti (6 Eylül 1558). Aynı zamanda 12 yaşlarında olan torunları Selîm’in şehzadesi Murâd’a Akşehir, Bâyezîd’in büyük oğlu Orhan’a da Çorum sancaklarını tevcih eyledi. Oğullar arasındaki anlaşmazlık had safhaya ulaşmıştı. Onların sancaklarını değiştirerek sakinleşmelerini umut eden Kânûnî, gerekirse her ikisini de tahttan mahrum bırakacağı tehdidiyle oğullarını korkutmak da istemiş ve bundan sonra geçimsizlikte ısrar edecek olurlarsa, tahtı, kız kardeşinin oğlu Osmân Şâh Bey’e vereceğini de bildirmişti. Bu tehdit, mâhiyet itibarıyla çok önemli idi. Çünkü bu suretle veraset nizamında büyük bir değişiklik olacak ve hanedana mensup olduğu için, kendisine beylerbeyliği bile verilmeyen bir sultanzâde, Osmanlı tarihinde ilk defa olarak saltanat tahtına oturmuş olacaktı. Fakat bu tehdit de Bâyezîd ile Selîm’in arasındaki anlaşmazlığı yatıştırmağa yetmedi. Aksine sancakların değiştirilmesi, mücadeleyi daha da alevlendirdi. Bâyezîd bu nakli bir hakaret saydı ve birtakım bahanelerle Kütahya’da kalmaya çalıştı. Bu arada kendisine

²⁹ Gelibolulu Âlî’nin belirttiğine göre 1543’te Şehzade Mehmed vefat edip yerine Manisa sancağına Selîm gönderilince, Hurrem Sultan, Kânûnî ve Rüstem Paşa’nın rağbeti Şehzade Bâyezîd tarafına, askerler ulema ve meşayih’in rağbeti Sultan Mustafâ’ya, saraya mensup hizmetlilerin meyli de bedenlen özürülü bulunduğundan sancağı çıkarılmayan Şehzade Cihangir’e olup, taht için umursamaz bir tavır sergileyen Şehzade Selîm’in veliahtlık için adı akla dahi gelmemekteydi. (Ahmet Atilla Şentürk (1998). *Yahyâ Beğ’in Şehzade Mustafa Mersiyesi yahut Kânûnî Hicviyesi*. İstanbul: Enderun Kitâbevi. XXXVI).

³⁰ Hurrem’in son yıllan hastalıkla geçmiş, Kânûnî’yle gittiği Edirne dönüşünde İstanbul’da vefât etmiştir. Süleymaniye Câmii avlusuna gömülmüş ve sonradan Kânûnî tarafından mezarı üzerine türbesi yaptırılmıştır. Eşinin vaktisiz ölümü üzerine çok üzülen padişah hayatının sonuna kadar onun için hayırlar yaptırmış, vakıflar kurmuştur. Tarihe daha çok sarayda çevirdiği entrikalarla, Şehzade Mustafâ’nın öldürülmesine vesile olmasıyla anılan Hurrem, hayatı boyunca hayır işleriyle de yakından ilgilenmiştir. Aksaray’da kubbeli bir câmi ile şadırvan, yanında imaret, medrese, darüşşifa ve mektep 946 (1539); Mekke ve Medine’de birer imaret; Meriç üzerinde cisr-i Mustafapaşa’da kervansaray, câmi ve imaret yaptırmış; Edirne’ye su getirtmiş ve bunları çeşitli çeşmelerden akıtmıştır. Bunlara Kânûnî’nin kendisine temlik ettiği emlakını vakfederek adını tarihe mâletmiştir. M. Çağatay Uluçay (1980). *Padişahların Kadınları ve Kızları*. Ankara. 35.

yeni terakkiler, oğullarına da sancak verilmesi gibi bazı isteklerde bulunmuş, fakat babasının ısrarı karşısında 28 Ekim'de Kütahya'dan ayrılmıştı. Yine de bu tayini "cennetten cehenneme doğru" saydığından şikâyetler yağdırmış ve elli beş gün süren uzun bir yolculuktan sonra 21 Aralık 1558'de Amasya'ya varmıştı. Amasya'ya varmadan önce Ankara'da uzun bir müddet oyalanan Bâyezîd, bu arada da babasına sürekli olarak yazdığı mektuplarla Selîm'i kötülüyor ve Amasya'ya gitmemek için yalvarıyordu. Tarihsiz bir mektubun bir bölümü:[...] *Bu hâksâr bendenizi sorarsanız rûz u şeb hayr duânıza meşgul bilesiz. Ammâ ki gam ü gussa ve gıyretten helâk bilesiz. Ah, bilmem ne idem bana karındaşımın hâtırı için acep zulm eylediniz, beni yerimden yurdumdan ayırdınız; bana zulm ve hayf eylediniz. Hiç ben pâdişâhımdan böyle ummaz idim. Âh insâf iderseniz bana olan zulmü siz de bilürsünüz, mürüvvet kanda gitti? Hususâ ki böyle kış eyyâmında nice idem; n'eyleyem, bir kimsenin murâdı olmayan yere varmak gûyâ ki zindâna varmak gibidir. Asıl gücendiğim Selîm Hân'ın maksudu hâsıl olup beni mağbûn eylediğünüzdür. Ben Selîm Hân'ın kulu muyum ki bunca zamandan beri cehd ide, Bâyezîd'i Amasya'ya gönderin deye sultânıma ibrâm ide. Siz dahi Selîm Hân'ın sözü ile Selîm Hân'ın hatırı için beni yerimden yurdumdan ayırıp Amasya'ya bırakasız. Âh! ben bu gıyretten helâk oldum. Ben bu gam ile ölürsem, bana hayftır. Âh âh! Merhûme sultân anam hazretlerinin firâkı ve musibeti bizi helâk etmiş iken, ol musibet bizi mağbûn etmiş iken bir yıla dek sabr edemediniz. Bizi 'âleme rüsvâ idüp böyle sergerdân eylediniz. Nice idem, n'eyleyem, bunca yeminler etmişem, Amasya'ya varmam deyü, nice idem, n'eyleyem. Âh! Sultânımdan böyle ummaz idim, ne faide beni mağbûn eylediniz. Selîm Hânı ber-murâd eylediniz. Hele ne denlü eksüklüğüm varsa Selîm Hân gibi zânî değilim. 'aceb Bursa'da kaç faîşe ile zina eylemiştir? Bir zaman ola ki, nice bilâdunuzda Selîm Hân oğulları çıksa gerek. Böyle kabahatler layık değildir, kendüye tenbih idesiz. Böyle fi'l-kabih eylesün. Bu sözleri yalan söylemezem, hep sahihtir, cümle-i 'âlemin hep ma'lûmudur. Kaçan ki sultânım Haleb'de kışladığınız vakit Selîm Hân Maraş ve Anteb'de kışladıkta Zülkadirlü'de bir iki avrete zina etmiştir. Ol vakit avretin babası sultânıma şikâyete varmak istedi; bin belâ ile babasını nice altun, akça vermek ile menetmişlerdir. Bu kazıyye gâyet meşhûrdur. Hatta şimdilik bazı yerlerde söylenür ki, Zülkadir'de Selîm Hân'ın oğlu kızı var imiş deyü meşhûr olmuş. İmdi bu ahvaller kabihdir. Siz de görün, makbul oğlunuzun ahvâli nice imiş. Benim pâdişâhım, ben Kütahya'dan vallâh sultânımın hatırı için gittim. İşte şimdilik Engürü şehrine geldim, eğlenmezem giderem. Ammâ ki, Amasya şehrine varmazam. Nice idem, bunca yeminler eyledim. Benim sultânım, benim pâdişâhım, bu yıl sultânımın hatırı için Amasya etrafında kışlayalım; ol şart ile evvel baharda bana Engürü sancağın inâyet idesiz. Vallâh şimdilik bu kış Engürü'de kışlasam olurdu. Hemân sultânımın hatırın çekerim, emriniz yerine varsun, ammâ ki, sultânımdan murâdım budur ki, bana evvel baharda Engürü sancağın inâyet idesiz, vallâh gönlüm teselli olmaz, meğer Engürü sancağın inâyet idesiz³¹. Şehzade, Amasya'ya ulaşınca İstanbul'dan*

³¹ M. Çağatay Uluçay (1961). "Selim-Bâyezîd Mücadelesi". *Tarih Vesikaları*. C.1. Mart. 3(18): 380-381. Kânûnî, Bâyezîd'in

Abdülcebbar Efendi adında bir zat kendisine hoca olarak gönderilmiştir.

Konya Ovası'ndaki Kardeşler Savaşı

Kânûnî, Bâyezîd'i avutucu vaadlerle oyalarken o, “*pâdişâh olan yalan söyler mi?*” diye babasını suçlamaya yönelmiş ve adam toplamaya da hız vermişti. Bâyezîd'in “yevmlü” denilen askerlerini dağıtamayan Kânûnî, Selîm'in de asker toplamasını istemiş, ayrıca bazı beylerbeyleri ile vezir Sokollu Mehmed Paşa'yı ona yardıma göndermişti. Bu sırada Bâyezîd'in sancağından çıkması bir isyan olarak değerlendirilmiş, onun ve taraftarlarının katledilmelerinin vacip olduğu hakkında fetvalar alınmıştı. Şeyhülislam Ebussuud Efendi ile bazı din adamlarının verdikleri fetvalarda Bâyezîd, padişahın itaatından çıkıp kaleleri ele geçiren ve asker toplayan bir “bâgî” olarak suçlanmıştı³². Âlî de Şâhî'yi tahrikler sonunda babasına isyan eden bir şehzade olarak tanımlar: “*İgvâ-yı cühelâ ve tahrîk-i agbiyâ ile vâlid-i mâcidine isyan eyledi. Birâder-i mihteri Sultân Selîm Hân'un üstüne leşker çeküp bî-edebâne evzâ'a mürtekb oldı ki tafsîli mahallinde mestûrdur*”³³.

Bu arada Amasya'dan Ankara'ya gelmiş bulunan Bâyezîd, durumu öğrenince 30.000'i bulan kuvvetleriyle hareket ederek 29 Mayıs 1559'da Konya önlerine vardı. Ancak onun adamları Selîm'i destekleyen düzenli kuvvetlere göre eğitim yönünden çok yetersiz olduğundan 30 Mayıs'ta başlayan ve iki gün süren savaş, Bâyezîd'in yenilgisiyle sonuçlandı³⁴.

Bu hadiseye Gelibolulu Âlî'nin yazdığı şu kıta, savaşın şiddetini ve vahşetini gösteren bir delil niteliğindedir:

*Lâşeler râyihâsından geçemez oldı nesîm
Kimi bî-ser kimi sad-pâre anun kimi dü-nîm
Kellelerden niçe yüz burc-ı bedenler yapılp
Virdi dizdârluğı seglere merdân-ı kerîm*³⁵

Bu hadise pek çok şairi etkilemiş ve tarih düşürülmüştür. Bunlardan biri Cinânî'ye ait tarih kıtasıdır:

Ceng idüp nâ-geh iki şehzâde-i 'âlî-neseb

Amasya'ya gitmesi için kızı Mihrimah Sultanla da yazışmıştır. Mehmet Akman (1997). *Osmanlı Devletinde Kardeş Katli*. İstanbul: Eren Yay. 95.

³² Bir fikir vermesi açısından bu fetvalardan biri buraya alınmıştır: “Mes’ele: Bir sultân-ı ‘âdilın ebnâsından biri, ta’âtinden hurûc idüp ba’zı kıla’ya müstevli olup ve ba’zı bilâdin ehline mâl salup cebr ile alup ve asker cem’ idüp, gayr-ı tarikle ref’ mümkün olmayup kıtâle mübâşeret eyleseler, sinup cem’iyyetleri tağılmcaya degin katlleri şer’ân helâl olur mı?”

El-cevâb: (müfti-i a’zâm, sadrû’l-ahâlî Ebu’s-su’ûd Efendi Hazretleri’nin cevâb-ı sahihidir): Helâldir. Nass-ı Kur’ân-ı azîm ile sâbit olmuştur, hükmi-şer’îdir ve icmâ’-ı sahâbe-i kirâm dahi bunun üzerindedir. Kibâle kâdir olanlar, kıtâl ile âciz olanlar kelâm-ı Hak ile ve hayr du’â ile def’-i fitne ve fesâda sa’y itmek vâcibdir”. Bu ve diğer fetvalar için bkz.: Şerafettin Turan (1984). *Kânûnî'nin Oğlu Şehzade Bâyezîd Vakası*. Ankara: DTCF Yay. 202-204. Ebussuud Efendi'nin bu konuya dair verdiği diğer fetvalar için bkz.: M. Ertuğrul Düzdağ (1983). *Şeyhülislam Ebussuud Efendi Fetvaları Işığında 16. Asır Türk Hayatı*. İstanbul. 43-44.

³³ Mustafa İsen (2017). *Künhü'l-Anbâr'ın Tezkire Kısmı*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55739,kunhul-ahbarin-tezkire-kism.pdf?0.117>. [Erişim Tarihi: 18.06.2018].

³⁴ Şerafettin Turan (1992). Bâyezîd (Şehzade)”. *İslam Ansiklopedisi*. C.5. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. 250; Murat Uraz (1968). *Peçevi Tarihi*. C.II. İstanbul. 209-210; Vahid Çabuk (1989). *Solakzâde Tarihi*. C. 1-2. Ankara: KB Yay. 270-279.

³⁵ Saadetin Nüzhet Ergun (yty). *Türk Şairleri*. C.2. İstanbul. 248.

Konya sahrâsında oldu çok dilâverler şehîd

Hâtif-i gaybî Cinânî didi târihin anun

Eyledi Sultân Selîm ile kıtâli Bâyezîd (966)³⁶

Savaşa dair söylenen bir başka tarih mısraı:

Fitne-i Bâyezîd ref' oldu³⁷

Yahyâ Bey, Rüstem Paşa'nın 1561 yılında ölümü üzerine yazdığı terhib-i bend şeklindeki hicviyede, Şehzade Mustafâ'nın katlinden sonra 1559 yılında Konya Ovası'nda Şehzade Selîm ile Şehzade Bâyezîd arasında geçen şehzadeler savaşına da işaret ederek, hadiseden Rüstem Paşa'yı sorumlu tutar. Bu şiirle Yahyâ Bey Rüstem Paşa'ya olan nefretini de dile getirir ve bir bakıma ondan intikamını alır:

Âl-i 'Osmânî kırân itdi ol îmânî yaman

Biri birisine girdi nitekim âb-ı revân

Ehl-i îmândan akan kan ile toldı Karaman

Bir dem içinde dem-i âdeme gark oldu cihân³⁸

Bâyezîd'in İran'a Kaçışı

Yenilgiden sonra, süratle Amasya'ya dönen Bâyezîd, Müftî Muhyiddin Cürcânî'yi babasına göndererek affını diledi. Fakat oğlunu affa layık görmeyen Kânûnî, onun derhâl yakalanmasını emretti. Bunun üzerine Bâyezîd, oğulları Orhan, Osmân, Mahmûd ve Abdullah'ı alarak 7 Temmuz'da Amasya'dan çıktı. Yeni doğan oğlu Murâd ile kızları Mihrimâh, Hatice, Ayşe ve Hanzâde sultânları Amasya'da bıraktı. Doğu sınırına yaklaştığında *Sa'd Çukuru* mevkiinde kendisine yetişen sancak beyleriyle tutuştuğu savaşı kazandı; ancak Osmanlı topraklarında barınamayacağını anlayınca 1559 Ağustosunda ortalarında adamlarıyla birlikte İran'a sığındı.

23 Ekim'de Kazvin'e vardığında Şâh Tahmasb tarafından parlak bir törenle karşılandı, hatta başına tabaklar dolusu mücevher saçıldı. Bâyezîd ve şah, baba-oğul gibi içten gösterilerle birbirlerine yemek şölenleri verdiler, çok değerli armağanlar sundular.

Şehzade Amasya'dan ayrılıp doğuya doğru ilerleyince Osmanlı topraklarından kaçmaması için bir dizi önlem alındı. Diyarbakır, Erzurum, Rum, Trabzon, Şam, Halep, Bağdat, Van beylerbeyine, Kırım hanına, Kefe beyi Süleymân Bey'e, denizden firarını önlemek için Samsun'dan Trabzon'a kadar yalılarda olan kadınlara vb. hükümler gönderilerek şehzadenin ölü ya da diri yakalanması ve

³⁶ Cihan Okuyucu (1994). *Cinânî, Hayatı, Eserleri, Divanının Tenkitli Metni*. Ankara: TDK Yay. 378.

³⁷ İsmail Yakıt (1992). *Türk-İslam Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme*. İstanbul: Ötüken Yay.106.

³⁸ Şiirin tamamı için bkz. (Mehmet Çavuşoğlu (1977). *Yahyâ Bey Divanı*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay. 169-172.

kaçmaması için bütün imkânların seferber edilmesi istendi³⁹.

Bu arada Bâyezîd'e katılmak için Ankara ve Çubuk'ta fesat çıkaranlara karşı bölgenin muhafazası için Vezir Mahmûd Paşa'ya bir hüküm gönderildi. Yine şehzadenin ele geçirilmesinde hizmet edeceklerin terakki ve taltiflere mazhar olacaklarına dair Vezir Mahmûd Paşa'ya başka hükümler de gönderilir. Ardından Bâyezîd'in adamlarından isyan edenlerin yakalanmasına ve ele geçirilenlerin cezalandırılmasına dair hükümler verildi⁴⁰. Bu hükümlerin yanında, şehzadeyle birlikte firar edenlerin affedildiğine dair hükmün verilmesinden Kânûnî'nin Bâyezîd'in çevresindekileri affettiği sonucunu çıkarmak mümkündür⁴¹.

Bu sırada Kânûnî ile Selîm'in mektupları İran'a geldi. Şah bu mektupları Bâyezîd'e okudu. Bâyezîd, affedilmeden geri gönderilecek olursa öldürüleceğini söyleyerek, şahtan, affi konusunda yanında arabuluculuk yapmasını rica etti. Şahın mektubuyla birlikte Bâyezîd da bir mektup yolladı. Bâyezîd'in bu mektubu onun babasına gönderdiği son mektuptur.

Bu mektuptan şehzadenin ve çocuklarının çok acı çektiği, bir an önce Osmanlı topraklarına dönmek istedikleri ve Bâyezîd'in yaptıklarına çok pişman olduğu anlaşılmaktadır:

"...Benüm saadetlü pâdişâhım, düşmez, süremez ve yanılmaz bir Allâh. O bâbda dahi ne mertebe nadim ü peşimân oldugum ancak Hazret-i Yezdan'a ma'lûmdur. Vallâhi'l-azîm ve bi'llâhi'l-kerîm Şâh'ın vâkî olan ri'âyeti 'aynuma gelmeyüp gice gündüz devletlü ve sa'âdetlü pâdişâhumun mihr ü mahabbeti ve lutf-ı 'inâyet ve fikr ü hayâli gözümünden gönlümden çıkmayup kalbümde münakkaş olup bâ-vücûd ve bu diyârda kemâl-i mertebede vahşet ü dehşet ve nefret idüp ve gurbet ü fûrkat u hicret cânuma kâr ve dün ü gün işüm nâle vü zâr olup gam u gussadan ve kürbet u endûhdan gözlerüm pür-hûn ve yaşum Nîl ü Ceyhûn olmuşdur.

Havâdis-i rûzgâra dûş olmayan nesne bilmez imiş ve oğlancuklar, bendecikleriniz hod ılgarda ve zulumât içinde dag u derbendlerde gâh aç ve gâh susuz çekdikleri meşakkat ü zahmet kâbil-i beyân olmayup hikâye-i Ferec Ba'de Şidde bunların çekdiklerine nisbet bir nümûne olup şimdiki hâlde dahi âşiyândan cüdâ düşmek hasret ü fûrkat cânlarına kâr idüp leyl ü nehâr işleri figân ü zâr olup "acaba devletlü pâdişâhumuza biz n'eyledük ki böyle kakıyup hışm idüp memleketinden sürdi" diyü vird-i zebân itmişlerdür....

Hemân ümîdüm budur ki bu kulunuzu inandurup ahid-nâme-i hümâyun ile ber-vech-i isti'câl bir mu'temed kulunuzu gönderüp irişdürmege 'inâyet buyurula. Vardukda 'ömrüm oldukça devletlü pâdişâhumun rızâ-yı şerîfleri üzere olup ve karındaşım Selîm Hân ile dahi fermân-ı hümâyununuz üzere barışup dostluk ve hüsn-i zindegânî idüp devâm-ı saltanatları ve hilâfetleri ed'iyesine iştigâl

³⁹ Mühimme Defteri. No: 6/3. Sıra no: 1, 3, 4, 35, 38, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 228....

⁴⁰ Mühimme Defteri. No: 6/3. Sıra No: 36, 52, 71, 86, 95, 230, 231, 232, 283.

⁴¹ Mühimme Defteri. No: 6/3. Sıra No: 87.

idevüz inşallâhurrahman...’’⁴².

Şah Tahmasb, Bâyezîd’in ricası üzerine görünüşte Kânûnî’den onun affını diledi. Bir ara Tahmasb’ın kızı ile şehzadenin oğlu Orhan’ın evlenmeleri bile söz konusu oldu. Ancak Tahmasb, şehzadenin gelişini kendi çıkarları için fırsat bilerek dört beş yıl sürekli olarak Osmanlı sarayı ile yazışmayı sürdürdü⁴³. Kânûnî de bir ara oğlunun suçunu bağışlamayı düşündü, fakat Selîm’le Tahmasb’ın olumsuz tutumları karşısında bundan vazgeçti. Selîm kardeşinin ortadan kaldırılmasını daha uygun görüyordu. Bu çekişmeden faydalanmak isteyen Tahmasb da bir suikast hazırlığı iddiasıyla önce Bâyezîd’in askerlerini dağıttı; 16 Nisan 1560’ta da onu ve oğullarını hapsedirdi.

Bâyezîd’in divanında yer alan şiirlerin bir kısmı bu günlerde yazılmış olmalıdır. Bunlardan biri:

*N’ideyin zâyi’ idüp tûl-i emelle nefesi
Kalmadı zerre kadar dilde bu dünyâ hevesi
Iztırâbı ko gel ey murg-i revân sabr eyle
Eskiyüp işde helâke varıyor ten kafesi
Kârbân-ı reh-i iklim-i ‘adem-menzilinün
Tokınur oldu dilâ sem’üme bâng-i ceresi
Gâfil olma gözün aç dîde-i hak-bîn olıgör
Hor tutma has ü hâşâk ile mûr u megesi
Şâhî-i bî-dil ü bîmâr u güneş-kâre ne gam
Sen olursan eger ey şâh-ı kerem dest-resi (G169)*

Bâyezîd’in Amasya’da kalan ailesinin ve maiyetinin mallarıyla birlikte İstanbul’a getirilmesine dair de mühimme defterinde hükümlere rastlamaktayız⁴⁴. Bu mektuplaşmalar sürerken, Şehzade’nin Tahmasb’la bir olup Osmanlı topraklarına saldırmamasından da endişe duyulur ve doğudaki kale beyleri uyarılır⁴⁵.

Bâyezîd’in Öldürülmesi ve Mezarı

Bundan sonra Kânûnî, Selîm ve Tahmasb arasında Bâyezîd’in teslimi konusunda yazışma ve pazarlıklar başladı. Sonunda padişah şahın isteklerinden bir kısmını kabul etmek zorunda kaldı. Buna göre Tahmasb’a 1.200.000 altın ödenecek, Kars kalesi de İran’a bırakılacaktı. Ayrıca, Selîm de padişah olduğunda, İran’la dost kalacağını belirten bir ahidnâme vermişti. Anlaşmaya varılınca Bâyezîd ve oğullarını teslim alacak Osmanlı elçileri 16 Temmuz 1562’de Kazvin’e ulaşmışlardı.

⁴² Cahit Öztelli (1981). “Kânûnî’nin Oğlu Şehzade Bâyezîd’in Babasına Son Mektubu”. *VIII. Türk Tarih Kongresi*. II. ciltten ayrıbasım, Ankara: TTK Yay. 1110-1112.

⁴³ Mustafa Nuri Paşa (1979). *Kurumları ve Örgütleriyle Osmanlı Tarihi*. C.I-II. (hzl. Neşet Çağatay). Ankara: TTK Yay.104.

⁴⁴ Mühimme Defteri. No: 6/3, Sıra No: 153, 210, 280, 281, 288, 303.

⁴⁵ Mühimme Defteri. 6/3, Sıra No: 333-340.

Bâyezîd, 23 Temmuz Perşembe günü Selîm'in çavuşbaşısı Ali Ağa'ya teslim edildi ve hemen orada boynuna geçirilen kementle boğularak öldürüldü. Öldürülmeden önce son kez oğullarını görmek istemiş, ne yazık ki bu arzusunu gerçekleştirmesine izin verilmemiştir. Bâyezîd'in ve dört oğlunun bu şekilde öldürülüşünü kınayan Kazvin halkı kızgınlıkları sebebiyle Osmanlı elçilerini taşlamışlardır⁴⁶.

Arkasından dört oğlu da aynı akıbete uğradı. Daha sonra bu beş Osmanlı şehzadesinin cenazeleri mumyalanarak Sivas'a getirildi ve surların dışına defnedildi. *Melik-i Acem Türbesi* diye tanınan bu türbe binası bugün bir toprak yığınının ibarettir. Melik-i Acem Türbesi, şehzadeler buraya defnedilmeden önce de var olan ve aynı adla anılan bir zaviyeydi. Yani, şehzade için ayrıca bir türbe yapılmamıştır. Türbenin yeri Sivas Kalesi'nin güney kapısı yakınında, Çayırağzı Mahallesi'ndeki dokuz loğlu (toprak damlar için kullanılan mor taşlar) evler karşısındaki tarlanın içindedir⁴⁷. Bu arada Bâyezîd'in karısı İstanbul'a nakledilmekte iken Bursa'ya götürülmüş, kale içinde bir yere yerleştirilmiş ve yanında bulunan üç yaşındaki oğlu da boğularak öldürülmüştür. Bâyezîd'in 7 erkek 4 kız çocuğu olduğu da söylenir. Bu çocuklar 15 yıl içinde doğdukları için birden fazla kadından olmaları gerekir. Ancak, şehzadenin eşleri hakkında bir bilgi yoktur⁴⁸. Bâyezîd'in katlinden sonra Tahmasb'a vadedilenden az olarak 500.000 filori ile bazı değerli hediyeler gönderilmiştir. Kars Kalesi de verilmemiştir.

Bâyezîd'in Fizikî Yapısı ve Karakteri

Mizaç itibariyle babasına benzeyen Bâyezîd'i 1555'te Edirne'de gören seyyah H. Dernschwam, onu kısa boylu, solgun, sarı benizli, zayıf ve hafif bıyıklı olarak tarif eder. Ayrıca o kendisiyle tanışan diğer seyyahlar tarafından melankolik tabiatlı, fakat okumayı ve iyiliği seven, faziletli, şair yaradılışlı, zeki, mütevazı, mert ve cesur bir kişi olarak da nitelendirilmektedir⁴⁹. Çağatay Uluçay, dedesi Yavuz'a benzettiği şehzadenin mektuplarından yola çıkarak karakteri konusunda şu tahlili yapar: "*Bâyezîd dedesi gibi açık fikirli idi. Hak bildiği şeyi açık konuşmaktan ve yazmaktan çekinmiyordu. Aynı zamanda işlerini bizzat kendisi takip ediyor, yapılmadığı takdirde ısrarla peşini kovalıyordu. Verdiği karârlar yerinde olsun olmasın, kimsenin sözünü dinlemiyor, sinirleniyor, sert*

⁴⁶ Şerafettin Turan (1984). *Kânûnî'nin Oğlu Şehzade Bâyezîd Vakası*. Ankara: DTCF Yay. 156; Murat Uraz (1968). *Peçevi Tarihi*. C.II. İstanbul. 218.

⁴⁷ İsmail Hakkı-Rıdvan Nafiz (1997). *Sivas Şehri*. (hzl. Recep Toparlı). Sivas.197. Ahdî de tezkiresinde mezarın Sivas'ta olduğunu belirtir. Süleyman Solmaz (2018). *Bağdatlı Ahdî Gülşen-i Şu'arâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56733,ahdi-gulsen-i-suarapdf.pdf?0>. 48. [Erişim Tarihi: 18.06.2018].

⁴⁸ Leslie P. Peirce (1998). *Harem-i Hümayûn, Osmanlı İmparatorluğu'nda Hükümranlık ve Kadınlar*. (çev. Ayşe Berktaş). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay.124). Bâyezîd'in öldürülmesinden sonra verilen bir hükümde (Mühimme 3, Vesika 210) de Amasya'da bulunan ailesinin, mal varlığının oğullarıyla birlikte en yakın limandan İstanbul'a gönderilmesi istenir. Bu ifadeye istinaden, şehzadenin kendisiyle birlikte öldürülen 4 oğlundan başka 3 oğlunun daha olduğu düşünülebilir. Ancak, Şerafettin Turan bu hükümdeki "oğlanları" şeklindeki ifadeyi bir kayıt hatası olarak değerlendirir. Şerafettin Turan (1984). *Kânûnî'nin Oğlu Şehzade Bâyezîd Vakası*. Ankara: DTCF Yay. 160).

Bursa'da boğdurulan Şehzade Murâd, muhtemelen Bursa'da amcası Mustafa'nın türbesi olan "Mustafa-i Cedîd" türbesinde medfundur. Hakkı Önkal (1992). *Osmanlı Hanedan Türbeleri*. KB Yay. 161.

⁴⁹ Şerafettin Turan (1992). Bâyezîd (Şehzade)". *İslam Ansiklopedisi*. C.5. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. 230-231.

ve acı mektuplar yazmaktan çekinmiyor; bu suretle muvazenesiz, ölçsüz işlere ve hareketlere girişiyor. Hassas olduğu kadar sinirli, yiğit olduğu kadar kıskanç ve muhteris olan Bâyezîd, eğer akl-ı Selîme ve mantığına müracaat ederek iş görseydi, muhtemel olarak taht kendisinin olabilirdi. Fakat kompleksleri, zavallıyı tahta değil, tabuta götürdü. Bu zaafı yanında çok kuvvetli tarafları da vardı. Herkese iyilik yapar, fukaraya yardım ederdi. Selîm gibi hasis değildi. Maiyyetine inam ve ihsanlarda bulunduğu gibi, Mekke'nin fakirlerine de her sene yardım yapıyordu. Eli açıktı, ondan dolayı haslarının geliri masraflarını karşılamıyordu. Bu açık her sene validesi tarafından gönderilen para ile kapatılıyordu⁵⁰. Şiirlerinden de onun hassas yaradılışı kolayca tespit edilebilir. Ağabeyi Selîm'in sefahat hayatı sürmesine karşılık onun tabiatı gereği devlet idaresine daha yatkın olduğu düşünülebilir. O halkın ve ordunun güvenini ve sevgisini kazanmıştı. Kendisini ilme verdiği için Bâyezîd'e "softa" derlerdi. Hasan Çelebi "ma'ârif ü kemâlât ile âşinâ ve dîde-i dil ü cânı kuhl-ı ma'ârif ve letâ'if-i bî-kerân ile rûşenâ bî-hadd ü lâ-yu'add kemâlât u 'irfânı olup bu hâl ile erbâb-ı kemâl yanında hayli nâm u nişânı var idi" sözleriyle şehzadeyi över⁵¹.

Kânûnî'nin Nahcevân seferi sırasında bütün Rumeli'nin idâresini ona vermesinden ve sonra pâyitahta yakın olan Kütahya valiliğine göndermesinden muktedir bir şehzade olduğu, Selîm'den küçük olmasına rağmen belki de Kânûnî'nin onu veliaht yapmak istediği düşünülebilir. Ancak, Bâyezîd'in padişah olabilme hususunda babasına karşı gelecek kadar aşırı hırslı olması, birtakım çıkar çevrelerinin fitneleri, devrin sosyal ve siyasi hayatındaki huzursuzluklar onun tahta çıkmasını engellemiştir.

Bâyezîd Vak'asının Sonuçları

Bâyezîd olayı büyük ve kanlı bir iç savaş, bunu takip eden geniş çaplı bir karışıklığa yol açmaktan başka, yeniçerilerin muhafız olarak Anadolu'ya yayılması, şehzadelerden yalnızca en büyüğüne sancak verilmesi gibi bazı idari değişikliklere de sebep olmuştur. Manisa Sancağı da veliahd şehzadenin sancağı olarak seçilmiştir. Bu hadiseye kadar, bütün şehzadeler, müstakbel bir padişah sıfatıyla devletin idaresi için sancaklara sancak beyi (vali) sıfatıyla gönderilip, buralarda bir çeşit staj görmekteydiler. Böylece birkaç şehzade birden sancaklarda bulunabiliyor ve belirli bir veraset kanunu olmadığı için, içlerinden ordu veya ümera tarafından birisi -genellikle en büyüğü- babalarından sonra tahta çıkıyordu.

Bâyezîd vakasından sonra başlayan hanedanın en büyük şehzadesinin sancağa gönderilmesi uygulaması, ancak I. Ahmed zamanına kadar devam edebilmiştir. Bu devirden sonra saltanatın babadan oğula intikali (amud-ı nesebi) terkedilerek, hanedandan en büyük erkeğin tahta çıkması

⁵⁰ M. Çağatay Uluçay (1961). "Selim-Bâyezîd Mücadelesi". *Tarih Vesikaları*. C.1. Mart. 3 (18): 384.

⁵¹ Aysun Sungurhan (2017). *Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiretü's-su'arâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55834.kinalizade-hasan-celebipdf.pdf?0>. 160. [Erişim Tarihi: 18.06.2018].

kabul edildiğinden, şehzadelerin sancağa çıkarılmaları geleneğinden tamamiyle vazgeçilmiştir⁵².

Ayrıca, bu olay neticesinde, Kânûnî, İran'a bazı tavizler vermeye mecbur olmuştur.

Bâyezîd'in öldürülmesiyle Osmanlıdaki huzursuzluk sona ermemiş, Mustafâ'nın öldürülmesinden sonra başgösteren kırgınlık ve idareden duyulan memnuniyetsizlik daha da artmıştır. Celâfî isyanlarının tohumu da böylece atılmıştır⁵³. Tayyib Gökbilgin bu hadiseyi Şehzade Mustafâ hadisesinden sonra Kânûnî'nin adalet ve şefkat hisleri ile bağdaşmayan ikinci hareketi olarak yorumlar. Onun Bâyezîd'e karşı sert ve Selîm'den yana yanlı tutumu muhteşem padişahın Kânûnî sıfatına yakışmayacak türdendir⁵⁴. Bütün bunlar "Bâyezîd vakası"nın Osmanlı tarihinin önemli hadiselerinden biri olduğunun göstergesidir.

Ölümünden Sonra Yazılanlar

Şehzadenin öldürülmesi üzerine, şairler bu müessif olayı dile getiren şiirler yazmışlardır. Bunlardan biri şehzadenin Kütahya'da oluşturduğu edebi muhite dâhil olan Firâkî'ye ait olan şu kıtadır:

*Çünkü hükm-i Kâdir u Kayyûm-ı sultân-ı Ezel
Taht ile tâ tahta-i tâbûtı taksîm itdiler
Bahtı gör kim tahta-i tâbûta bindi Bâyezîd
Tahtı bir şâh-ı Selîmü't-tab'a teslim itdiler*⁵⁵

Diğeri de Meşâmî'ye aittir. Son mısraında Bâyezîd'in öldürüldüğü tarihin verildiği bu kıtada, Şehzade'nin dört oğluyla birlikte katledildiği de açıkça dile getirilir:

*Meşâmî n'oldı gör Hân Bâyezîdi
Belâya ugradı kaçdı belâdan
Tutup bend itdi anı Şâh Tahmasb
O zâlim korkmadı asla Hudâdan
Anı katl eyleyüp dörd oğlı ile
Götürdi ittifâk ile aradan
Bu zulmün tarihin sordum didiler
On artık oldı Sultân Mustafâdan*⁵⁶

⁵² Şerafettin Turan (1992). Bâyezîd (Şehzade)". *İslam Ansiklopedisi*. C.5. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.178.

⁵³ Cemil Çiftçi (1997). *Maktul Şairler*. İstanbul: Kitâbevi Yay. 249.

⁵⁴ M. Tayyib Gökbilgin (1979). "Süleyman I". *İslam Ansiklopedisi*. C. 11. İstanbul: MEB Yay.140-143.

⁵⁵ Aysun Sungurhan (2017). *Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiretü's-şu'arâ*. <http://ekitap.kulturizm.gov.tr/Eklenti/55834,kinalizade-hasan-celebipdf.pdf?0>. 659. [Erişim Tarihi: 18.06.2018].

⁵⁶ Saadettin Nüzhet Ergun (yty). *Türk Şairleri*. C.2. İstanbul. 247. Şehzade Bâyezîd ve Şehzade Selîm arasındaki mücadele konusunda çok daha geniş bilgi için bkz. Mehmed Zeki (1336). *Maktul Şehzadeler*. İstanbul. 239-288; Şerafettin Turan (1984). *Kânûnî'nin Oğlu Şehzade Bâyezîd Vakası*. Ankara: DTCF Yay.; Vahid Çabuk (1989). *Solakzâde Tarihi*. C. 1-. 2. Ankara: KB Yay. 262-292.

O devirde yaşayan saz şairi Kul Pîrî (?) de bu olaydan müteessir olmuş ve “deli” yani “yiğit” sıfatıyla seslendiği şehzadeye bir ağıt söylemiştir:

VARSAĞI

*Fürkati cümle ‘âleme
Doldı Deli Bâyezîdün
Gül gibi güler cemâli
Soldı Deli Bâyezîdün
Şimdi Osman beglerinde
Hakikat yog yanlarında
.....daglarında⁵⁷
Kaldı Deli Bâyezîdün
Kâfirlerün beddür işi
Cezâdur mü’mine işi
Turna telleriyle başı
Geldi Deli Bâyezîdün
Gelün öğüt alun öğüt
Kahrı çekmek gerek yiğit
Yoldaşlarıyla şehîd
Oldı Deli Bâyezîdün
Şimdi gaziler önünde
Söylenür uc illerinde
Köçegi kâfir elinde
Kaldı Deli Bâyezîdün
Kul Piri söyledi sözin
Hakka tutup durur yüzün
Melekler şehid namâzın
Kıldı Deli Bâyezîdün⁵⁸*

Şehzade Bâyezîd’in Edebi Kişiliği

⁵⁷ Bu kısım makalede de okunamamıştır.

⁵⁸ Şükrü Elçin (1988). *Halk Edebiyatı Araştırmaları II*. Ankara: KTB Yay.204-206; Saim Sakaoğlu (1989). “Türk Şaz Şiiri”. *Türk Dili*. (445-450): 131-132.

Bu ağıt Viyana Millî Ktp. A. F. 447 numaralı, 997 tarihli bir mecmuada kayıtlıdır. Şükrü Elçin, bu ağıtla Yahyâ Bey’in Şehzade Mustafa için yazdığı “*Meded meded bu cihânın yıkıldı bir yan / Ecel celâlıleri aldı Mustafa Hânı*” beytiyle başlayan meşhur mersiyesi arasında muhteva bakımından bir paralellik olduğunu belirtir.

Bâyezîd çok iyi yetişmiş, maarif ve kemâl sahibi, kıymetli bir şehzadeydi. Âlim ve şairlerle görüşmekten hoşlanır, onları himaye eder, mükâfatlandırır. Kendisi de şair olan ve “Şâhî” mahlasıyla şiirler yazan şehzadenin bu mahlası alması anlamlıdır. Hayatı iktidarı ele geçirme, padişah olma mücadelesiyle geçen Bâyezîd’in Şâhî’yi mahlas olarak seçmesi bazı kaynaklarda bu hırsının bir göstergesi olarak değerlendirilmiştir. Hayatı ve edebi kişiliği hakkında çok az bilgi verdiği şehzadeyi “şehzâde-i sa’îd ü şehîd Sultân Bâyezîd” olarak zikreden Beyânî, onun mahlası konusunda şunları söyler: *Mahlas-ı şerîfi Şâhîdür. Arzû-yı şehinşâhî ile teyemmünen mahlas-ı mezbûrî ihtiyâr itmîşdi. Lâkin sipîhr-i mekkâr ol mahlası kendüye nâ-mübârek eyleyüp serdâr-ı râfıza vü mülâhede olan şâh-ı pür-tebâha ilticâ itdürdi*⁵⁹. Ahdî de Bâyezîd’in mahlasına istinaden babasına isyan ettiği kanaatindedir: “Şâhî mahlas iderdi. Fünûn-ı ma’ârifle ferîd iken âhirü’l-emr ber-muktezâ-yı mahlas ol nikû-nijâd emr-i şerîfe inkıyâd itmeyüp eşhâs-ı bed-nihâdun mekr ü hîlesine i’timâd ü i’tikâd idüp pend-i ercmenin gûş kılmayup birâder-i hûşmendine ‘adâvet ü husûmet itmîş hukûk-ı sâbıkayı ferâmuş kılmış⁶⁰.

Osmanlı Devleti’nde şehzadeler, vali olarak gönderildikleri merkezlerde edebi muhitler oluştururlardı. Bu merkezler pâyitahttaki sarayın adeta birer minyatür örneği olarak devlet yapısı içinde bilim ve sanatın hamiliği görevini üstlenirler, farklı birer kültür merkezi olarak ortaya çıkarlardı. Şehzadenin yanındaki görevlilerin önemli bir bölümü de şairlerden seçilirdi. Bâyezîd da Kütahya’daki sarayı etrafında bir şiir ve kültür muhiti meydana getirmişti. O, etrafındakilere bol bol para sarf etmekten geri kalmazdı. Bu sebeple annesi Hürrem Sultan’dan sık sık para isterdi. Bu devirde yanında bulunan şairlerden başlıcaları, Gubârî Abdurrahman Çelebi, İşretî, Caferzâde Muhlis, Firâkî, Rahîmî Bey ve Emre’dir. Ayrıca, yakınında olmadığı halde Celalzâde Salih Çelebi ile de münasebeti vardı.

Salih Çelebi (ö. 973/1565) kadılıktan emekli olup Eyüp’teki evinde oturmaya başladıktan sonra şehzadenin emri ile *Cevâmî’ü’l-hikâyât ve Levâmî’ü’r-rivâyât*⁶¹ adlı 4 ciltlik eseri tercüme edip kendisine sundu. Eseri çok beğenen şehzade, Salih Çelebi’ye pek çok bahşîş ve hediye verdi. Ayrıca Salih Çelebi’nin isteğiyle öğrencileri dağılmasın diye Eyüp’te bir medrese yaptırdı ve Çelebi’yi yüz akçe yevmiye ile buraya müderris tayin ettirdi⁶². Âşık Çelebi, tezkiresinde Eyüp medresesinde göreve başlayan Salih Çelebi’yi hasta olduğu için tebrike gidemediğini ve bunun üzerine bir kıta ile kutladığını belirtir ve kıtayı zikreder. Çelebi de bu kıtaya karşılık olarak bir kıta yazar ve Âşık

⁵⁹ Aysun Sungurhan (2017). *Beyânî Tezkiresi- Tezkiretü’ş-şu’arâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55835,beyani-tezkiresipdf.pdf?0.18>. [Erişim Tarihi: 18.06.2018]

⁶⁰ Süleyman Solmaz (2018). *Bağdatlı Ahdî Gülşen-i Şu’arâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56733,ahdi-gulsen-i-suarapdf.pdf?0>, 48. [Erişim Tarihi: 18.06.2018].

⁶¹ Eser hakkında daha geniş bilgi için bkz. Tuncay Bülbül (2017). *Celâl-zâde Sâlih Çelebi, Cevâmî’ü’l-Hikâyât ve Levâmî’ü’r-Rivâyât (İnceleme-Metin)*. Nevşehir.

⁶² Amil Çelebioğlu (1994). *Kânûnî Sultân Süleymân Devri Türk Edebiyatı*. İstanbul: MEB Yay.119; Filiz Kılıç (2010). *Âşık Çelebi, Meşâ’irü’ş-şu’arâ, (İnceleme-Tenkitli Metin)*. C.3. İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yay.1272.

Çelebi'ye gönderir⁶³.

Nakşibendi şeyhlerinden olan *Gubârî Abdurrahman Çelebi* (ö. 982/1574), Bâyezîd'in etrafındaki şairlerin en önemlilerindendir. Kütahya'da önce Şehzade Bâyezîd'in sonra oğlu Orhan'ın hocalığı görevlerinde bulunmuştur. Hocalığı sırasında şehzadenin iltifatlarına mazhar olmuş, sohbet meclislerine katılmıştır. Saray dağılınca, Gubârî de bir süre dağlarda dolaşmış, yakalanıp İstanbul'a getirilmiş ve Rumeli Hisarı'nda hapsedilmiştir. Bir müddet sonra kendisini affeden Kânûnî, şairi Şam kadılığına tayin etmiştir⁶⁴.

İşretî Mustafâ (ö. 974/1567), Bâyezîd Edirne'de Rumeli muhafızlığında bulunduğu sırada saraya intisap etmiştir. Şehzade'ye sunduğu şiirlerle iltifatlarına nail olmuş, sohbet ve işret meclislerine katılmıştır. Sesinin güzelliğiyle de meclislerin aranan simalarındandı. Edirne'deki görevi sona erip Kütahya'ya dönen Bâyezîd, İşretî'nin de Eskişehir'de kadılık görevine atanmasını sağlayıp yanından ayırmamıştır. Ancak, şehzadenin İşretî'ye gösterdiği yakınlığı çekemeyenler onun Bâyezîd'i içkiye alıştırıldığını iddia edip görevden alınmasını ve şehzadenin yanından uzaklaştırılmasını sağlamışlardır⁶⁵.

Şehzade Bâyezîd'in çok yakın (muhlis) dostu olduğu için bu mahlası alan *Muhlisî* şehzadenin hocası Cafer Efendi'nin oğludur⁶⁶.

Firâkî de Kütahya'daki edebi muhitte yer alan şairlerdendir. Firâkî Abdurrahman Efendi, memleketi olan Kütahya'da Bâyezîd'e intisâb etmiştir. Aynı zamanda vaiz olan Firâkî, bir müddet şehzadenin yanında kalmış, sonra câmilerde vaaz vermekle meşgul olup aynı şehirde ölmüştür⁶⁷.

Kütahyalı bir başka şahsiyet Rahîmî Bey'dir. Şehzadenin Kütahya valiliği esnasında maiyetindeki alay beyi olup zeamet erbabından idi. İlim ve şiirle de meşgul olan Rahîmî Bey'in güzel şiirleri vardır. Bâyezîd kendisini taltif ve himaye etmiştir. Şu iki beyit ona aittir:

Gubâr-ı hattın esrârını hayrân olmayan bilmez

Mezâk-ı nutk-ı la'lin hemdemi cân olmayan bilmez

Dil miyânın arzûlar cân lebin eyler ümîd

⁶³ Filiz Kılıç (2010). *Âşık Çelebi, Meşâ'irü's-şu'arâ, (İnceleme-Tenkitledir Metin)*. C.3. İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yay. 1274-1275.

⁶⁴ Filiz Kılıç (2010). *Âşık Çelebi, Meşâ'irü's-şu'arâ, (İnceleme-Tenkitledir Metin)*. C.3. İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yay.1615. Gubârî'nin hayatı ve eserleri için bkz. Ali Alparşlan (1996). "Gubârî". *İslam Ansiklopedisi*. C. 14. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. 167.

⁶⁵ Filiz Kılıç (2010). *Âşık Çelebi, Meşâ'irü's-şu'arâ, (İnceleme-Tenkitledir Metin)*. C.3. İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yay. 1081-1082.

⁶⁶ Aysun Sungurhan (2017). *Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiretü's-şu'arâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55834,kinalizade-hasan-celebipdf.pdf?0>. 768. [Erişim Tarihi: 18.06.2018].

⁶⁷ İsmail Hakkı Uzunçarşılı (1945). *Osmanlı Devletinin Saray Teşkilatı*. Ankara: TTK Yay. 125; Haluk İpekten (1996). *Divan Edebiyatında Edebi Muhitler*. İstanbul: MEB Yay. 212.

*Âh kim maksûd nâ-peydâ vü maksad nâ-bedîd*⁶⁸

Bâyezîd'in çevresindeki şairlerden biri de Emre'dir. Hayatı hakkında bilgimiz olmayan şair, Şehzade Bâyezîd için tercüme ettiği eserlerle tanınır. Şehzadenin sevdiği, değer verdiği ve koruduğu bir şairdir. Bunu Emre'nin beyitlerinde Bâyezîd'i övmesinden anlamaktayız. Amil Çelebioğlu ve Hasibe Mazıoğlu Emre'nin şehzadenin kölelerinden olduğunu söylerler⁶⁹.

Emre'nin Bâyezîd için tercüme ettiği ilk ve önemli eser "*Pend-i Attar*" çevirisidir. Eserin yazılış tarihi 964/1556'dır. Pek çok yazma ve baskı nüshası bulunan eser, gerek 16. yy. da, gerekse diğer yüzyıllarda yapılan manzum çeviriler içinde en çok okunmuş olan Pend-nâme olma özelliğini taşır.

Pend-nâme'nin Edirneli şair Emrî'ye ait olduğu sanılmış ve pek çok kaynakta bu şekilde bilgi verilmiştir. Hatta bazı yazmalar üzerinde "Emre" adı "Emrî" olarak düzeltilerek büyük bir hataya sebep olunmuştur. Ancak, Pend-nâme'nin Şehzade Bâyezîd'e ithafen çevrildiğine dair kanıtlar, yine eserde bulunmaktadır:

Pend-nâme'nin baş tarafında geçen,

Genc-i Şâhîde bulunsa bu güher

Dünyede Emre ana el mi irer

beytindeki "şâhî" kelimesi tevriyeli kullanılmıştır. Hem şâha ait hazine hem de "Şâhî'nin hazinesi demektir. Böylece Bâyezîd'in mahlası olan "Şâhî" de zikredilir.

Açıkça Bâyezîd'in adının söylendiği,

Nûr-ı çeşm-i mülket-i 'Osmândur ol

Bâyezîd ibni Süleymân Hândur ol

beyti, daha sonra istinsah edilen çeşitli nüshalarda.

Nûr-ı çeşm-i mülket-i 'Osmândur ol

Şeh Selîm ibni Süleymân Hândur ol

şeklinde değiştirilerek ağabey Selîm'in adı yazılmıştır. Bu tür isim değişiklikleri veya tamamen Bâyezîd'in adının çıkarılması uygulaması daha sonraki yazmalarda görülür. Bunun sebebi, Bâyezîd'in isyan eden bir şehzade olarak görülmesi ve Selîm'in tahta geçmesi olarak açıklanabilir.

Eserinin "sebeb-i telif" kısmında, kendisini "Attar-ı dehr" olarak takdim edip öven Emre, sonra hamisi Bâyezîd'i samimi duygularla, içten bir bağlılıkla metheder. Ona taht ve tâcı layık görür.

⁶⁸ İsmail Hakkı Uzunçarşılı (1932). *Kütahya Şehri*, İstanbul, s.263-264.

⁶⁹ Amil Çelebioğlu (1994). *Kânûnî Sultân Süleymân Devri Türk Edebiyatı*. İstanbul: MEB Yay. 91; Hasibe (Çatbaş) Mazıoğlu (1948). "Fuzûlî'nin Bir Mektubu". *DTCF Dergisi*. VI (3): 139-146.

Onun adaletinden asker de, reaya da memnundur. O, Osmanlı ülkesinin gözünün nurudur:

*Gel беру ey tâlib-i misk ü 'abîr
N'oldı bâ'is eydeyüm olgıl habîr
Bu seher gördüm veliyy-i ni'metüm
Pâdişâhum kâmrânum devletüm
Kân-ı hilm ü cûd sâhib-ma'rifet
Rüstem-i rezm ü Sikender-menzilet
Şâh-ı âdil kâm-bahş ü dest-gîr
Lâyık-ı tâc u sezâ olur serîr
Devr-i 'adlinde anun ey hoş-nihâd
Leşkeri hurrem re'âyâ cümle şâd
Şöyle 'adl itmişdür ol sâhib-vücûd
Koyını gördükde gurk eyler vücûd
Düşe şîr agzına nâ-geh her meges
Yummaz agzın korkusından bir nefes
Kebk şehbâza salınur nâz ider
İkisi bir arada pervâz ider
Nûr-ı çeşm-i mülket-i 'Osmândur ol
Bâyezîd ibni Süleymân Hândur ol*

Emre, Bâyezîd'in kendisinden Pend-nâme'yi tercüme etmesini istemesini de şu beyitlerle anlatır:

*Ol şeh-i hûrşîd-fer âlî-tebâr
Kâm-bîn ü kâm-yâb u kâm-kâr
Tutmuş elde işbu zîbâ nâmeysi
Didi Türkî eyle buna câmeyi
Rûmî hil'atde bu mahbûb-ı Acem
Cilve kılsun kavm-i Rûma dem-be-dem*

Gâyet açık ve akıcı bir Türkçe ile yazılan bu eserden başka, Emre yine Bâyezîd'in emriyle bir eser daha tercüme etmiştir. Pend-nâme'den daha önce, 956/1549'da çevrilen bu eser Hamdullah bin Ebubekr Müstevfi-i Kazvîni'nin *Târîh-i Güzîde*'sidir. Farsçadan Türkçeye çevrilen eserin

müstensihi şehzadenin sipahi kullarından Derviş Ali adında birisidir⁷⁰.

Şâhî ile Fuzûlî arasındaki münasebet de kaydedilmeye değer, önemli bir hadisedir. Fuzûlî'nin şehzadeye yazdığı bir mektup bugün elimizdedir. Mektup DTCF Kütüphanesi İ. Saib Efendi kitapları arasında bir mecmuada bulunmuştur. Metinden, Fuzûlî ve Bâyezîd'in birkaç kez mektuplaştıkları ve ilişkilerinin daha öncelere dayandığını anlamaktayız. Bir ara bu haberleşme kesilmiş ve Fuzûlî, şehzadeden aldığı "itâb-nâme" ve "şekve-engiz" bir mektup üzerine söz konusu mektubu yazmıştır. Burada dikkat çeken önemli bir nokta, mektubun bir şehzadeye değil de, bir dosta hitap eden bir üslupla yazılmış olmasıdır. Bu durum Bâyezîd ile Fuzûlî arasındaki dostluğun derecesini gösterdiği gibi, şehzadenin alçak gönüllülüğünü ve şairlere verdiği değer de göstergesidir.

Ancak, mektuptaki bilgilerden Bâyezîd ve Fuzûlî'nin ne zaman hangi vesile ile tanıştıkları tespit edilememektedir. Kânûnî'nin Bağdat seferi (1534)nde henüz yedi sekiz yaşlarında bir çocuk olan Bâyezîd'in bu sefere katıldığına dair bir bilgi yoktur. Zaten o yaştaki bir çocuğun Fuzûlî ile tanışıp dost olması da imkânsızdır.

Metnin Hasibe Mazıoğlu tarafından Latin harflerine çevrilmiş ve Türkiye Türkçesine aktarılmış şekli yayınlanmıştır⁷¹. Metnin, Bâyezîd ve Fuzûlî arasındaki dostluğu sergilemesi açısından, daha kolay anlaşılabilmesi amacıyla Türkiye Türkçesine aktarılmış şeklini buraya almayı uygun bulduk: "*Mevlânâ Fuzûlî'nin (Tanrı'nın rahmeti onun üzerine olsun) Rûmî diye anılan Bâyezîd Çelebi'nin yazdığı mektuba cevabı:*

Bana bir mektup, belki çiçekli bir bahçe geldi. Onun çiçekleri gözümün nurunu arttırdı. O, en latîf levhalar üzerine ihtimamla en güzel bir şekilde tasvîr edilmiş resim gibi bir "misâl"dir. Onun satırları, işaretleri feleklere benziyor. Yazıları dallar, ibâreleri çiçekler gibidir. Onun her nesri bir emel hazinesidir. Bütün nazımlarında inci dizileri vardır. O marifet fenlerini ihtiva eden bir sayfa, nimet dallarımın yetiştiği bir bahçedir. Beytül-ma'mûr gibi san'atlar tevşihîyle tertîb olunmuş ve yağmurla ıslanmış bir bahçe gibi bedialar terşihîyle süslenmiştir. Onun gelişi göz bahçelerini çiçeklendirdi. Onun gelmesi ile kalplerde meyvalar hâsıl oldu. Ondan fenâ emeller müteellim ve zail oldular. O bahçede hâl ve kal dili terennüm etti. Yine bir bulut pejmürde bir sebzeyi suladı. Bir nevbahar kurumuş bir dikenî ter ve tâze bir gül haline getirdi. Devlet gözü ümitsizlik uykusundan

⁷⁰ Hasibe (Çatbaş) Mazıoğlu (1981), "Kânûnî'nin Oğlu Şehzade Bâyezîd İçin Yapılan Pend-nâme-i Attâr Çevirisi". *VIII. Türk Tarih Kongresi*. II. ciltten ayırtım. Ankara: TTK Yay. Söz konusu Pend-nâme'nin çeviri yazılı metni, Azmi Bilgin tarafından yayımlanmıştır (Azmi Bilgin (1998). *Tercüme-i Pend-nâme-i Attâr*, □ stanbul: Enderun Yayınları.) Bu yayında da Emre'nin hayatı hakkında bilgi bulunmamaktadır. Yukarıda zikrettiğimiz, Emre'nin Bâyezîd'in kölesi olduğuna dair Amil Çelebioğlu ve Hasibe Mazıoğlu'nun verdikleri bilgiye de rastlayamadık.

⁷¹ Hasibe (Çatbaş) Mazıoğlu (1948). "Fuzûlî'nin Bir Mektubu". *DTCF Dergisi*. VI (3): 139-146; Mazıoğlu, Hasibe (Çatbaş) (1997). "Fuzûlî'nin Bir Mektubu". *Fuzûlî Üzerine Makaleler*. Ankara: TDK Yay.167-181.

uyandı. Himmet eli emel kapılarının kilidini açtı. Eski dostlara bir haberci geldi. Dostluğumuzun saffetini yenilemek için ahbâbdan bir haber getirdi. Bir kerre şikâyetler ihtiva eden fakat mazmunu hüsn-i inâyet olan nükte cevherleri ve şikâyetle karışık fakat içinde şefkat gizli olan çiçekler gibi kelimeler, hekimlerin ilaçları tadı acı olmakla beraber neticede insanın râhatını artırıcı şarap kadehi gibi iç yakıcı fakat aynı zamanda gönül açıcıdır. Nazım ve nesîr kalıplarına konularak had ve hasr eline tevdi edilip bizim gibi gaflet erbâbını tedip ve hayret eshabını tenbih maksadı ile gönderilen bu cevherler ve kelimeler bize geldiği vakit, cân onun hakikatlerinin istihsaline cezm etti. Onu mütalaa ve müşâhededen sonra cân gözü onun mefhumundan cânânı ile karşılaştı ve kalp onun yazılarından cennet kokuları aldı. Fakat onun ekseri hikâyeleri bir şikâyet nümunesi olmakla ve yazılarının bir çoğu kinayeleri ihtiva etmekle hayâl gazalı onun şerefli işaretlerinin meralarında ve yerlerinde şikâyet Şâhîninin hamlesinden titreyici ve hatır kuşu onun latîf ibârelerinin sahralarında ve ovalarında itap kartalından kaçarak hâl ve me'al dili ile şu suretle terennüme başladı: Ya Rabbi biz ne yaptık ki, sevgili bizden incindi? Ne oldu da bize kıymet vermeyip bizi gözünden düşürdü? Böylece birkaç gün münakale yollarının kapanması mektup göndermeye ve muhabbetimizi izhar etmeğe ve her iki tarafın da birbirlerini düşünmesine mani olduğundan fenâlık tozundan kalbimizin aynasının yüzüne keder erişip muhabbet sureti silinmiş ve fesat itikatli sarsar nurlu hatır gülşeninize hâle verip meveddet gülün ün yaprağının rengi solmuş. Bunu yapma, yapma ki iyi insanlar böyle şey yapmazlar. Gerçekten eğer nefsin nefesi fenâ şimşeginin âteşinden sönse bir ocak gibi olan vücûdumdan hakikat âteşinin parıltısı sönmez ve eğer cân ile ten rabitasının ipliği ve ruh ile beden arasındaki alaka zinciri dağılıp kesilse benim irâde boynum itaat halkasından dışarı çıkmaz. Eğer ben senden gönlümü alsam ve muhabbetimi kessem o gönlü kime bağlayacağım ve o sevgiyi kime vereceğim? Bununla beraber latîfeler dinlemek zevki ve zarif şeyler idrak etmek şevki ile bu topraktan Süreyya yıldızının yüceliği ve katreden deryanın genişliği umularak sihirler vücûda getiren kalemi füsûn-sâz bir hale getirip lafızların akidelerinin infazı ve nefeslerin faydalarının ibrazı murat olunmuştu. Fakat köpüren bir denizin bulutlar göndererek yeşillikler hazırlayacağını müjdesini vermeden darlığın ve açlığın kurak bir yılında sahillerden güzel gül ve kırmızı lâle beklemesi ve eserleri güzel olan baharın nesimi harekete getirerek gülün ve lâlenin yüzünden örtüyü kaldırmadan gam hazânında bülbüllerden gönül açan zemzeme ve cânâ cân katan gulgule beklemesi tuhaftır. Evet, daima devlet gecesinin mumundan huzur hücrelerini aydınlık gören vahşet içinde karanlıkta oturanın hâlini ne bilir ve daima saadet bulutundan sevinç gülşenini mamur bulan mihnet sahrasının sam yellerinin dehşetini nasıl tasavvur eder? Her ne kadar zaman zaman dostların ayrılığının şiddetinin istilasını ve onların hasretinin had bir şekilde artması vatandan ayrılmayı ve orada kalmamayı gerektirerek bu mihnet zindânından ve ihanet zincirinden kurtulmak arzu olunuyorsa da kaza ve kader Hızır'ı belâ girdabında emel kayıgısını sakatlayıp beklenmesinde hikmet bulunan sırların ifşası ile ızdırabını yatıştırıyor. Onun bu işine karşı gelmek terk-i edeptir. Her ne

kadar zaman zaman sitem tuğyanı ve elem buhranı bulunduğumuz yeri terk etmeyi ve alıştığımız vatani değiştirmeyi mucip olup bu küdüret-hânedan çekilip gitmek burada kalmak fikrine galip geliyor ve bu vîrânedan göçmek niyeti münasip görünüyorsa da yine Kaza Müvekkeli bu eza ve cefâ zindânında taalluk bağlarını kuvvetlendiriyor. Yûsuf-i sıdkım (güzel sadakatim) Tanrı'nın güzel eserlerinin zuhurunu va'd ile yer değiştirmeme mani oluyor. Onun hikmetine karşı koymak yorgunluktan başka bir netice vermez. Ümit olunur ki ayrılık günlerinin elleri vuslat zamanının eteklerine yapışıp emellerin yakası vuslat cemâlinin matlaı oluncaya kadar zamanın inkılapları dostların muhabbet nakışlarını kalbinizin safhasından silmesin ve devrânın hükümleri itikadınızın temellerine bir hâlel getirmesin. Tazarru yolu ile şu rica olunur ki size olan hürmetimin hariminde bir mahremiyet ve samimiyet vaki olduğundan fırsat düştükçe sultânımıza ubudiyetimi arz etmekte iltifâtınız esîrgermesin. Ulu Tanrı'ya yemin ederim ki, huzurunuzda kavuşmaktan başka bir emelim yok. Ammâ geçim darlığından bunu icraya maniler çok”.

Bâyezîd'in herhangi bir tarîkate meyli olup olmadığı ya da intisap edip etmediği hakkında elimizde bir bilgi bulunmamaktadır. Şiirlerini incelediğimizde de tasavvufî unsurların bir mutasavvıf edâsıyla kullanılmadığı, sadece Divan şiiri geleneği içinde maksadı dile getirmede birer araç olarak zikredildiği açıkça görülür. Ancak, divanda yer alan bir şiirde geçen şu beyit onun mevlevî olabileceğini düşündürmüştür:

Ben nice cân virmeyem cânâ cevâb-ı la'lüne

Bulmadum sözün satasın ben sadâ-yı nâyda G140/3

Farsça gazelleri arasında yer alan bir gazelinin Hâfız'ın gazeline nazire olması şehzadenin Hafız divanını okuduğu ve ona nazire yazacak kadar Farsçaya hâkim olduğunun göstergesidir (Bkz. Farsça Gazel 1).

Hasan Çelebi tezkiresinde divanda bulunmayan şu matla beyti tespit edilmiştir:

Derd-i hecrünle şehâ hâl diger-gûn oluyor

Dil perîşân u gözüm kâsesi pür-hûn oluyor⁷²

ŞEHZADE BÂYEZÎD DİVANININ ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

Şâhî divanının bilinen tek nüshası Millet Ktp. Ali Emîrî Efendi, Manzum Eserler Kısmı no. 225'te bulunmaktadır. Divanın mikrofilmli Millî Kütüphane'de M. F. A (A) 4067'de numarada kayıtlıdır.

Türkçe ve Farsça şiirlerden oluşan divanda Türkçe 1443, Farsça 101 beyit bulunmaktadır. Divanda Türkçe 169 gazel, 22 murabba, 3 mesnevi, 1 tahmis, 1 nazm ve 19 müfred; Farsça, 17 gazel, 1 kıta (matla beyti yazılmamış bir gazel de olabilir), 3 nazm ve 7 müfred vardır. Divanda çoğu 5 beyitlik

⁷² Aysun Sungurhan (2017). *Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiretü's-su'arâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55834.kinalizade-hasan-celebipdf.pdf?0>. 161. [Erişim Tarihi: 18.06.2018].

olmak üzere 4 beyitten 29 beyte kadar yazılmış gazeller bulunmaktadır. İnceleme sırasında, 20 ve 29 beyitlik gazellerin kaside olup olmayacağı üzerinde durulmuş, ancak muhteva açısından ve kasidenin kısımları göz önüne alındığında bu şiirlerin kaside özelliği taşımadıkları görülmüştür. Gazel nazım şekli için genellikle 5-9 beyit arasında yazılır, denilse de bu sayılardan az ya da çok beyitli gazeller yazıldığı bilinmektedir. Özellikle Divan şiirinin kuruluş ve gelişme devri olan XIII-XV. yy. sonlarına kadar gazel-i mutavvel dediğimiz ve 15 beyitten uzun gazeller Nesîmî ve Ahmedî divanlarında tespit edilmiştir. Bu durumda, XVI. yy. şairi olmakla beraber Şâhî de gazel-i mutavvel şeklinde şiir yazmıştır. Bu gazellerin beyit sayıları şöyledir:

Beyit Sayıları	Şiir Sayıları
4	4
5	122
6	11
7	29
8	6
9	4
10	1
11	2
20	1
29	1

Bâyezîd'in divanı mürettep değildir. Eser, Türkçe gazellerle başlar, Türkçe nazım, müfredler-müfredlerin arasında bir beyit Farsçadır-, Celâlî'nin gazelini tahmis, murabbalar, 2 gazel, 2 mesnevi, 3 gazel, bir mesnevi, Farsça bir dörtlük, gazeller, müfredler ve nazımlarla biter. Divanın baş tarafındaki gazellerin kafiyeleri veya rediflerinin alfabetik düzeninde de bozukluk vardır. Divandaki Türkçe ve Fasça gazellerin kafiye veya redif olan kelimelerin son harflerine göre sıralanışı şöyledir:

Harf	Türkçe Şiir	Farsça Şiir
------	-------------	-------------

Elif	4	1
Be	5	-
Te	3	2
Se	2	-
Cim	4	-
Hı	1	-
Dal	1	5
Re	32	-
Ze	9	1
Sin	3	-
Şın	4	1
Dad	1	-
Zı	1	-
Ayn	1	-
Gayın	1	-
Fe	1	-
Kaf	3	-
Kef	5	-
Lam	4	-
Mim	18	-
Nun	24	5
Vav	3	-
He	18	1
Ye	20	1

Divanda, Türkçe gazellerde “sin” harfiyle biten gazellere kadar olan kısmın alfabetik düzeninde bir karışıklık söz konusudur. Ayrıca diğer nazım şekillerinin arasında da birkaç gazel yer almıştır.

Divan hazırlanırken gerek Türkçe gerekse Farsça gazeller alfabetik sıraya göre yeniden tertip edilmiştir. Birkaç gazelin beyitlerinin sıralanmasında da bozukluk vardır. Bunlara dair yapılan düzeltmeler de metin verilirken dipnotta gösterilmiştir.

Türkçe gazellerin 85'i redifli yazılmıştır. Redif olarak kullanılan kelimeler şunlardır: “afv, ağlayayın, arz, âteş, ayrılığı, ben, benden, benüm⁷³, bilür, bilürüz, bu, buldum, degül, ele girmez, el-gıyâs, erenleri, etegin, eyle, eyledün, eylemez, eylemiş, eylesün, gayrı, geçer, geldi, genc, gibi, gice, gönlümi, gönül, görmedüm, haz, heb, her taraf, ışk, ışkun, ışkına, içinde, için, ide, ideyin, ideyor, ideyorsın, ile, illerin, irişdür, isterüz, itdi, itdüm, itmez, kanı, kılur, mest, mıdur, mi, n'eyleyem, oda yansun, oldı gel, olmasun, olmaz, olmuşuz, olsun (2 gazel), olupdur, sefer, sen, seni, sever, şimdengirü, unutma, üzre (2 gazel), vardur, var iken, yig, yok mıdur”. Rediflerin çoğunun Türkçe fiiller olduğu hemen göze çarpmaktadır. Bu 16. yy. şiirinin bir özelliğidir. Farsça gazellerden 13'ü redifli yazılmıştır. Redif olan bu kelimeler: “dânend, hemîşe, henüz, men (3 gazel), nist (2 gazel), râ, şeved, şud (2 gazel), üftâd”.

Divanda 12 ayrı vezin kullanılmıştır. Şiirler en çok Remel bahrinin “Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün” kalıbıyla yazılmıştır. Kullanılan aruz kalıpları ve bu kalıplarla yazılan şiir sayılarının dökümü şu şekildedir:

- 1 Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün: *Türkçe şiirler*. 81 gazel, 1 tahmis, 19 murabba, 6 müfred; *Farsça şiirler*. 5 gazel, 1 nazm;
- 2 Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün: *Türkçe şiirler*. 11 gazel, 1 nazm, 3 müfred;
- 3 Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün: *Türkçe şiirler*. 16 gazel, 2 müfred;
- 4 Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün: *Türkçe şiirler*. 19 gazel, 2 murabba; *Farsça şiirler*. 1 kıta;
- 5 Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün: *Türkçe şiirler*. 20 gazel, 3 mesnevi, 6 müfred; *Farsça şiirler*. 4 gazel, 1 nazm, 7 müfred;
- 6 Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün: *Türkçe şiirler*. 13 gazel, *Farsça şiirler*. 3 gazel;
- 7 Mef'ülü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün: *Türkçe şiirler*. 6 gazel, 1 murabba; *Farsça şiirler*. 3 gazel;
- 8 Mef'ülü Fâ'ilâtün Mef'ülü Fâ'ilâtün: *Türkçe şiirler*. 1 gazel; *Farsça şiirler*: 1 gazel;
- 9 Mef'ülü Mefâ'ilün Mef'ülü Mefâ'ilün: *Türkçe şiirler*. 2 gazel;
- 10 Mef'ülü Fâ'ilâtü Mefâ'ilün Fâ'ilün: *Farsça şiirler*: 1 gazel;

⁷³ 10 gazel “benüm” redifiyle yazılmış. Ancak “benüm” redifli gazeller artarda sıralanmamış, araya başka kafiyeli gazeller girmiştir. Bkz. Divan, 88, 89, 90, 92, 95, 96, 100, 101, 104 ve 105 numaralı gazeller.

11 Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fa'lün: *Türkçe şiirler*. 1 müfred;

12 Fe'ûlün Fe'ûlün Fe'ûlün Fe'ûl: *Farsça şiirler: 1 nazm*.

ŞEHZADE BÂYEZİD DİVANININ MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

Bâyezîd'in divanının ilk gazeli bir tevhiddir. Şiirde Allâh'ın yüceliğinden, varlığının kanıtlarından bahseden Şâhî, son beyitte her ne kadar namının “Şâhî” olsa da, Allâh'ın eşi bulunmaz (kendisi kadar küçüğü olmayan) küçücük, değersiz bir kölesi olduğunu vurgulayarak şiirlerine başlar.

Şâhî, kudretli bir şair olmamakla birlikte şiirlerinde içten bir samimiyet hemen göze çarpar. O hassas bir şairdir. Şiirlerinde arzusuna erişemeyen bedbaht bir şehzadenin elemeleri hissedilir. Şâhî Divan şiirinde “*hasb-i hâl*” tarzı şiirin beki de en güzel örneklerini vermiştir. Âlî, Ahdî ve Beyânî Şâhî'nin şiirini değerlendirirken aynı kanaati taşırlar. Âlî: “*Hak budur ki hasb-i hâl nazmında ekser-i şu'arâya tefâvvuk itdi*”⁷⁴. Ahdî: “*O merhumdan bu gazel merhum olundu. Hasb-i hâli olduğu ma'lûm-ı merdüm-i her merzbûmdur*”⁷⁵. “*Bu eş'âr-ı mihnet-âsâr ol şehriyârun şâh-ı menhûsun elinde mahbûs oldukda rûzgâr-ı sitemkârdan şikâyet tarîkı ile söyledüğü hasb-i hâl-i nâ-hem-vâridur*”⁷⁶. Divan şiirinin çerçevesi çizilmiş, konuları belli dünyası içinde şairler ifadenin en güzelini söyleme yarışı içerisine girmişlerdir. Divan şiiri geleneği içinde şairlerin kendi psikolojik sıkıntılarını dile getirmeleri hoş karşılanmadığı için bu tür şiirler çok az yazılmıştır. “*Kişisel problemlerin dile getirildiği örneklere “hasb-i hâl şiir” adı verilmiştir. Bu tarz az sayıda örnek içinde en dikkate değerleri Cem Sultân ve Şehzade Bâyezîd'in kaleme aldıkları şiirlerdir. Özellikle Şehzade Bâyezîd bütünüyle kendi macerasını nakletmiştir. Bunlar devrin estetik anlayışına göre orta seviyeli örnekler olarak değerlendirilse bile, içtenliğin ürünü oldukları için lirik ve sıcak şiirlerdir.*”⁷⁷ Cem ve konumuz olan Bâyezîd'in hayat hikâyeleri hatırlanacak olursa, bu talihsiz şehzadelerin başka konulardan bahsetmeleri oldukça zor olmuştur, denebilir. Devamlı birine veya bir şeye karşı mücadele etmekle geçen kısa ömürlerinde bu tarz şiirler yazarak biraz olsun iç dünyalarının sıkıntılarını dile getirip ferahlamışlardır. Bu şiirlerin bir fonksiyonu da muhataba (padişaha) doğrudan söylenemeyecek duygu ve düşüncelerin ifade edilebilme imkânının bulunmuş olmasıdır. Bu açıdan Şâhî'nin murabbalarındaki lirizmin dozu diğer şiirlerinden biraz daha fazladır denebilir. Bu şiirler biraz da murabba nazım şeklinin kafiye ve bend sonlarında aynı mısranın tekrarı gibi hususiyetlerinden dolayı oluşan ahenk sebebiyle daha akıcı söyleyişlere zemin hazırlamıştır. Divanda yer alan 22 murabbanın her biri diğerinden içtenlikle yazılmış duygu dolu şiirlerdir. Bu

⁷⁴ Mustafa İsen (2017). *Künhü'l-Anbâr'ın Tezkire Kısmı*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55739,kunhul-ahbarin-tezkire-kismpdf.pdf?0.117>. [Erişim Tarihi: 18.06.2018].

⁷⁵ Süleyman Solmaz (2018). *Bağdatlı Ahdî Gülşen-i Şu'arâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56733,ahdi-gulsen-i-suarapdf.pdf?0>, 48. [Erişim Tarihi: 18.06.2018].

⁷⁶ Aysun Sungurhan (2017). *Beyânî Tezkiresi- Tezkiretü's-şu'arâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55835,beyani-tezkiresipdf.pdf?0.18>. [Erişim Tarihi: 18.06.2018].

⁷⁷ Mustafa İsen ve Ali Fuat Bilkan (1997). *Sultan Şairler*. Ankara: Akçağ Yay.

nazım şeklinin imkânları Şâhî'nin tabiatıyla örtüşmektedir. Şâhî murabba söylerken kalemini daha ustaca oynatır ve duygularını daha içtenlikle dile getirir:

*Hasretünden kan akıdur çeşm-i giryânım benüm
Gûş kılmazsın dirîgâ âh u efgânım benüm
Hâlüme lutf eyle rahm it şâh-ı hûbânım benüm
A begüm a pâdişâhum a güzel hânım benüm Mu 11/1*

*'Âşık-ı dil-hasteni sen yanulup yâd itmedün
Derd-i hecründen anı bir lahza âzâd itmedün
Şâhî-i üftâdeni vaslun ile şâd itmedün
Gönlüm ârâm eylemez taglara düşmemdür hemân Mu 14/7*

*Ayrıralı gün yüzünden hayret ile ey nigâr
Giceler bülbül gibi işüm gücüm âh ile zâr
Ne visâlün hâsıl olur ne kılur gönlüm karâr
Dil-nevâzum sevdüğüm her hâlde hâldaşum benüm Mu 15/7*

Hayat macerası, babası Kânûnî, ağabeyi Selîm ile olan mücadelesi, çektiği sıkıntılar, İran'a kaçıışı ve oradaki azap dolu günler vb. konular Bâyezîd'in şiirlerine yansımıştır. Hayat hikâyesi bilinerek divan okunduğunda, şiirler daha da anlam kazanmaktadır. Eziyet dolu günleri, yüreğinin bitmek tükenmek bilmeyen acıları kelimelerde, mısralarda şekillenerek ortaya çıkmaktadır. O, şiirlerinde eziyet deryasında selâmete kavuşacak bir sahil arayan, bir yardım eli uzanmasını bekleyen çaresiz bir insanın ruh hâlini yansıtır.

Şâhî'nin şiirlerinin ana temasını "ayrılık, fûrkat, firâk, hicrân, hasret, hecr, harâb, giryân ve âteş" kelimeleriyle sembolleştirerek ifade etmek yerinde olur. Bu kelimelere bir de "afv" kelimesini ilave edersek divanın büyük bir kısmının muhtevası özetlenmiş demektir. Divan dikkatle incelenirse, bu kelimelerden özellikle "hecr ve fûrkat"ın kullanım sıklığı hemen dikkat çeker:

*Âteş-i mihr-i ruhunla bagrumı kıldun kebâb
Hasret-i câm-ı lebünle eşkümi itdün şarâb G6/1
Kıldı hasret gözlerüm yaşın şarâb
İtdi fûrkat bagrimun başın kebâb G9/1
Akıtdı gözlerüm yaşım dûd-ı âteş-i hasret
Eritdi yüregüm yağın ne müşkil derd imiş fûrkat G12/1
Visâl-i yâre ey Şâhî hemân yok yire sa'y itdüm
Benüm hod hecr imiş evvel kalemde başuma kısmet G12/5*

Ey firâkun âteşinden nâr-ı dūzah bir şerer

Ravza-i cennet cemâlün gülşeninden bir eser G23/1

Bâyezîd'in hayatını anlatırken uzun uzun üzerinde durduğumuz babası ile olan mücadelesi ve bunun sonuçları, babasına hitaben yazdığı şiirlerde açıkça görülmektedir. Bu şiirlerin muhtevalarını kesin çizgilerle belirlemek ve birbirinden ayırmak güçtür. Ancak, babasından beklentilerini ve ona ithaflarını şöyle sıralamak mümkündür:

Bu şiirlerde babasından mektup bekleyen bir oğul vardır. Hayatı bahsinde verdiğimiz gibi, Bâyezîd Kütahya'dan Amasya'ya gitmemek için ve İran'da şâhın yanında iken isteklerini, ricalarını ve afv dileklerini ileten pek çok mektup yazar. Ancak bunların çoğunun karşılığı ya da beklediği müjdeli haberler gelmez. Çünkü büyük bir kısmı Kânûnî'nin eline geçmez. Bir kısmına da padişah cevap verme gereğini duymaz. Bu durumun oluşturduğu yürek sıkıntılarında biraz olsun kurtulabilmek için kalemine sarılır. Bu söyleyişlere örnek verecek olursak:

Nâme-i cân-bahşun ile yâd idersen tîz tîz

Pâdişâhum Şâhiye gâyet büyük ihsândur G43/5

Ey peyk-i sabâ nâmemi dil-dâre irişdür

Ol nâmemi gûş eylemeyen yâre irişdür G49/1

Bilmezem ben bendesin şâhum niçün yâd eylemez

Bir varak-nâmeyle çokdandır anup şâd eylemez G56/1

Koyup el sînde karşunda hizmet bana 'izzetdür

Göz ucıyla nazar şâhum kuluna 'ayn-ı hürmetdür

Eger mektûb ile geh geh anarsan 'âlî-himmetdür

Helâk itdi beni hecrün ne müşkil derd imiş fürkat Mu 2/4

Babasının kendisini unutmamasını, arayıp sormasını ister. Aslında mektup yazmasını istemesi de onun bu isteğinin bir tezahürüdür. Görünüşte ayrı düşünülmüş bir güzele seslenildiği izlenimini veren "unutma" redifli gazel muhtemeldir ki, Kânûnî'ye ithafen yazılmıştır. Gazelin matla beyti şöyle:

Ben bülbülünü ey gül-i handânum unutma

Ben 'âşıkunı ey şeh-i hûbânum unutma G142/1

Bir başka gazelin mısralarında da yine benzer bir tema işlenir ve padişahdan merhamet beklenir:

Ben umardum iki 'ıyd idem bu yıl bir ayda

İrmedüm 'ıyd-ı visâle kaldum âh u vâyda

Hâk-i pâyuna ne vardı cân atup yüz sürmege

Olmasa zencîr-i va'dün gibi mâni' pâyda

*Ben nice cân virmeyem cânâ cevâb-ı la'lüne
Bulmadum sözün safâsın ben sadâ-yı nâyda
Bendeni der ü gam-ı hecrün helâk idüp gider
Fürkat kattâlüne bi'llâh şâhum hâyda
Pâdişâhum cânibinden olmayınca merhamet
Sa'y-ı Şâhî eylemezmiş zerre denlü fâyda G140*

Şiirlerde dile getirilen isteklerden biri de Bâyezîd'in babasını görme arzusudur. Yine ayrı kalınan, hasret duyulan bir sevgiliye yazılmış gibi görünen şu gazelde, Kânûnî'ye seslenildiği düşüncesindeyiz:

*Cân u dilden ey nigârum göresim geldi seni
Gitdi sabr u ihtiyârum göresim geldi seni
Gül yüzün hecriyle yandı lâle-veş bagrum benüm
Lâle-zârum gül-'izârum göresim geldi seni
Kalmışam fürkat diyârında visâle çâre kıl
Pâdişâhum kâm-kârum göresim geldi seni
Hasret-i serv-kaddün ile 'âlemi tûfân ider
İşbu çeşm-i eşk-bârum göresim geldi seni
Kalmasun gurbet diyârında bu Şâhî bendene
Lutf kıl ey şeh-r-yârum göresim geldi seni G157*

Şâhî, Divan şiiri estetiği çerçevesinde, konuşma havası içinde sabâyâ seslenerek babasından bir haber getirmesini rica eder ve dolaylı yoldan babasının hatırını sorar:

*Ey sabâ lutf it haber vir ol nigârum hoş mıdur
Lâle-haddüm serv-kaddüm gül-'izârum hoş mıdur
'Asker-i sünnî ile 'azm-i kızılbaş eyleyen
Server-i sâhib-kırânum tâc-dârum hoş mıdur
Hasretinden gözlerüm gurbetde giryân eyleyen
Ol hayâl-i yâr-ı cân u gam-küsârum hoş mıdur
Pâdişâhum serverüm püşt-i penâhum mesnedüm
Rüstem-i meydân-ı rezm ü şeh-süvârum hoş mıdur
Hizmetinde Şâhîyi dâr eyleyüp nâ-kâm iden
Pâdişâhum kâmrânum şeh-r-yârum hoş mıdur G28*

Şâhî'nin babasını görme arzusu divanın sonlarındaki şiirlerde yalvarma derecesine kadar yükselir. Hasret acısının çekilecek dert olmadığı ve tek isteğinin padişahına hizmet etmek olduğunun vurgulandığı murabba, “Ey şâhım” nidasıyla başlar:

*Şehâ sanma ki vaslundan recâ rif'atde olmakdur
Yanunda hoş geçüp bir iki gün hürmetde olmakdur
Varup 'izz-i huzûrunda yahûd 'izzetde olmakdur
Murâdum hâk-i pâyünde hemân hizmetde olmakdur
Gamundan yıkılan dil mülkinün şâhum harâbın an
Kıyâmetde su'âli hod mukarrerdür cevâbın an
Esîr-i bend-i hicrânı halâs itmek sevâbın an
Murâdum hâk-i pâyünde hemân hizmetde olmakdur
Cemâlünden cüdâ cânâ cihânda n'eylerem cânı
Tapunsuz gözüme zindân görünür mülk-i Yunanî
Varup sâyende hoş geçsem n'ola ey zill-i Yezdânî
Murâdum hâk-i pâyünde hemân hizmetde olmakdur
Anup dil bülbüli bâl açdı vuslat gülsitânına
Terahhum eyle hâr-ı fürkatün kâr itdi cânına
Tabîbâ çâre kıl bu derdmendün girme kanına
Murâdum hâk-i pâyünde hemân hizmetde olmakdur
Bu Şâhî nâ-murâdı pâdişâhum ber-murâd eyle
Beşâret-nâme ile vaktidür lutf eyle yâd eyle
İrişdür derd ü hecr öldürmeden dermâna şâd eyle
Murâdum hâk-i pâyünde hemân hizmetde olmakdur Mu 3*

Murabbanın son bendinde Şâhî, Kânûnî'den kendisini affettiğini bildiren bir “beşâret-nâme” beklediğini de açıkça belirtmektedir.

Şehzade babasına karşı gelmekle, ona başkaldırmakla yaptığı hatayı anlar ve divanın sonunda yer alan “afv” redifli bir gazelle cân-ı gönülden af diler. Şiirde pişmanlık duygusuyla, kurtuluş yolu arayan bir insanın ruh hâli gözler önüne serilir. Bu gazelin İran'da yazılmış olması muhtemeldir. Çünkü son beyte dikkat edilecek olursa, orada “afv itdi şâh” ifadesiyle Şâh Tahmasb kastedilmiş olmalıdır. Şehzadenin İran macerası hatırlanırsa, Şâh Tahmasb'ın babasının kendisini affetmesi için aracılık yapmayı kabul ettiğini biliyoruz. Tahmasb Kânûnî'ye şehzadeyi affedip, ülkesine geri dönebilmesi için bir mektup yazar.

Tevbeyle Hak yanında oluram günâh 'afv
'Afv eyle sen de bendeni ey pâdişâh 'afv
Kimdür bu deyr içinde kim ol eylemez günâh
Şirk olmasun hemân tek olur her günâh 'afv
Her kanda defter olsa sepîd ü siyâh olur
Dir hâl u kâl ile bu sepîd ü siyâh 'afv
Ferzend eger günâh ide sehv ü hatâ ile
Ana peder cefâlar ider gâh gâh 'afv
İtdüm şu denlü tevbe vü şerm ü nedâmeti
Mercû'1 durur ki itmiş ola ol İlâh 'afv
Katlûme kâdir olmuş iken niçe vech ile
Şâhâne tavr gösterüben itdi şâh 'afv
'Afv itdi şâh Şâhîyi ey şâh-ı mülk-i Rûm
'Afv eyle sen de bendeni ey pâdişâh 'afv G132

Şu gazel de hatasız kul olmadığını ve kendisine iftira atıldığını vurgulayan, affedilmeyi bekleyen bir psikoloji içerisinde yazılmış samimi söyleyişlerle doludur. Onun başına gelenler iki büklüm olmuş feleğin suçudur:

Her zemân ol bî-vefâdan bir cefâ eksük degül
Cânda gam dilde elem başda belâ eksük degül
Hiç bilmem n'eyleyem yâ Rab 'acebdür tâli'üm
Her yanadan göresin bir iftira eksük degül
Çarh-ı kej-reftâr elinden bu belâ-keş cânuma
Âh kim endûh u gam zecr ü 'anâ eksük degül
Âşiyân-ı tende murg-ı câna her subh u mesâ
Pâdişâhum hûn-ı hecründen gıdâ eksük degül
Rûz u şeb dergâhuna tuhfê bu Şâhî bendeden
İzdiyâd-ı devlet u gamda du'â eksük degül
Şâh-ı iklîm-i keremsin koma elden lutfi kim
Bu meseldür her zemân kuldân hatâ eksük degül G84

Şâhî bazı beyitlerinde padişahını öven bir şair konumundadır:

Dürr-i nazmun sakla Şâhî pâyına bezl itmege
Şark u garbun serveri Sultân Süleymân Hân için G124/5

Şu şiirde babasını bir nigâra benzeterek Divan edebiyatı estetiği içinde tasvir ederken, diğer taraftan onun padişahlığını da över:

Ey sabâ lutf it haber vir ol nigârum hoş mıdur
Lâle-haddüm serv-kaddüm gül-‘izârum hoş mıdur
‘Asker-i sünnî ile ‘azm-i kızılbaş eyleyen
Server-i sâhib-kırânüm tâc-dârum hoş mıdur
Hasretinden gözlerüm gurbetde giryân eyleyen
Ol hayâl-i yâr-ı cân u gam-küsârum hoş mıdur
Pâdişâhum serverüm püşt-i penâhum mesnedüm
Rüstem-i meydân-ı rezm ü şeh-süvârum hoş mıdur
Hizmetinde Şâhîyi dür eyleyüp nâ-kâm iden
Pâdişâhum kâmrânüm şeh-yârum hoş mıdur G28

Bu beyitte Şâhî babasının komutanlığını överken, kendi şiirini de bir inciye benzetir. Şâhî'nin şiirini övmesi divanda yer alan şiirlerde az rastlanan bir özelliktir.

Kimi zaman da padişahına nasihat veren bir şair görünümündedir:

Âh kim irdi göge feryâd ile âhum benüm
Korkarum kim yakısardur ‘âlemi vâhum benüm
Alma âhum rahm kıl yazukdur ey şâhum benüm
Nev-cevânsın dostum kan ile kanım eyleme
Şâhî-i dil-hasteni ey dil-rübâ şâd eylegil
Derd ü mihnet gussasından anı âzâd eylegil
Dil-rübâlar içre sen de bir eyü ad eylegil
Nev-cevânsın dostum kan ile kanım eyleme Mu 17/ 5, 7

Divanın ilk gazelinin bir tevhid olduğunu söylemiştik. Bu şiirin hemen akabinde gelen gazel de divandaki pek çok gazel gibi Kânûnî'ye ithafen yazılmış ve onun gölgesinin haşre dek yeryüzünden eksik olmaması duası edilmiştir. Divanın en sonunda yer alan mesnevinin son beyitlerini de Şâhî, Allah'a kendisini affetmesi, babasının ömrünün ve padişahlığının uzun olması temennileriyle bitirir.

Şehzadenin babasına yazdığı ve divanda bulunmayan manzum mektubu daha doğrusu afnâmesi de onun çektiği sıkıntıları, iç dünyasının karışıklıklarını, çaresizliğini ve babasına yalvarışını dile

getiren nefis mısralarla doludur. Şiirde padişah-şehzade arasındaki resmi ilişkiden çok, bir baba-oğul münasebeti söz konusudur. Kendisi de bir baba olan Bâyezîd, öldürülerek “gözlerimin nuru” dediği oğullarından ayrı kalmak istemediğini çok samimi duygularla ifade eder. Murabba şeklindeki şiir şöyledir: Bu şiirin Bâyezîd’in “Düzme Mustafâ” olayını kendisinin organize ettiği ya da olayı bastırmada geç kaldığı konusunda suçlanması ve babasının kendisini cezalandırmak istemesi sonucunda af dilemek için yazdığı belirtilir⁷⁸. Ancak, biz İran’dan af dilemek için yazıldığı kanaatindeyiz.

*Ey ser-â-ser ‘âleme sultân Süleymânum baba
Tende cânım cânımın içinde cânânım baba
Bâyezidine kıyar mısın benim cânım baba
Bî-günâhem Hak bilür devletlü sultânım baba
Enbiyâ ser-defteri ya’nî ki Âdem hakki’çün
Hem dahi Mûsâ ile ‘Îsâ vü Meryem hakki’çün
Kâ’inâtun serveri ol Rûh-ı a’zâm hakki’çün
Bî-günâhem Hak bilür devletlü sultânım baba
Sanki Mecnûnam bana dağlar başı oldu durak
Ayrılıp bi’l-cümle mâl ü mülkden düşdüm ırak
Dökerüm gözyaşunu “vâ-hasretâ dâdü’l-firâk”
Bî-günâhem Hak bilür devletlü sultânım baba
Kim sana ‘arz eyleye hâlüm eyâ şâh-ı kerîm
Anadan kardaşlarumdan ayrılıp kaldum yetîm
Yok benim bir zerre isyânım sana Hakdur ‘alîm
Bî-günâhem Hak bilür devletlü sultânım baba
Bir nice ma’sûmum olduğun şehâ bilmez misin
Anların kanuna girmekden hazer kılmaz mısın
Yoksa ben kulunla Hak dergâhına varmaz mısın
Bî-günâhem Hak bilür devletlü sultânım baba
Hak Te’âlâ kim cihânun şâhı itmişdür seni
Öldürüp ben kulum güldürme şâhum düşmeni
Gözlerüm nûrî oğullarumdan ayırma beni
Bî-günâhem Hak bilür devletlü sultânım baba*

⁷⁸ Leslie P. Peirce (1998). *Harem-i Hümayûn, Osmanlı İmparatorluğu’nda Hükümranlık ve Kadınlık*. (çev. Ayşe Berktaş). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay. 308.

*Tutalum iki elüm başdan başa kan ola
Bu meseldür söylenür kim “kul günâh itse n’ola”
Bâyezîdün suçum bağışla kıyma bu kula
Bî-günâhem Hak bilür devletlü sultânım baba*

Duygu yoğunluğu had safhadaki bu mısralara Kânûnî, bir yandan evladı için yüreği yanan (Kânûnî daha önce de Şehzade Mustafâ’yı öldürtmüş, diğer oğulları Mehmed ve Cihângîr’in de ölüm acılarını yaşamıştır), bir yandan da devletin bekası için omuzlarında ağır bir yük taşıyan cihan padişahı bir babanın ızdırabıyla cevap verir:

*Ey dem-â-dem mazhar-ı tugyân u isyânım oğul
Takmiyan boynuna hergiz tavk-ı fermânım oğul
Ben kıyar mıydum sana ey Bâyezîd Hânım oğul
Bî-günâhem dime bârî tevbe kıl cânım oğul
Enbiyâ vü evliyâ ervâh-ı a’zam hakki’çün
Nûh u İbrâhîm ü Mûsâ İbn Meryem hakki’çün
Hatm-i âsâr-ı nübüvvet Fahr-i ‘âlem hakki’çün⁷⁹
Bî-günâhem dime bârî tevbe kıl cânım oğul
Âdem adın itmiyen Mecnûna sahrâlar durak
Kurb-i tâ’atden kaçanlar dâ’imâ düşer ırak
Ta’n degüldür dir isen “vâ-hasretâ dâdü’l-firâk⁸⁰”
Bî-günâhem dime bârî tevbe kıl cânım oğul
Neş’et-i Hakdur übüvvet râm olan olur kerîm
“Lâ-tekul üf⁸¹” kavlini inkâr iden kalur yetîm
Tâ’ate isyâna ‘âlimdür Hudâvend-i kerîm
Bî-günâhem dime bârî tevbe kıl cânım oğul
Rahm ü şefkat zîb-i îmân olduğın bilmez misin
Yâ dem-i ma’sûmı dökmekden hazer kılmaz mısın
‘Abd-i âzâd ile Hak dergâhına varmaz mısın
Bî-günâhem dime bârî tevbe kıl cânım oğul
Hak reâyâ-yı mu’tie râ’î itmişdür beni
İsterüm maglûb idem agnâma zi’eb-düşmeni*

⁷⁹ Vezin gereği Hâtem, Hatm okundu.

⁸⁰ Vâ-hasretâ: âh ayrıldı.

⁸¹ Rabbin, yalnız kendisine tapmanızı ve ana babaya iyilik etmeyi buyurmuştur. Eğer ikisinden biri veya her ikisi senin yanında iken ihtiyarlayacak olursa, onlara karşı “Öf” bile demeyesin, onları azarlamayasın. İkisine de hep tatlı söz söyleyesin (İsra/23).

*Hâşe li'llâh öldürürsem bî-günâh nâ-gâh seni
Bî-günâhem dime bârî tevbe kıl cânım oğul
Tutalum iki elün başdan başa kan da ola
Çünkü istigfâr idersün biz de 'afv itsek n'ola
Bâyezîdüm suçunu bağışlarum gelsen yola
Bî-günâhem dime bârî tevbe kıl cânım oğul⁸²*

Bu şiirin şehzadenin İran'dan yazdığı bir mektubun cevabı olarak yazıldığını düşünen İsmail Hami Danişmend, şöyle bir olasılık üzerinde durur: Bu şiirin son dörtlüğünde geçen “n'ola” kelimesinin o devirde “bir ricânın kabûlü” manasını ön plana çıkaran Danişmend, bu kelimenin geçtiği mısraı “sen affını istediğin için ben de seni affediyorum”, 3. mısraı da “eğer sen yola gelersen ben de senin suçunu bağışlarım” şeklinde manâlandırıp, buradan hareketle, şaha sığınan Bâyezîd'i babasının affetmiş olabileceği sonucunu çıkarır. Ancak, yine Danişmend'in verdiği bilgiye göre, bir rivayete göre de Selîm taraftarları Bâyezîd'i teslim alır almaz el çabukluğuyla idam etmişler ve bu suretle padişahı bir emr-i vaki karşısında bırakmışlardır⁸³. Bu rivayet asılsız olsa gerektir. Selîm ve adamlarının padişahın hükmü olmadan böylesine büyük bir işe kalkışamayacakları kanaatindeyiz. Bu mektuplaşmanın düzme Mustafâ hadisesinden sonra gerçekleştiği de öne sürülmektedir. (Bkz. Bâyezîd'in hayatı bahsi).

Çeşitli kaynaklarda Şâhî'nin yazdığı son gazel olarak geçen ve divanının sonundaki Farsça gazellerden önce yer alan şu gazel, her an ölümü bekleyen, ölümün soğuk nefesini ensesinde hisseden bir insanın içinde bulunduğu psikolojiyle kaleme alınmıştır. Şair gazelin ilk dört beytinde ölümü bekleyen bir havayla kalemine sarılmışsa da son beyitte hâlâ kerem sahibi babasından bağışlanmasını, yardım elinin uzatılmasını bekler. Bir umut ışığı peşindedir:

*N'ideyin zâyi' idüp tûl-i emelle nefesi
Kalmadı zerre kadar dilde bu dünyâ hevesi
İztirâbı ko gel ey murg-ı revân sabreyle
Eskiyüp işde helâke varıyor ten kafesi
Kârbân-ı reh-i iklim-i 'adem-menzilinün
Dokunur oldu dilâ sem'üme bâng-i ceresi
Gâfil olma gözün aç dîde-i hak-bîn olagör
Hor tutma has ü hâşâk ile mûr u megesi*

⁸² Şerafettin Turan (1984). *Kânûni'nin Oğlu Şehzade Bâyezîd Vakası*. Ankara: DTCF Yay. 208-210.

⁸³ İsmail Hami Danişmend (1971). *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*. C.2. İstanbul: Türkiye Yay.325.

*Şâhî-i bî-dil ü bîmâr u güneh-kâra ne gam
Sen olursan eger ey şâh-ı kerem dest-resi G169*

Divanda güzellerden, güzelliklerden ve aşktan bahseden az da olsa şiir vardır. Divan şiiri genel çerçevesi içinde kalıp ifadelerle örülü bu gazellerde, genellikle güzellerin vefasızlığından ve aşkın insanı ne hâle getirdiğinden dem vurulur:

*Hançer almış ah eline gamze-i dil-dâr mest
Kan itmezse ‘acebdür ol gözi hûn-hâr mest
Nev-cevândur kanda bilür dahı âdem kadrini
Hûn-ı ‘uşşâk ile oynarsa n’ola ol yâr mest
Kalmadı bir kimse kim gönlin urup götürmedi
Baş açup meydâna girdi turre-i tarrâr mest
Gulgul ile dest-i sâkîde surâhî nâgmede
Câm-ı ehl-i bezm elinde devr idüp oynar mest
Mest-i ‘ışkam la’lün andukça gözüm giryân olur
Dil-berin yâd idicek meşhûrdur aglar mest
Gerçi rüsvâluk durur kan harâbât ehlinün
Görmedüm çeşmün gibi şûrîde vü ‘ayyâr mest
Dostum Ferhâd u Mecnûnun cihânda adı var
Gelmedi Şâhî gibi bir ‘âşık-ı didâr mest G11*

“İşk” redifli şu gazel de aşkın insandaki tezahürleri dile getirilir:

*Vâlih ü hayrân kıldı gönlümi sevdâ-yı ‘ışk
Eyledi ‘âlemlere derdâ beni rüsvâ-yı ‘ışk
Cânı ser-gerdân idüp gönlüm perîşân eyledi
Vireli zülfün ucundan başuma gavgâ-yı ‘ışk
Ney gibi bagrum delindi inlerem feryâd idüp
Cân kulagıyla işit gel gör nedür bu nây-ı ‘ışk
Görinen ancak kurı dükkân-ı tendür dostum
Oldı cân u dil metâ’ı cümleten yagma-yı ‘ışk
Seyr idelden gül yüzün gülzâr-ı hüsnünde senün
Oldı bülbül gibi Şâhî dostum gûyâ-yı ‘ışk G78*

Bu gazelin hemen ardından gelen “ışkun” redifli gazelde tasavvufî aşktan izler bulmak mümkündür. Özellikle gazelin son beyti bizi bu şekilde düşünmeye sevk etmektedir:

*Nice takat getürsün bu vücûd-ı cism-i Şâhî kim
Tecellî kılsa âfâkı yakar bir pâresi ışkun G79/5*

Dünyanın faniliği, dünyaya bağlanılmaması, tâc, taht ve saltanata güvenilmemesi, bunların da boş olduğu konusunda öğüt verici beyitleri de vardır:

*‘Âkıl isen bu cihâna virme dil
Gönli bir ma’ mûre vir k’olmaz harâb
Şâhiyâ itme şikâyet dünyeden
Âhiret fikr it ki ol ‘ayn-ı savâb G9/4-5
Bî-bekâ mülkiyle böyle kibr ü istignâ nedir
Tâc u taht u saltanat aldanma fânîdür gönül G87/11*

Divanda yer alan şiirlerde Şâhî’nin hayatına dair bulduğumuz ipuçlarından biri de onun gittiği yerlerdir. O buraları gurbet olarak görür ve hiç istemez. Şu beyitlerde ağabeyi Selîm’le savaşmak için Karaman civarına gelişinden bahsediyor olsa gerektir:

*Yâr agyâr ile yâr oldı diyü gam yime dil
Niceye dek geziser bu haste Yunan illerin
Eyle şâhâ mülk-i ‘Osmânî’yi şimdengirü terk
Gel kudûmunla müşerref kıl Karaman illerin
Hasretiyle şol kadar kan agladı Şâhî yine
Eşk-i çeşmi garka virdi cümle Yunan illerin G119/3, 5-6*

“Sefer” redifli şu gazelinde de İstanbul’dan uzak oluşunu ya da İran’a gitmek zorunda kalışını dile getirmiş olabilir:

*Kıldum diyâr-ı gurbete ben mübtelâ sefer
Müşkil imiş gedâlara itmek şehâ sefer
Ben dir idüm kapunda ölem gitmeyem ebed
Bilmez idüm bu vech ile nâ-gâh ola sefer
‘Âşık olana sabr u sefer çün olur devâ
Olmaz benüm firâkuma hergiz devâ sefer
Derdünle ölmek isterin olsun bana nasîb
Kim yâr-ı sâdık ile hoş itmek gedâ sefer*

*Düşse diyâr-ı gurbete Şâhî kulun ne gam
İtmek gerek çü 'âşıkâ yâ sabr yâ sefer G52*

Şâhî haddini bilen, kendini ve şiirini olduğu gibi ortaya koyup övünmeyen bir yapıya sahiptir. Şiirlerinde başka bir şairin adını anıp onunla boy ölçüşmez de. Gazellerinin birkaç beyti dışında şiirini övdüğü ifadelere rastlanmaz. Bu övgüler de çok sıradandır ve abartılı değildir:

*Ehl-i nazm içre n'ola kadri olursa Şâhînün
Kim me'ânî sakfını o dürr-i nazm ile bezer G24/5
Vasf itmede Şâhî leb-i cânânı cihânda
Tûtî gibi nâzûk ü şîrîn-sühanem ben G120/5
Dürr-i nazmun sakla Şâhî pâyına bezi itmege
Şark u garbun serveri Sultân Süleymân Hân için G124/5*

Son beyitte kendi şiiriyle birlikte babasının sultanlığını da över ve inci saçan bu şiirlerini sultanının ayağına saçmayı ister.

Bâyezîd'in biyografisi ve şiirlerinden örnekler Latîfi, Âşık Çelebi, Riyâzî ve Rızâ gibi Türk Edebiyatı için önemli tezkirelerde bulunmamaktadır. Bu da onun şairliğinin çok bilinmediğini ve şiirlerinin tanınmadığını gösterir. Ancak, XVI. yy. yaşamış *Çeşmî* adlı bir şairin Bâyezîd'in Farsça bir gazelini ki divandaki 13 numaralı gazeldir, tahmis ettiği kaydını Sadeddin Nüzhet Ergun'un Türk Şairleri adlı eserinde buluyoruz. Gazel Farsça olmasına rağmen tahminin iki bendinde beyitlerin önüne eklenen üç mısra Farsça, diğer bentlerde ekleme mısralar Türkçedir⁸⁴:

*Vâdî-i hasret içre olsam 'aceb mi Mecnûn
Doldı gözüm yaşıyla kuhsâr u deşt ü hâmûn
Vardukça gussa kıldı ben nâ-tüvânı magbûn
Derd ü belâ vü gam şod hâsıl merâ zi gerdûn
Yâ Rab çe çâre sâzem şod hâl-i men dige-gûn
Derd-i rûzgâr kat'â zevk u safâ ne-dîdem
Bisyâr-ı derd dîdem hergiz devâ ne-dîdem
În hâl-i pür-nedâmet ber men revân ne-dîdem
Ez-âşnâ vü hîşân bûy-ı vefâ ne-bînem
Mâdem be-mülk-i hayret âşüfte-hâl u mahzûn
Ey ehl-i kâ'inâtın ma'bûdı vü ilâhı*

⁸⁴ Bursalı bir remmâl olan Çeşmî hakkında tezkirelerde bilgi yoktur. Kânûnî döneminde yazılmış birkaç mecmuadan hayatına dair çok az bilgi edinilmekte ve birkaç gazeline rastlanmaktadır. Kânûnî'nin ve Celîlî'nin gazellerini de tahmis etmiştir. (Saadettin Nüzhet Ergun(yty). *Türk Şairleri*. C.2. İstanbul.1110-1111).

*Ser-cümle mümkinâtın bi'z-zât pâdişâhı
Ben bendenin egerçi gayretde çok günâhı
Yâ Rab be-nâm-ı pâket kon sûy-ı men nigâhı
Geşt ez-gam-ı zemâne dil-haste vü ciger-hûn
Ez ârzû-yı la'let ey gonçe-i letâfet
Nâlân şodem çü bülbül der bâg u râg hayret
Hemçün yetîm ü bî-kes üftâdeem be-gurbet
Ey serv-i ser-firâzem der-cüst ü cûy-ı vuslat
Her sû rûd-ı sirişkem mânend-i âb-ı Ceyhûn
Çeşmiyi kıldı Mecnûn ol kâkül-i müce'ad
Kim oldu câm anın ol kayd ile mukayyed
Çâh-ı gam içre kaldı mahbûs olup mü'ebbed
Şâhî zi dest-i hicrân ez-hod haber ne-dâred
Û râ tefakkudi kon ey şâh-ı rub'-ı meskûn*

Metnin Kuruluşunda Dikkat Edilen Hususlar

Metinde basit transkripsiyon tercih edilmiştir. Bu yüzden sadece Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzun vokaller â, î, û şeklinde gösterilmiştir.

Metinde geçen Arapça ayet, hadis ve ibareler metin içerisinde eğik olarak çeviri yazıyla verilmiş, anlamları dipnotta yine eğik olarak yazılmıştır.

Metinde geçen Farsça şiir ve ibareler metin içinde çeviri yazı şeklinde verilmiş, anlamları dipnotta eğik olarak yazılmıştır.

Tüm şiirlerin aruz vezinleri tespit edilmiş, bulunan vezinler şiirin üst kısmına eğik olarak yazılmıştır.

Metinde okunmasından şüphe duyulan ifadelerin yanına (?) işareti konmuştur.

Çalışmada, varak numaraları koyu olarak köşeli parantez içinde gösterilmiştir ([4a], [15b], [40a] gibi).

Nüshalarda olmayan fakat anlam itibariyle olması gereken ve metne ilave edilen ibareler “()” işareti içerisinde gösterilmiştir.

Metinde eski Anadolu Türkçesi imlâsı gözetilmiştir.

KAYNAKÇA

- Ahmet Asım (1214). *Tıbyân-ı Nâfi Der-Terceme-i Burhan-ı Katı*. İstanbul.
- Ak, Coşkun (1987). *Muhibbî Divanı*. Ankara: KTB Yay.
- Akman, Mehmet (1997). *Osmanlı Devletinde Kardeş Katli*. İstanbul: Eren Yay.
- Aksoy, Ömer Asım (1984). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. C.1-2. Ankara: TDK Yay.
- Alparslan, Ali (1996). “Gubârî”. *İslam Ansiklopedisi*. C. 14. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. 167.
- Atıl, Emel (1986). *Süleymânnâme, The Illustrated History of Süleymân the Magnificent*. Washington.
- Aydemir, Abdullah (1989). *Ebussuûd Efendi*. Ankara: KB Yay.
- Baltacı, Cahit (1998). “Hürrem Sultan”. *İslam Ansiklopedisi*. C.18. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay 498-500.
- Bilgin, Azmi (1998). *Tercüme-i Pend-nâme-i Attâr*. İstanbul: Enderun Yay.
- Bülbül, Tuncay (2017). *Celâl-zâde Sâlih Çelebi, Cevâmi’ü’l-Hikâyât ve Levâmi’ü’r-Rivâyât (İnceleme-Metin)*. Nevşehir.
- Çabuk, Vahid (1989). *Solakzâde Tarihi*. C. 1-2. Ankara: KB Yay.
- Çavuşoğlu, Mehmet (1977). *Yahyâ Bey Divanı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.
- Çelebioğlu, Amil (1994). *Kânûnî Sultân Süleymân Devri Türk Edebiyatı*. İstanbul: MEB Yay.
- Çiftçi, Cemil (1997). *Maktul Şairler*. İstanbul: Kitâbevi Yay.
- Danişmend, İsmail Hami (1971). *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*. C.2. İstanbul: Türkiye Yay.
- Düzdağ, M. Ertuğrul (1983). *Şeyhülislam Ebussuûd Efendi Fetvaları Işığında 16. Asır Türk Hayâtı*. İstanbul.
- Elçin, Şükrü (1988). *Halk Edebiyatı Araştırmaları II*. Ankara: KTB Yay.
- Emir, Sabahat (1972). *Deyimler Sözlüğü*. İstanbul: Emir Yay.
- Encmann, Janos (1970). “Bilinmeyen Bir Çağatay Şairi Şâhî ve Divanı”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten*. Ankara: TDK Yay.
- Ergun, Saadettin Nüzhet (yty). *Türk Şairleri*. C.2. İstanbul.
- Eyüpoğlu, M. Kemal (1973). *13. Yüzyıldan Günümüze Kadar Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve*

Deyimler. İstanbul.

Gıynaş, Kamil Ali (2017). *Pervane Bey Mecmuası*.

<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55832,pervane-bey-mecmuasi-pdf.pdf?0>. 271.[Erişim Tarihi: 18.06.2018].

Gökbilgin, M. Tayyib (1978). “Hurrem”. *İslam Ansiklopedisi*. C.5. İstanbul: MEB Yay.

Gökbilgin, M. Tayyib (1979). “Süleyman I”. *İslam Ansiklopedisi*. C. 11. İstanbul: MEB Yay.

İmla Kılavuzu (1996). Ankara: TDK Yay.

İpekten, Haluk (1996). *Divan Edebiyatında Edebi Muhitler*. İstanbul: MEB Yay.

İsen, Mustafa (1994). *Acıyı Bal Eylemek, Türk Edebiyatında Mersiye*. Ankara: Akçağ Yay.

İsen, Mustafa (2017). *Künhü'l-Anbâr'ın Tezkire Kısmı*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55739,kunhul-ahbarin-tezkire-kismpdf.pdf?0.117>. [Erişim Tarihi: 18.06.2018].

İsen, Mustafa ve Ali Fuat Bilkan (1997). *Sultan Şairler*. Ankara: Akçağ Yay.

İsmail Hakkı ve Rıdvan Nafiz (1997). *Sivas Şehri*. (hzl. Recep Toparlı). Sivas.

Kılıç, Filiz (2010). *Âşık Çelebi, Meşâ'irü's-su'arâ, (İnceleme-Tenkitli Metin)*. İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yay.

Mazıoğlu, Hasibe (Çatbaş) (1948). “Fuzûlî'nin Bir Mektubu”. *DTCF Dergisi*. VI(3): 139-146.

Mazıoğlu, Hasibe (Çatbaş) (1981). “Kânûnî'nin Oğlu Şehzade Bâyezîd İçin Yapılan Pend-nâme-i Attâr Çevirisi”. *VIII. Türk Tarih Kongresi*. II. ciltten ayrışım,. Ankara: TTK Yay.

Mazıoğlu, Hasibe (Çatbaş) (1997). “Fuzûlî'nin Bir Mektubu”. *Fuzûlî Üzerine Makaleler*. Ankara: TDK Yay.

Mehmed Zeki (1336). *Maktul Şehzadeler*. İstanbul.

Mustafa Nuri Paşa (1979). *Kurumları ve Örgütleriyle Osmanlı Tarihi*. C. I-II. (hzl. Neşet Çağatay). Ankara: TTK Yay.

Okuyucu, Cihân (1994). *Cinânî, Hayâtı, Esederi, Divanın Tenkitli Metni*. Ankara: TDK Yay.

Orhonlu, Cengiz (1979). “Sünnet Düğünü”. *İslam Ansiklopedisi*. C.11. İstanbul: MEB Yay.

Osmanlı Arşivi. *Ali Emîrî Tasnifi*. Tarih: 954, 1-b/1.

Osmanlı Arşivi. *Mühimme Defteri*. C.1-2. No: 6/3.

Önkal, Hakkı (1992). *Osmanlı Hanedan Türbeleri*. Ankara: KB Yay.

- Öztelli, Cahit (1981). “Kânûnî'nin Oğlu Şehzade Bâyezîd'in Babasına Son Mektubu”. *VIII. Türk Tarih Kongresi*. II. ciltten ayrışbasım. Ankara: TTK Yay.
- Pakalın, M. Zeki (1971). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: MEB Yay.
- Pala, İskender (1996). “Kehlenin Tarihî Misyonu”. *Şairlerin Dilinden*. İstanbul: Ötüken Yay.
- Peirce, Leslie P. (1998). *Harem-i Hümayûn, Osmanlı İmparatorluğu'nda Hükümlanlık ve Kadınlar*. (çev. Ayşe Berktaş). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay.
- Redhouse, Sir James W. (1992). *Turkish and English Lexicon*. İstanbul: Çağrı Yay.
- Sakaoğlu, Saim (1989). “Türk Şaz Şiiri”. *Türk Dili*. (445-450): 131-132.
- Solmaz, Süleyman (2018). *Bağdatlı Ahdî Gülşen-i Şu'arâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56733,ahdi-gulsen-i-suarapdf.pdf?0>, 48. [Erişim Tarihi: 18.06.2018].
- Staingas, F. (1975). *Persian-English Dictionary*. Beyrut.
- Sungurhan, Aysun (2017). *Beyânî Tezkiresi- Tezkiretü's-şu'arâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55835,beyani-tezkiresipdf.pdf?0.18>. [Erişim Tarihi: 18.06.2018]
- Sungurhan, Aysun (2017). *Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiretü's-şu'arâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55834,kinalizade-hasan-celebipdf.pdf?0>. 17. [Erişim Tarihi: 18.06.2018].
- Şemseddin Sami (1978). *Kamus-ı Türkî*. İstanbul: Çağrı Yay.
- Şentürk, Ahmet Atilla (1998). *Yahyâ Beğ'in Şehzade Mustafa Mersiyesi yahut Kânûnî Hicviyesi*. İstanbul: Enderun Kitâbevi.
- Şükûn, Ziyâ (1984). *Farsça-Türkçe Lugat, Gencîne-i Güftâr, Ferheng-i Ziyâ*. C.1-3. İstanbul: MEB Yay.
- Tanyeri, M.Ali (1996). *Örnekleriyle Türk Halk Şiirinde Deyimler*. İstanbul: Özgür Yay.
- Tuğlacı, Pars (1985). *Osmanlı Saray Kadınları*. İstanbul.
- Turan, Şerafettin (1967). “Selim II”. *İslam Ansiklopedisi*. C. 10. Ankara: MEB Yay. 434-441.
- Turan, Şerafettin (1984). *Kânûnî'nin Oğlu Şehzade Bâyezîd Vakası*. Ankara: DTCF Yay.
- Turan, Şerafettin (1992). Bâyezîd (Şehzade)”. *İslam Ansiklopedisi*. C.5. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. 250.
- Uluçay, M. Çağatay (1961). “Selim-Bâyezîd Mücadelesi”. *Tarih Vesikaları*. C.1. Mart. 3 (18).

Uluçay, M. Çağatay (1980), *Padişahların Kadınları ve Kızları*, Ankara.

Uraz, Murat (1968), *Peçevî Tarihi*, c.II, İstanbul.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (1932), *Kütahya Şehri*, İstanbul.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (1945), *Osmanlı Devletinin Saray Teşkilatı*, Ankara: TTK Yay.

Yakıt, İsmail (1992), *Türk-İslam Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme*, İstanbul: Ötüken Yay.

GAZELLER

1 [1b]

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Ey hâlik-i kevneyn ü ey mübdi'-i eşyâ
V'ey gün gibi her zerrede âsâr(1) hüveydâ

Deryâ-yı ulûhiyyetine nisbeten ey şâh
Gûyâ ki iki katre durur dünya vü 'ukbâ

Mûsâ ile ger lutfun eli olmasa hem-dest
Göstermege kâdir mi olurdu yed-i beyzâ

'Îsâyâ nesîm-i keremün olmasa hem-dem
Mevtâyı cihânda idebilür midî ihyâ

Sunmasan eger kudret elin fahr-i cihâna
Engüşt ile şakk-ı kamer eyler midî şâhâ

Dîdârını göstermez isen ger yarın anda
Dûzah görine gözlerüme cennet-i me'vâ [2a]

Nâmıyla n'ola Şâhî isem lîk kapunda
Bir bende-i horem ki bulunmaz bana hem-tâ

2

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ey gubâr-ı hâk-i pâyun çeşm-i câna tûtiyâ
Hayr-makdem merhabâ şâhum safâ geldün safâ

Pister-i hasretde kalmışdum za'îf ü nâ-tüvân
Câna sıhhat virdi vaslun ey tabîb-i cân-fezâ

Vasl-ı cân-bahşunla ihyâ eylemişken rûzgâr
Hâk-i pâyünden cüdâ eylerse yine vâ bana
Zevk-i vaslundan yüce dünyâda olmaz hazz-ı cân
Derd-i hecründen büyük ‘âlemde olmaz bir belâ
Bende-i ednân olsam hizmetünde kâşkî
Mîr-i iklîm-i Karaman olmadansa ben şehâ
Sâyeni Hak başımızdan ırmasun tâ haşre dek
Bendenün budur du’âsı pâdişâhum dâ’imâ
Niçe izhâr eylesün yanunda Şâhî ma’rifet
Bahr-i bî-pâyân katında katrenün hâli n’ola [2b]

3

Mef’ûlü Mefâ’îlü Mefâ’îlü Fe’ûlün

Bulınmadı bir destüm alur dünyede hayfâ
Tutdum yönümü⁸⁵ tapuna ey Hazret-i Mevlâ
Yüz yire koyup şefkat uma kapuna geldüm
Bî-çâre vü mihnet-zede ser-geşte vü şeydâ
İrmezse cenâbundan eger zerre ‘inâyet
Kaldım ebedî gussada hayfâ vü dirîgâ
Rahm eyle gözüm yaşına redd itme kapundan
Yâ Rabb be-hakk-ı kalem u levh-i mu’allâ
Dermân umageldüm harem-i kûyuna nâlân
Ol dil ki sana yüz tuta mahrûm ola hâşâ
Anı ki ura kahrın eli rûy-ı zemîne
Zîr ü zeber olup yata kalkamaya kat’â
Lutfun eli anı ki çeke fevk-ı ‘alâya
Kanda karasın göre anun dîde-i a’dâ
Hayretde durur vasf-ı sîfâtunda bu Şâhî
Zâtundan anun ne dili var kim ola gûyâ⁸⁶

⁸⁵ Metinde “ze” ve “nûn” harflerinin ikisi de var. Kelime “yüzümü” veya “yönümü” şeklinde okunabilir. Hasan Çelebi Tezkiresi ve Kühû’l-ahbâr’da bu kelime “yüzümü” şeklinde yazılmıştır.: Aysun Sungurhan (2017). *Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiretü’ş-şu’arâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55834,kinalizade-hasan-celebipdf.pdf?0>. 161 [Erişim Tarihi: 18.06.2018]; Mustafa İsen (2017). *Kühû’l-Anbâr’ın Tezkire Kısmı*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55739,kunhul-ahbarin-tezkire-kismpdf.pdf?0.117>. 117. [Erişim Tarihi: 18.06.2018].

4 [3a]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Cennet ü havrâda yokdur sendeki hüsn ü bahâ
Söz dırâz itmek ne lâzım bî-bedelsin sen şehâ
Tolaşaldan zülf-i pür-çînüne cânâ murg-ı dil
Bir duzâga düşdi kim mümkün degül ana rehâ
Âferîn sihr-i cihân-âşûbına ol dil-berün
Hâ deyince zülfin eyler yedi başlu ejdehâ
Ey reh-i 'ışka düşüp andan nihâyet isteyen
Bu hevâdan geç ki yokdur ana hergiz intihâ
Ol rakîbün ökçesin basup gelür Şâhî kazâ
İsterem kim irişüp cânın ala diyince hâ

5 [55b]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Tolaşup zülfine n'eylerdün dilâ
Yok yire başuna aldun bir belâ
Hâlün üstine hurûc idüp hatun
Cânuma oldı belâ üzre belâ
Ey cefâ-hûdur diyenler dil-beri
İhtiyâr itdüm ben anı hayr ola
Mest yaturken şu hûnî gözlerün
Bûseden çeksün lebün olmaz m'ola
Var yok agzuna düşmez yok denk
Kût-ı cåndur leblerün sun dime lâ
Dilde zülfünle mufassal kıssadan
Yazdı yüzüm üzre eşküm mücmelâ
Tâ ezelden hey kıyâmet kaddüne
Mübtelâdur cân-ı Şâhî mübtelâ

⁸⁶ Metinde (2b) bu gazelin son beyti, matla beytinden önce geliyordu. Ancak vezin ve kafiye aynı olduğu ve bu gazelin mahlas beyti olmadığı için gazelin makta beyti olarak alındı. Beyit, yaprak kopması sebebiyle bir beyti kalmış ayrı bir gazele de ait olabilir.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Âteş-i mihr-i ruhunla bagrumı kıldun kebâb

Hasret-i câm-ı lebünle eşkümi itdün şarâb

Gün yüzün üzre nigârâ zülfün efşân eyleme

Âfitâbun yüzini 'âlemde dutmasun sehâb [3b]

Niçe yıldur vasl-ı cânânı temennâ eylerem

Tâli'ümde bir gün olmadı dirîgâ feth-i bâb

Hizmetünden dûr olaldan çeşm-i giryânüm benüm

Seyle virdi ser-te-ser dünyâ yüzün kıldı harâb

Sormaz oldu hâlümü Şâhî o şâh-ı mülk-i hüsn

Bendesinden 'âr ider var ise ol 'âlî-cenâb

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Âteş-i hicrân ile bagrum kebâb oldu kebâb

Mihnet ü derd ile dil mülki harâb oldu harâb

Şerbet-i vaslunla cânâ derde dermân eylegil

Yohsa hasretle gözüm yaşı şarâb oldu şarâb

Şem'-veş odlar yakar başuma her dem ol nigâr

Yolına pervâne-veş yanmak savab oldu savab

İtlerümle hem-ser ol sen gitme dir bana habîb

Hamdü-li'llâh seg rakîbe hoş azâb oldu azâb

Gerd-i râhun kuhl idinmek hasretinden ey nigâr

Şâhî-i bî-çâre bu yolda türâb oldu türâb [4a]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Âteş-i hasret nigârâ eyledi bagrum⁸⁸ kebâb

⁸⁷ Bu gazel Ahmedî'nin

Oldı hüsnünün hayâsından eriyüp gül âb

Nergisünün hasretinden gözlerim toldı gülâb

Matlahı gazeline naziredir. Bkz. Kamil Ali Gıynaş (2017). *Pervane Bey Mecmuası*.

<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55832,pervane-bey-mecmuasi-pdf.pdf?0>. 271.[Erişim Tarihi: 18.06.2018].

Dûd-ı hecrün eyledi şâhâ gözüm yaşın şarâb
Ayrılalı gün yüzünden bilmez oldum özümü⁸⁹
Ne hayâlün başa varur ne gelür gözüme hâb
Ârif olan zevk-i dünyâya gönül virmez kim ol⁹⁰
Evvelin ma'mûr iderse âhirin eyler harâb
Kişi ger bin yıl sürerse 'ıyş u işret dünyede⁹¹
İtmesün ana heves çün⁹² âhiri olur türâb⁹³
Derd ü mihnetden şikâyet ne idersin⁹⁴ Şâhiyâ
Âhirün⁹⁵ ne olacakdur anı gör⁹⁶ oldur savâb

9

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Kıldı hasret gözlerüm yaşın şarâb
İtdi fûrkat bagrumun başın kebâb
Gün yüzünden dûr olalı âh kim
Gözlerüme gelmedi bir lahza hâb [4b]
Çâre yok hecrün elinden kurtulam
Ol idiserdür beni âhir türâb
'Âkıl isen bu cihâna virme dil
Gönli bir ma'mûre vir k'olmaz harâb
Şâhiyâ itme şikâyet dünyeden
Âhiret fikr it ki ol 'ayn-ı savâb

10

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Gönül mihr ü vefâ umma güzeller bî-vefâdur heb
Dil-i 'uşşâka rahm itmez sitemger pür-cefâdur heb

⁸⁸ Mecmû'atü'n-nezâ'ir'de "eyledi bagrum" yerine "bagrumı itdi" şeklindedir.

⁸⁹ Mecmû'atü'n-nezâ'ir'de "kendümi" şeklindedir.

⁹⁰ Mecmû'atü'n-nezâ'ir'de mısra "Ârif isen pîre-zen dehre gönül virme sakın" □ eklindedir.

⁹¹ Mecmû'atü'n-nezâ'ir'de "□ ret dünyede" yerine "□ retle safâ" □ eklindedir.

⁹² Mecmû'atü'n-nezâ'ir'de "kim" şeklindedir.

⁹³ Mecmû'atü'n-nezâ'ir'de "harâb" şeklindedir.

⁹⁴ Mecmû'atü'n-nezâ'ir'de "ne idersin" yerine "itme hehgiz" □ eklindedir.

⁹⁵ Mecmû'atü'n-nezâ'ir'de "Âhiri" □ eklindedir.

⁹⁶ Mecmû'atü'n-nezâ'ir'de "bil" şeklindedir.

Ser-â-ser sînem üstinde görinen sanma mûlardur
Kemân ebrûlarundan irişen tîr-i belâdur heb
Cihân içinde ger hûrşîd u ger mâh u ger encümdür
Habîbüm pertev-i mihr-i ruhunla rûşenâdur heb
Seg-i kûyun işigünde rakîbe n'ola rahm itse
Bir av iti gibi hayli zemândur âşinâdur heb
Yazılan eşk-i hûn-âbumla Şâhî levh-i çihremde
Başumdan derd-i cânân ile geçen mâ-cerâdur heb

11 [7a]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Hançer almış âh eline gamze-i dil-dâr mest
Kan itmezse 'acebdür ol gözi hûn-hâr mest
Nev-cevândur kanda bilür dahı âdem kadrini
Hûn-ı 'uşşâk ile oynarsa n'ola ol yâr mest
Kalmadı bir kimse kim gönlin urup götürmedi
Baş açup meydâna girdi turre-i tarrâr mest
Gulgul ile dest-i sâkîde surâhî nagmede
Câm-ı ehl-i bezm elinde devr idüp oynar mest
Mest-i 'ışkam la'lün andukça gözüm giryân olur
Dil-berin yâd idicek meşhûrdur aglar mest
Gerçi rüsvâlık durur kârı harâbât ehlinün
Görmedüm çeşmün gibi şûrîde vü ayyâr mest
Dostum Ferhâd u Mecnûnun cihânda adı var
Gelmedi Şâhî gibi bir 'âşık-ı dîdâr mest

12 [7b]

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Akıtdı gözlerüm yaşını dûd-ı âteş-i hasret
Eritdi yüregüm yağın ne müşkil derd imiş fûrkat
N'ola cânlar virürsem işügün yasadnıma şâhâ
Gubâr-ı hâk-i pâyundur başuma efser-i gırrret

Ben ol Leylâ firâkıyla düşüp dâmân-ı kûhsâra
Varup Mecnûn-sıfat dutsam vuhûş ile n'ola ülfet
Ne vardı çekmege âlâm-ı dehri derd-i mihrünle
Bular üzre gam-ı hecrün degülmişse eger serbest
Visâl-i yâre ey Şâhî hemân yok yire sa'y itdüm
Benüm hod hecr imiş evvel kalemde başuma kısmet

13⁹⁷

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

Firâkun cânuma kâr itdi gâyet
Gamundan olmadum 'âlemde râhat

Kapuna hecr elinden dâda geldüm
°Inâyet eyle ey şâhum 'inâyet

Gam-ı 'ışkunla 'uşşâkun cihânda
Melâmetdür benüm şâhum melâmet [11a]

Irakdan kûşe-i çeşm⁹⁸ ile geh gâh
Nazar 'ayn-ı 'inâyetdür 'inâyet

Gözüm yaşı ciğerde derd-i 'ışka
'Alâmetdür 'alâmetdür 'alâmet

Tavâf-ı Ka'be-i kûyun habîbüm
'İbâdetdür 'ibâdetdür 'ibâdet [6b]

Saçundan çekdügin Şâhî yazarsa
Dırâz olur dükenmez bu hikâyet

14

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

'Âşıkâ dil virmeyen dil-dâr elinden el-gıyâs
Kâmetüm dâl eyleyen mekkâr elinden el-gıyâs

Şol kadar kan agladum hecrün şebinde ben garîb
Bülbüle rahm itmeyen gülzâr elinden el-gıyâs

⁹⁷ Bu gazelin ilk üç beyti 7b'de, diğer beyitleri 11a'dadır. 11a'daki 4 beytin matla beytinin olmaması, her iki şiir parçasının vezinlerinin aynı olması ve söyleyişteki benzerlik dikkate alınarak tek bir gazel olarak değerlendirildi.

⁹⁸ Metinde: hışm.

Ney gibi bagrum delindi inlerüm ben derdden
Ol rakîb-i kâfir-i bed-kâr elinden el-gıyâs
Gözlerüm yaşı ile kana boyadum ‘âlemi
İnlerüm bu dîde-i hûn-bâr elinden el-gıyâs [11b]
Görelî câdû gözin Allâh ki meftûn olmuşam
Şâhiyâ ol dil-ber-i sehhâr elinden el-gıyâs

15

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

Ol kaşı yâ gözleri mestân elinden el-gıyâs
Bendesine zulm iden sultân elinden el-gıyâs
Eşk-i çeşmüm cûşî ile seyle virdüm ‘âlemi
Dostlar bu dîde-i giryân elinden el-gıyâs
Zulm ile zencîr-i zülfün ben garîbi kıldı bend
Cevri bî-had zulmi bî-pâyân elinden el-gıyâs
Bir nazarla gönlüm aldı rahm idüp kılmaz vefâ
N’ideyin ol gözleri fettân elinden el-gıyâs
Şâhî inler derd elinden derdine bulmaz devâ
Ger olursa derd-i bî-dermân elinden el-gıyâs

16

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Fe’ülün

Dilümde eyledüm mihrün nihân genc
Belî pinhân gerek ey mihr-bân genc⁹⁹ [5a]
Dehânun n’ola mahfî olsa gözden
Ki olur her zemânda bî-nişân genc
Tılsım-ı ejdehâdur hüsne zülfün
Ki olmaz bî-tılsım ey nev-cevân genc
Metâ’-ı vaslı nakd-i câna aldum
Ele girmez çü gördüm râygân genc
N’ola mihr-i nigâra düşse gönlüm

⁹⁹ Bu beyit metinde, 11b’dedir.

Gedâ bulsa ‘aceb mi nâ-gehân genc

Çün âhir gayra kalur n’olur andan
Ser-â-ser turalum tolmiş cihân genc

Bana ‘ışkun Hudâdan bir ‘atâdur
Ki bulmaz her kişi ey dil-sitân genc

Bu Şâhî-derdmende derd-i ‘ışkun
Yeter ey dil-ber-i nâ-mihr-bân genc

17

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Fe’ûlün

Murâd u matlab-ı halk-ı cihân genc
Bana vaslun durur ey nev-cevân genc [5b]

Dilersen vaslını serden geç ey dil
Ele girmez bilürsin râygân genc

N’ola görsek hatı devrinde agzın
Olur âhir zemânda pes ‘ayân genc

Görinmezse ‘aceb mi mû-miyânı
Ki olur her zemân gözden nihân genc

Nice elden koyanı dâmân-ı vaslun
Ele girmez habîbüm her zemân genc

Bana ‘ışkun Hudâdan bir ‘atâdur
Ki bulmaz her kişi ey yâr-ı cân genc

Derûn-ı dilde sakla ‘ışkı Şâhî
Duyup el dimesün bulmış fülân genc

18

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

Kâkülün fikriyle muhteldür mizâc
Zülf-i zencîrûnle la’lündür ilâc

‘Ârızunda zâhir olaldan hatun
Rûm ilinde miske kalmadı revâc [6a]

Tîr-i âhum gönlüne kâr itmedi

Katı sengîn-dilsin ey nâzük-mizâc

Zülf-i ‘anber-bâr-ı dil-ber var iken

Nâfe-i misk-i Hıtâya n’ihtiyâc

İşigünde hâk-i pâyun var iken

Hey ma’âza’llâh gerekmez taht u tâc

Şâhiyâ misk-i Hıtâdan dil-berün

Hatt-ı miskîni ‘aceb mi alsa bac

19

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

Dil lebünden bûse eylerse temennâ itme kec

Vir murâdın derdmendün nâz itme vaz gec

Tutulur gün gûyiyâ zulmet basar ‘âlem yüzün

Ol güneş yüzlüm külâhın başına giydükçe kec

Çünkü ey hâcî gönül yıkmak durur pîşen senün

N’oldı andan turalum kim idesin bin kerre hac

Hamdü-li’llâh irmişem niçe murâda sabr ile

Hak buyurmuşdur *resûlü’s-sabr miftâhü’l-ferec*¹⁰⁰ [6b]

İtdüğün sa’yi n’ola bilmezse il Mevlâ bilür

Eylügi sen eyle Şâhî zâyi’ olmaz suya sac

20

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

Her kaçan ‘arz eylesen sen ‘âleme ey mâh-ruh

Cânı yokdur göstere halk-ı cihâna mâh ruh

Togrılup gelse n’ola her dem dile mihr-i ruhun

Togrıdur şâhâne çün reftârda her gâh ruh

İhtiyâr elden gider taraf-ı külehden nâz ile

Her kaçan kim göstere ol dil-ber-i dil-hâh ruh

Yüzüne müştâkdum cânâ kudûmundan senün

Rû-be-rû gördüm sa’âdetden bi-hamdi’llâh ruh

¹⁰⁰ *Sabrın elçisi, aydınlığın anahtarıdır.*

Nat'-ı ruhsârında yârun beydak-ı hâl-i siyâh

Rûh-ı Şâhî üstüne ferzâne kıldı şâh ruh

21¹⁰¹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Halk şâd olsa n'ola çün irdi 'îd

Gam bana pâ-bûsına irmek ba'îd

Vâ'izâ yanar diyüp ağrıma baş

Seyl-i 'ışka çünki bend olmaz müfid

Görmedüm ey şâh-ı zâlim dünyede

Zülf ü gamzen gibi cebbâr u 'anîd

Rahm kıl hûn-âb-ı çeşmünden yazık

Kana gark olmuş yatur rûy-ı sefid

Zahm-ı gamzenle ölürsem dostum

Yaz mezârum taşına "kabr-i şehîd"

Şâhî çeşmüm mest yaturken görüp

Hâba varmış didi cebbâr u 'anîd

22

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ey firâkun âteşinden nâr-ı dûzah bir şerer

Ravza-i cennet cemâlün gülşeninden bir eser

Hâk-i râhunda makâm u dilde mihrün var iken

Hey ma'âza'llâh gerekmez taht-ı 'âc u tâc-ı zer

İl senünle câm içüp 'ıyş ide ben kanlar yudam

Derd olur mı dünyede cânâ bana bundan beter [8b]

Tut dehânum karşusunda gül ruhun mir'âtını

Öldüğüme ey Mesîhâ-dem inanmazsan eger

Ögerek arşa çıkardı Şâhî tûbâ kaddüni

Âferîn tab'-ı bülendine zihî sâhib-hüner

23

¹⁰¹ Bu gazelin matla beyti 6b'de, diğer beyitleri 8a'dadır.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Hizmetünde gice gündüz peyk-veş cânım gezer
Hasretünden subha dek çeşmüm ciger kanın ezer

Pûte-i ihlâs-ı 'ışkunda yanaldan bu gönül
Sâf u pâk olmuş durur şâha yolunda hemçü zer

Görelî şîrîn-zebânım bu gözüm ruhsârunı
Cân u ser terk eyleyüp Ferhâd-veş kıldı güzer

Niçe yüz bin bend ile bağlar dil-i sad-pâremi
Her kaçan kim nâz ile ol mâh-rû zülfin çözer

Ehl-i nazm içre n'ola kadri olursa Şâhînün
Kim me'ânî sakfını o dürr-i nazm ile bezer

24 [9a]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Gamzen öldürüp gider 'uşşâkı kanı yok mıdur
Yoksa 'ömrüm bunların yanında cânı yok mıdur

Hâ bugün yarın diyü hasretle geçdi 'ömrümüz
Dostum 'âlemde bir vuslat zemânı yok mıdur

Nice nâlân olmasun fûrkat diyârında gönül
Bir senün gibi vefâsuz dil-sitânı yok mıdur

'Ömrümi fûrkat diyârında geçürdüm âh ile
Yoksa andan gayrı 'uşşâkun mekânı yok mıdur

Çünkü yârın pâyına yüz sürmege degmez elün
Ey dil-i bî-çâre miskîn âsitânı yok mıdur

Tutalum sen mihr-i yâri Şâhî ikrâr itmedün
Rûy-ı zerdünde anun andan nişânı yok mıdur

Vasf-ı hâlünde bu ben Ferhâdun ey şîrîn-zebân
Söylenen dillerde şimdi dâstânı yok mıdur

25

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Zülfüne gönlüm esîr itdün günâhı yok mıdur

N'ola boynı baglu bendense İlahı yok mıdır [9b]

Her zeminân ceş-i hatun ılgar ider dil üstine

Bu harâb-âbâd mülkün pâdişâhı yok mıdır

'İşk ilinün n'ola da'vâ kılrsa dil serverlügin

Ferr-i mihrün gibi başında külâhı yok mıdır

Dime ey dil irmedüm zıll-ı hümâya kim senün

Başun üzre sâye-i zülf-i siyâhı yok mıdır

N'ola Şâhî yâr istignâ satarsa nâz ile

Kûşe-i çeşm-i 'inâyetle nigâhı yok mıdır

26

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

'Ârızun âşüftesi âyâ bu gîsûlar mıdır

Yohsa ol âteş-perest olan şu Hindûlar mıdır

Kulle-i kûh-ı mahabbetde bu gönlüm şîrîni

Râm u nahcîr eyleyen ol çeşm-i câdûlar mıdır

Çeşmüne cânâ kirişmeyle dil-aşûb itmegi

Bilmezem ta'lîm iden gamzenle ebrûlar mıdır

Kim ola şeb-bû iden didüm meşâm-ı 'âlemi

Kâküline el urup didi 'aceb bular mıdır [10a]

Ayagina yüz sürüp Şâhî o serv-kâmetün

Eşk-i çeşmüm cûş idüp akar 'aceb cûlar mıdır

27

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ey sabâ lutf it haber vir ol nigârum hoş mıdır

Lâle-haddüm serv-kaddüm gül-'izârum hoş mıdır

'Asker-i Sünnî ile azm-i Kızılbaş eyleyen

Server-i sâhib-kırânüm tâc-dârum hoş mıdır

Hasretinden gözlerüm gurbetde giryân eyleyen

Ol hayâl-i yâr-ı cân u gam-güsârum hoş mıdır

Pâdişâhum serverüm püşt-i penâhum mesnedüm

Rüstem-ı meydân-ı rezm ü şeh-süvârum hoş mıdur

Hizmetinde Şâhîyi dūr eyleyüp nâ-kâm iden

Pâdişâhum kâmrânım şehir-yârım hoş mıdur

28

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

Didüm emsem olur mı la'lün ey yâr

Didi cânındı ol olmaz yûri var [10b]

Lebün gördükde ditrer üstine cân

Nitekim suya karşı teşne bîmâr

Cefâ-yı yârdan korkarsan ey dil

Sakın 'arz-ı mahabbet itme zinhâr

Benüm cân virdüğümde n'oldı andan

Sen olmayınca hâlümde haber-dâr

Komaz küfrin başın kesmekle zülfün

Ne tebdîl-i libâs eyler ne zünnâr

Ezelden bî-vefâlar 'âdetidür

Alup 'uşşâk gönlin itmek inkâr

Hatâdur mihrine aldanma Şâhî

Vefâsuz pîre-zendür çarh-ı gaddâr

29

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Görmeyelden gül yüzünü aglarım ben zâr u zâr

Kaddümi gamdan hilâl itdün eyâ mekkâr-kâr

Mâr-veş tolandı zülfün gerdenine gönlümün

Sînem üzre yayılıp mâr oldu her mû târ u mâr¹⁰² [12a]

'Akl u sabrum târ-mâr oldu reh-i mihnetde âh

Cânuma zülfün ucından gussaya ne bâr bâr

Kim yokar el pâdişâhum dilde genc-i mihrüne

'Aks-i zülfünle tolaldan genc-i sînem mâr mâr

¹⁰² Bir ve iki numaralı beyitler 10b'dedir.

Mûr-veş Şâhî ele alup metâ'-ı cânını
Pâyuna çekse Süleymân Hânım itme 'âr 'âr

30

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

Gönülden yâr olana sen de ey yâr
Vefâdâr ol vefâdâr ol vefâdâr
Cefâkâr olma lutf eyle habîbüm
Kem-âzâr ol kem-âzâr ol kem-âzâr
Kerem kıl 'âşıkun hâlinden ey yâr
Haberdâr ol haberdâr ol haberdâr
Göreyin sini ben bir serv-kadde
Hevâdâr ol hevâdâr ol hevâdâr
Bu Şâhî düşdüğü 'ışka göreyin
Giriftâr ol giriftâr ol giriftâr [12b]

31

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Fürkatünden hasret ile ey nigâr
Zâr zâram zâr zâram zâr zâr
Zülfün ile gün yüzünü görmege
Bî-karâram bî-karâram bî-karâr
Lebleründen bûse almaga yine
İntizâram intizâram intizâr
Nice yıldur hasretiyle dem-be-dem
Eşk-bâram eşk-bâram eşk-bâr
Tâbiş-i mihr-i ruhunla zerre-vâr
Tabdâram tabdâram tabdâr
Cür'a-i câm-ı lebünden ben senün
Pür-humâram pür-humâram pür-humâr
'İşk-ı dil-berle ölürsem Şâhiyâ
Bahtiyâram bahtiyâram bahtiyâr [13a]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Hâl ü hattun reng ü bûdur misk (ü) 'anberden geçer
 Dışlerün dürden lebün yâkût-ı ahmerden geçer
 Hâk-i pâyüne yüz urup âsîtânun hasretin
 Taht-ı 'âc-ı pür-zer ü tâc-ı mücevherden geçer
 Kâmetün seyr eyleyen tûbâya egmez başını
 La'l-i şîrînün gören cennetde Kevserden geçer
 Mekteb-i hüsnünde dil tıflı kitâb-ı 'ışkunı
 Şöyle hıfz itmiş durur kim şimdi ezberden geçer
 Tolaşaldan halka-i zülfüne cânâ tıfl-ı dil
 Şöyle üstâd oldı kim nüh bâb-ı çenberden geçer
 Başuna zülfî ucından irişen kara kazâ
 Hükm-i takdîridür ey dil sanma ahterden geçer
 Vir rızâ Şâhî kazâya fârig ol endîşeden
 Hayr u şer evvel kalemde yazılan serden geçer

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

¹⁰³ Bu gazel Firâkî'nin,

Gûş iden güftâr-ı yârı kân-ı gevherden geçer

Nûş iden la'l-i nigârı âb-ı kevserden geçer

matlalı gazeline nazire olup Mecmâ'atü'n-nezâ'irde biraz daha farklı şekildedir. Gazelin matla beytinin 2 tane olması da dikkat çekicidir:

'Ârızun reng ü letâfette gül-i terden geçer

Leblerün lezzetde cânâ şehd ü sükkerden geçer

Hâl ü hattun reng ü bûda misk ü 'anberden geçer

Dışlerün dürden lebün yâkût-ı ahmerden geçer

Hâk-i pâyuna yüz urup âsîtânun yadanan

Taht-ı 'âc-ı pür-zer ü tâc-ı mücevherden geçer

Kâmetün seyr eyleyen tûbâya eğmez başını

La'l-i meygûnun gören cennetde Kevserden geçer

Mekteb-i hüsnünde dil tıflı kitâb-ı 'ışkunı

Şöyle hıfz itmiş durur kim şimdi ezberden geçer

Katı gönüne tayanma gâfil olma dostum

Tîr-i âhu 'âşıkun pûlâd u mermerden geçer

Çek elin benden diyü gamzen havâle kılma kim

Dâmen-i 'ışkun gönül elden komaz serden geçer

Vir rızâ Şâhî kazâya fârig ol endîşeden

Hayr u şer evvel kalemde yazılan serden geçer

Cemâlündür serîr-i hüsne server
Gulâmundur meh ü hûrşîd ü hâver [13b]

Cemâlün gülsitâni tâze olsun
Hudâdan dilerüm tâ rûz-ı mahşer
N'ola kılsa idün ey âfitâbum
Benüm bir gice gam-hânem münevver
Gice gündüz visâlündür murâdum
Hudâdan dilerüm ide müyesser
Hayâlün bir nefes hâlî degüldür
Gönülde gözden ey rûh-ı musavver
Şehâ tebdîl-i sûretle 'acebdür
Yüzün görmekçün olmazsam kalender
Niçün hoş geçmeye sâyende Şâhî
Du'â-gûyunken ey serv-i semen-ber

34

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

Boyun tûbâ tudagun âb-ı kevser
Hatun reyhân yanagun verd-i ahmer
Kadün yanında tûbâ pest ü kûtâh
Lebün yanında şûr u telh kevser [14a]
Münevverdügi gül yüzün kamerden
Benüm çok sevdüğüm günden de ezher
Yine gönlüm saçun bendine düşmiş
Bu def'a sezmezem ki kurtara ser
Hele ben kûyuna dîdâra geldüm
Rakîb-i rû-siyeh bilmem ne ister
Sitârem yok ki bir şeb-tîre külbem
Gelüp rûşen kıla ol mâh-peyker
Ne çâre Şâhiyâ çekmek gerekdür
Çü gördük cevre mâ'ildür o dil-ber

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

Ele câm al ki hengâm-ı çemendür
 Husûsâ sâkî ol gonçe-dehendür
 Habîbüm hokka-i la'lînün içre
 Şu lü'lü' dişlerün dürr-i 'Adendür
 Yüzüm zer gibi zerd iden cihânda
 O gül-gûn çihre ol sîmîn-bedendür [14b]
 Bize hâlet viren sâkî lebündür
 Biz anı dimezüz kim râh-ı dendür
 Figân u nâleme rahm eylemezsın
 Be hey zâlim be hey âfet nedendür
 Mahall-i merhamet kimdür dir isen
 Benüm çok sevdigüm sini sevendür
 Muhassal gül yüzün vafında Şâhî
 Bu gün bezmünde bir şîrîn-sühandur

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Dil-berün cevr ü cefâdan bana kasdı gayrıdur
 'Âşık u ma'şûk hâli gayra uymaz ayrıdur
 Dâg sanman tekye-i sînemde yir yir görinen
 Şem' yakdı 'ışk ocagına nigârün hayrıdur
 Yakma gönlüm hânesini anda senden gayrı yok
 Ey Halîlüm Ka'bedür ol sanma Âzer deyrıdur
 Dün gice zencîr-i zülfin boynuma takdum dimiş
 Yâ hayâlidür dil-i dîvânenün yâ seyridür [15a]
 Bûse isterse lebünden Şâhî ey 'Îsâ- nefes
 Bî-huzûr olma dilin çiyner ölümli sayrıdur

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Şâh-ı gül gibi kadün nev-reste vü mevzûndur
Kâmetün üzre ruhun mânend-i gül gül-gûndur
Bâdeye düşsem ‘aceb mi câm-ı la’lün şevkine
İhtiyâr elden gider sâkî lebün mey-gûndur
Ruhları alı durur sanma gözinin humreti
Çeşm-i mest-i hûn-feşânından dökilen hûndur
Kime ayak tolasa başdan çıkarır ‘âkıbet
Kâkül-i dil-berde yâ Rab bu nice efsûndur
Bagrı pâre pâre nâyun kellesi kızgın defün
Şevk-i haddünle biri nâlân biri mahzûndur
Vasf-ı ruhsârunda rengîn u latîf ü âb-dâr
Serv-i kaddün gibi nazmum hûbdur mevzûndur
Bûseye çekse n’ola gördükde Şâhî la’lünü
Mülk-i ‘Osmânîde bac almak begüm kânûndur [15b]

38

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

Bülbül-i dil nâlesinden gonceler dem-bestedür
Serv hayrân u benefşe zâr u nergis hastedür
Hâr-ı gamda ‘andelîb-i cânı nâlân eyleyen
Gülsitân-ı hüsn içinde bir gül-i nev-restedür
Hışm-ı çeşmi kaşları gibi bana ol âfetün
Bir zemân hâlî degüldür her zemân peyvestedür
Vuslata irdüm didükde göresin fürkat irer
Rişte-i hicrân benzer pây-ı vasla bestedür
Giceler nâlân olan kûyumda kimdür dir isen
Derd-i hecrün hastesi Şâhî şikeste-bestedür

39

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

Zülfünün her bir kılında haste gönlüm bestedür
Derd-i ‘ışkun mübtelâsıdur be-gâyet hastedür

Leylî-i zülfün gamıyla dil perîşân oldu bil
Çek anı zencîre kim Mecnûn gibi¹⁰⁴ [14a]

Ruhların üzre görelden zülf-i ‘anber-bârını
Dil perîşân hâtır u gönlüm benüm işkestedür
Her ne denlü zâr kılsa gûşuna irmez senün
‘Âşık âhından sakın kim göklere peyvestedür
Gam degül gülzâr-ı hüsn içinde ol gonce-dehen
Şâhî-i bî-çâreye açılmasa nev-restedür

40

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

Gamze-i hûn-rîz elinden tende cânım hastedür
Zülfün ucından bu dil dâm-ı belâya bestedür
Göreliden gül yüzünü pâdişâhum ben senün
İnlerem bülbül gibi gönlüm yine şikestedür
Âh kim feryâd u zârım irmedi sen meh-veşe
Gerçi kim feryâd u âhum göklere peyvestedür
Bâd-ı âhumdan sakın nâzûk-nihâlüm kaddüni
Döymeye şâyed mizâcî kim dahî nâ-restedür
Seglerünle kûyunı geşt eyleyüp tâ subh-dem
Âsitânun bekleyen bu Şâhî-i dil-hastedür

41 [16b]

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

Başumun sevdâ-yı zülfünle belâsı vardır
Çeşmümün serv-i kadünle mâ-cerâsı vardır
Dâ’im ey dil dil-berün ancak cefâsı vardır
N’eylesün her kûşede bin mübtelâsı vardır
Ey gönül aldanma cânânun vefâ vü mihrine
Kim anun bir mihrine yüz bin cefâsı vardır
Var iken lutf u kerem zulm ü sitemden vazgel

¹⁰⁴ Metinde boş bırakılmıştır.

Her işün lâ-büd bilürsin hod cezâsı vardur
Gül yüzün vasfında cânâ ‘andelîb-i tab’umun
Sad hezârân âferîn rengîn-edâsı vardur
Gerçi çokdur ol perînün ‘âşık-ı şûrîdesi
Sizmezem Şâhî gibi bir mübtelâsı vardur
Ben nice sıhhat recâ idem ki cânâ derdümün
Vasl-ı dil-ber gibi bulunmaz devâsı vardur

42 [17a]

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

Sahn-ı gülşen bana sensüz gûyiyâ zindândur
Fürkatünle dil perîşân u gözüm giryândur
Görinen sahn-ı çemende her giyâh-ı mergzâr
Çeşmüme her biri gûyâ hançer-i bürrândur
Gice gündüz nâle vü âh (u) figânumdan benüm
Yir hayretde kalupdur çarh ser-gerdândur
Çâremi sordum etibbâdan tutup nabzum didi
Vasl-ı yâre sa’y kıl kim derdüne dermândur
Nâme-i cân-bahşun ile yâd idersen tîz tîz
Pâdişâhum Şâhîye gâyet büyük ihsândur

43

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

Derdüni dil ‘ayn-ı dermân gussanı şâdî bilür
Dostum her san’atun kadrini üstâdı bilür
‘İşk zevki gayrıdur Hüsrev haberdâr olmadı
Zevk u şevk ü hâlet-i Şîrîni Ferhâdı bilür [17b]
Ben ‘irâdet başını kodum işigi taşına
Bâki emri gamze-i hûn-hâr u cellâdı bilür
Cân u dilden itdügümce âh arz-ı ihtisâs
İ’timâd itmez o şâhum ben kulın yâdı bilür
Uyaran encüm gözin çarh-ı felekde her gice

Şâhî benden kendinün efgân u feryâdı bilür

44

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Hasret-i zülfün nigârâ eşkümi bârân kılur

Bu dil-i pür-gam anunçün dâ'imâ efgân kılur

Gül yüzün ayrılığı ey lâle-had dâ'im beni

Giceler tâ subha dek bülbül gibi nâlân kılur

Devletünde pâdişâhum bu revâ mı gözlerün

Leşker-i gam gönderüp dil mülkini vîrân kılur

El uzatmış yine reh-zen kâkülün ruhsâruna

Kâfir-i bed-fikr gör kim gâret-i îmân kılur

Ey şeh-i mülk-i melâhat dest-gîr olmaz isen

Ceyş-i gam dil mülkini pâ-mâl idüp tâlân kılur [18a]

Gözlerüm yaşını ger kurtarmaya hecrün odı

Seyl-i eşküm bu cihânı 'âkıbet 'ummân kılur

Hacc-ı ekberdür cemâlün ey Halîlüm 'ışkuna

Ka'be-i kûyunda Şâhî cânını kurbân kılur

45

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mef'ûlü Fâ'ilün

Gamzen okıyla sîne vü dil pâre pâredür

Cevr-i rakîb ile cigerüm pâre pâredür

Rahm eylemez figânına ben bî-dilün meded

Benzer ki kalbi ol güzelün seng-i hâredür

Feryâd u nâleme rahim itmedi seng-dil

Hışm u 'itâbı yine hemân ber-karârdur

Bir bûsesi behâsı lebinün çü cân ola

Ölür dirilür aluruz anı ne çâredür

Mihr-i nigârı sanma ki sînende sakladun

Eşkün de Şâhî gün gibi o âşikâredür

46 [18b]

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Dil-i 'uşşâkla zülfün koma gavgâ ideyor
El urup gamzene bir hâdise peydâ ideyor
Tûtî-i dil kafes-i tenden eyâ rûh-ı revân
Bâl açup kûyuna düşmege tekâzâ ideyor
Beni Ferhâd-sıfat lutf ile şîrîn sühanun
Düşürüp vâdî-i 'ıška yine şeydâ ideyor
Dil-i tûtî n'ola güftâra gelürse şâhum
Ruhun âyinesini seyr ü temâşâ ideyor
Bûse-i la'lüne Şâhî n'ola cân virür ise
Hastedür derdine dermân temennâ ideyor

47

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

Ciger hecrün ile pür-hûn olupdur
Gönül derdün ile mahzûn olupdur
Düşelden vâdî-i hicrâna ey dost
Gözüm yaşı benümçün hûn olupdur [19a]
Kadün vafında nazm-ı dil-pezîrüm
Bülend ü nâzûk ü mevzûn olupdur
Gözümde gül yüzün mehcûr olaldan
Yaşumdan yiryüzi gül-gûn olupdur
Görelde leylî-i zülfünü Şâhî
Perîşân-hâtır u mecnûn olupdur

48

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

Ey peyk-i sabâ nâmemi dil-dâre irişdür
Ol nâmemi gûş eylemeyen yâre irişdür
Cân viriyorur bülbül-i dil hâr-ı hecirde
Ey çarh-ı felek anı o gülzâre irişdür
Kim didi sana haste dilüm la'lini koyup

Ey baht-1 siyeh turre-i tarrâre irişdür
Yandugumı bolay ki bile sûz-1 sühandân
Ey bâd sözüm yâr-1 cefâkâre irişdür
Kâr eylemeden zehr-i felek cânına cânâ
Bu Şâhî-i dil-hasteye bir çâre irişdür

49 [19b]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bir Süleymân-nâm şâha bu gönül dîvânedür
Kim cemâl-i şem'ine perler yakar pervânedür
La'l-i nâbun hasretiyle giceler tâ subha dek
Uyku girmez gözüme destümde bir peymânedür
'İşk-1 dil-berden beni zâhid yine men' eyleme
Girmez ancak gözüme sözün senün efsânedür
Vasl-1 dil-berle bu gönlüm hânesi ma'mûr iken
Hecr elinden hâliyâ başdan başa vîrânedür
Bellüdüdür âsâr-1 'işkun rûy-1 zerdümden benüm
Anun için dir gören Şâhî 'aceb dîvânedür

50

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Yine gönlüm bir güzel cânân sever
Şâh-1 devrân hüsrev-i hûbân sever
Sîne tutdum hançer-i müjgânına
Gördüm ol mestâne gözlüm kan sever [20a]
Agla bülbül gibi bî-dil nâle kıl
Çünkü ol gonce-dehen bârân sever
Cân atarsam vechi yok mı la'lüne
Hasteler meşhûrdur dermân sever
Yiryüzünde nice meh-rûyı koyup
Gökde gönlüm bir meh-i tâbân sever
'İşk fark itmez garîbi baydan

Gâh olur kim bir gedâ bir hân sever

Yüzine taparsa hükm ider gönül

Dostum mü'min olan îmân sever

Dünyede maksûd vaslundur hemân

Şâhî ne hûrî vü ne gilmân sever

51

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Kıldum diyâr-ı gurbete ben mübtelâ sefer

Müşkil imiş gedâlara itmek şehâ sefer

Ben dir idüm kapunda ölem gitmeyem ebed

Bilmez idüm bu vech ile nâ-geh ola sefer [20b]

'Âşık olana sabr u sefer çün olur devâ

Olmaz benüm firâkuma hergiz devâ sefer

Derdünle ölmek isterin olsun bana nasîb

Kim yâr-ı sâdık ile hoş itmek gedâ sefer

Düşse diyâr-ı gurbete Şâhî kulun ne gam

İtmek gerek çü 'âşika yâ sabr yâ sefer

52

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ey boyı serv-i revân bu gonce-fem kim sendedür

Bülbül-i şûrîde-veş efgân u zârî bendedür

Tâb-ı ruhsârunla sahn-ı gülşen ü kûhsârda

Lâle vü gül her biri bir âteş-i süzendedür

Kâmet-i bâlân ile cânâ dehânundan senün

Servler hayrân u bî-dil gonceler şermendedür

Gökde âhum yirde eşküm rûz u şeb cânâ seni

Görmeyelden sû-be-sû cüyende vü püyendedür

Gûy-veş çevgân-ı zülfünde dil-i Şâhî senün

Ey şeh-i mülk-i melâhat bir belâ-keş bendedür [82b]

53

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ey gözi âhû-yı Çîn ü kâküli misk-i Tatar
Makdemünle eyledün Rûm illerini müşg-bâr
Bendene cevr ü cefâdan gel ferâgat it diyü
İşügünde nice bir feryâd idem leyl ü nehâr
Terk idelden ey yüzi gül gülsitân-ı kûyunı
İnlerem bülbül gibi feryâd idüp ben zâr u zâr
Sâbitem râh-ı mahabbetde ben ey şîrîn-zebân
Rahm idüp hâlini ben Ferhâdunun sorsan ne var
Cümle 'âlem ey hilâl-ebrû vü ey zühre-cebîn
Zerre-veş mihr-i ruhun şevkinden olmuş bî-karâr
Hakka irişüp bulur cânâ hayât-ı sermedî
Zülf-i kullâbun olursa ger dil-i Mansûra dâr
Hâlün ile zülfüne sayd olalı murg-ı revân
Nesne yok hâlinde kalmışdur perîşân bî-karâr
Derd-i hasret öldürür gurbet diyârında meded
Ey tabîb irmezse ger bana cevâb-ı la'1-i yâr
Zillete düşdüm elüm al ey şeh-i gerdûn-cenâb
Himmatün mihrîyle rif'at bulmak ister ben gubâr
Rûyumı eşkümle saldum ben ayagun tozına
Sîm ü zerdür her neye mâliksem itdüm hep nisâr
Zârlıklar itdügince 'andelîb-i dil dirîg
Gül gibi handân olur ol pür-sitem bî-rahm yâr
Sevdüğüm 'ışkun şarâbın nûş idelden bilmiş ol
Gitdi hûş u 'akl u serden kalmadı 'âr u vakâr
Şâh-bâz-ı kâkül-i dil-ber bu gönlüm kebkini
Geşt iderken deşt-i âzâdîde hoş itdi şikâr
Sûret-i şem'-i şeb-i hecrün nicesi vasf idem
Şerha âgâz eylesem evvel zebân oda yanar
Za'f-ı gâlib olalı derd-i firâk-ı yâr ile

Dâr-ı dünyâ gözlerüme ser-te-ser dar oldu dar
Taldı ‘ışkun bahrine dil zevrakı gavvâs-vâr
Ne halâsı var anun ne ana hadd ü (ne) kenâr
Zâhirâ kûyun koyup gitmek dilersem tan mı kim
Sabr elden gidicek lâzım gelür terk-i diyâr
‘Âşıkun yüzine urma eşk-i çeşmin az görüp
Her kişi mikdârı denlü cûşa¹⁰⁵ durur eşk nisâr
Gonce-lebsin gül-’izârüm alma âhın bülbülün
‘Âşıkun âhı ider zîrâ ki tag u taşa kâr
Fürkat-i ruhsârına nâ-çâr gerçi sâbirem
Bagrumı hûn eyler ammâ andugumca la’l-i yâr
Kaddümi sen bükmiş iken bu ‘acebdür kim yine
Ey tabîbüm derdine dermânı dil senden umar
Gel gel ey gülzâr-ı ‘ışkun nâ-şüküfte goncesi
Bülbül-i cân nagme kılsun şevk ile bî-ihiyâr
La’l-i nâbun yâdına ey dil-ber-i ra’nâ senün
Bâde-i gül-gûn elümde içerem leyl ü nehâr
Mîr-i iklim-i melâhatsın sa’âdetle begüm
Müstedâm ol taht-ı ‘izzetde ilâ yevmi’l-karâr
Nâ-gehân gördüm o serv-i kâmetüm bin nâz ile
Nergis-i mestiyle kıldı merhabâ vü i’tibâr
Vâlih ü hayrân iden ol merhabâdur hep beni
Ey boyı serv-i revân gonce-dehân u gül-’izâr
Hey di zâlim gözlerün kan itmesünler zulm ile
Küfr ile turur meseldür zulm ile turmaz diyâr
Lâ dimen ben her ne cevrun var ise baş üstine
Tek hemân agyâra itme iltifât u i’tibâr
Yâr elinden ‘ışk câmın Şâhî rindâne çeküp
Düşdi nâmusı koyup mey-hâneye mest ü humâr¹⁰⁶

¹⁰⁵ Metinde: hûşâ.

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Dünyâda cemâlün gibi gülzâr ele girmez
 Gönlüm gibi bülbül ana ey yâr ele girmez
 'Âşık geçinür gerçi ki çok hüsnüne şâhum
 Benden gibi bir 'âşık-ı dîdâr ele girmez
 Bir sencileyin fenn-i tabâbetde bulunmaz
 Bir bencileyin niteki bîmâr ele girmez
 Cân murgı gibi dâne-i hâlüne düşen çok
 Gönlüm gibi zülfüne giriftâr ele girmez
 Kaddün gibi bir serv-i hırâmân bulunmaz
 Çeşmün gibi bir nergis-i bî-mâr ele girmez
 Şol hûb-ı cihânsın ki bu 'âlem sadefinde
 Dendânuna benzer dür-i şehvâr ele girmez
 Redd itme kapundan beni gerçi ki kulun çok
 Ey şâh benüm gibi nigeş-bân ele girmez
 Dil-dâr-ı vefâdâr gerek dir isen ey dil
 Ol sen didigün gibi yüri var ele girmez [21b]
 Çeşmün gibi bir fitnesi çok dünyede kopmaz
 Gamzen gibi bir kâtil u hûn-hâr ele girmez
 Kûyında rakîb ile görüp yâri gücenme
 Gülşende meseldür gül-i bî-hâr ele girmez
 Vir cânunı virürse eger la'line Şâhî
 Bunun gibi ucuz eyü bâzâr ele girmez

¹⁰⁶ Bu gazelden sonra mesnevilere geçmeden, 84a'da Bâkî'nin şu gazeli farklı bir yazı ile kaydedilmiştir:

*Feryâduma ol kâmet-i şimşâd yitişmez
 Benzer ki anun gûşına feryâd yitişmez
 Ser-menzile 'uşşâk irişür cümleden evvel
 Ol mertebeye sa'y ile zühhâd yitişmez
 Âhumdan önürdi yitişür kapuna eşküm
 Germiyyet ile şöyle gider bâd yitişmez
 Yollarda kalur râh-rev-i Ka'be-i vaslun
 'Ömr âhir olur mevt irişür zâd yitişmez
 Bu arsada Bâkî nice üstâda yitişdi
 'Âlemde bu gün ana bir üstâd yitişmez*

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bilmezem ben bendesin şâhum niçün yâd eylemez
 Bir varak-nâmeyle çokdandur anup şâd eylemez
 Dem-be-dem ol çeşm-i mestün gamze-i hûn-rîzinün
 'Âşıkına itdügin bi'llâhi cellâd eylemez
 'Asker-i gamla gönül mülkini pâ-mâl eyledün
 Ey şeh-i zâlim bu zulmi degme bî-dâd eylemez
 Ey kemân-ebrû bu hâlât ile çeşm-i mestüne
 Kim görüp kanlu diyü bin dürlü isnâd eylemez
 Pâdişâhum degme derd ile gelüp dergâhuna
 Şâhî-i bî-çâre benden böyle feryâd eylemez

56 [22a]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Sanmanuz vasl-ı nigâr u sohbet-i câm isterüz
 Biz Sikender-himmetüz 'âlemde bir nâm isterüz
 Yalnız hazz-ı havâsı ile kanâ'at itmezüz
 Lutfumuz halk-ı cihâna cümleten 'âmm isterüz
 Bârgâh-ı kibriyâdan lutf u 'avn-ı 'âmm umup
 Çâr-yâr-ı Mustafâdan himmet-i tâm isterüz
 İns ü cinn-i 'âlemi mühr-i nigîn-i adl ile
 Biz Süleymân-kevkebüz fermân-ber ü râm isterüz
 Dehr-i dúnun şimdi Şâhî cevrine ne i'tibâr
 Merd-i 'âlî-himmetüz biz nîk-fercâm isterüz

57

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Yaşum gibi dem olmaz kim dil ol suya revân olmaz
 Yemîn itsem yolında öldüğüm bi'llâh yalan olmaz
 Gönül hod bile gitmişdür salardum tuhfe cânumda
 Dirîgâ degme nesne ol cenâba armagan olmaz [22b]

Kadüm ok gibi togryken iki büküp kemân itdi
Cefâ yâyı gibi hergiz cihânda yig kemân olmaz
Firâkun irdi pâyâna dem-i vuslat mukarrerdür
Ki zîrâ bunlarun her biri dâ'im her zemân olmaz
Gam-ı hecrünle Şâhî derdmendün çekdügi derde
Nice tahrîr idem hâmeyle dillerle beyân olmaz

58

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Merve hakkı kapunı Ka'be-i ulyâ bilürüz
Nûr-ı Mevlâyı cemâlünde hüveydâ bilürüz
'İlm-i 'ışkı bize öğretme gel ey şeyh-i şehîr
Biz o fenni okıyup yazmışuz a'lâ bilürüz
Meges ü mûra ticâretle nazar eylemezüz
Her birin başına bir şâh-ı tüvânâ bilürüz
Sen saçı leylîye âşüfte vü Mecnûn olanı
'İşk fenninde katı 'âkıl u dâna bilürüz
Şâhiyâ saltanat u tâc-ı şehensâhîyi biz
Câna endîşe vü başa kurı gavgâ bilürüz

59 [23a]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Raht u bahtı terk idüp 'âlemde hoş-hâl olmuşuz
Gıll u gışşından cihânun fârigü'l-bâl olmuşuz
Nice sâfî olmasun âyîne-veş gönlüm benüm
Niçe niçe pûte-i mihnetde biz kâl olmuşuz
Zülf-i sevdânı görelden şöyle hayrân oldı dil
Tekye-i 'ışkunda cânâ yine hayrân olmuşuz
Gün yüzünün hasretinden yine çeşmüm kan döker
Ol sebeble hûn-ı dilden cümleten al olmuşuz
Sırr-ı râz anlar kimesne bulmamakdan Şâhiyâ
Söylemekde sırr-ı 'ışkı biz yine lâl olmuşuz

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Tâ ölince eksük olmaz dehr-i dûna kînemüz
 Tîr-i hecri birle zîrâ toptolıdur sînemüz
 Gün yüzün mir'ât-ı dilde seyr iderken ol mehün
 Dûr idüp gözden yine kıldı şikest âyînemüz [23b]
 Virme 'ömrün hâsılın bâd-ı hevâya key sakın
 Dâne-i haclet olur dil hırmeninde çînemüz
 Halk râhat olmadı feryâd u âhumdan benüm
 Girye vü nâle doldı çün bu dildeki gencînemüz¹⁰⁷
 Âsitân-ı yârdan ben dûr olalı Şâhiyâ
 Hem-ser olmadı yine bu devlet-i dîrînemüz

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Gönül 'izz-i huzûrundan cüdâ cânâ karâr itmez
 Cihânun mâl ü mülkini tapunsuz ihtiyâr itmez
 Başında gussadur üsküf ayagı hecr ile beste
 Anunçün şâh-bâz-ı dil gezüp sayd u şikâr itmez
 Siper çekdüm şekîb ü sabr gerçi tîg-i hicrâna
 Dem olmaz kim yine zahmı geçüp çak câna kâr itmez
 Dem olmaz hasret-i serv-i kadünle sahn-ı gülşende
 Düşüp serv ayagina ben kulun bûs u kenâr itmez
 Gam-ı devrân-ı hecr-i yârla bu Şâhî-i nâ-kâmun
 Mükedderdür katı hâli nihâyet âşikâr itmez [24a]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Olalı gözden ırag ol gonce-i handânumuz
 Eksük olmaz oldı bülbül gibi âh efgânumuz
 Murg-ı cânı her zemân tîrün nişân idüp senün

¹⁰⁷ Bu mısradâ vezin bozuktur, "vü" olmaması gerekir.

Ey kaşı yâ nice bir yüzine çalar kanumuz
Levh-i sînem üzre gûyâ sûre-i İhlâsdur
Safha-i ruhsârın üstinde hat-ı cânânumuz
Mîr-i iklim-i fenâyuz kapumuzda rûz u şeb
Mihnet ü derd ü belâdur ‘asker ü derbânumuz
Cânı sermâye kılan gelsün metâ’-ı derd ile
Hâce-i bâzâr-ı ‘ışkuz toludur dükkânumuz
Ey gönül ney ki günâhun çok zemândur şâd idüp
Anmaz oldı bendesini lutf ile sultânnumuz
Mû-miyân-ı dil-beri koçmak hevâsında bu gün
Kılca kaldı çıkmaga Şâhî bedenden cânumuz

63¹⁰⁸

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

Tâlib-i kûy-ı ferâgat kâh-ı evvân istemez
Tumturak-ı râyet ü dergâh u dîvân istemez
Gün gibi bir kurs ile kâni’ olan sultân-ı vakt
Hân-ı elvân u simât-ı çarh-ı gerdân istemez

Şu’le-i âhından anun düni rûşen gün gibi
Meş’al-ı mühr-i münîr ü mâh-ı tâbân istemez

Nûş idüp gam câmını her lahza câm-ı Cem gibi
Hızır ile zulmata varup âb-ı hayvân istemez

¹⁰⁸ Bu gazel Şeyhî’nin

*Düşdi gönlüm derdine şöyle kim dermân istemez
Tapuna kul oldı cânım özge sultân istemez*

matlalı gazeline nazire olup divanda bulunmamaktadır. Gazel Mecmû’atü’n-nezâ’irden alınmıştır: Kamil Ali Gıynaş (2017). *Pervane Bey Mecmuası*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55832.pervane-bey-mecmuasi-pdf.pdf?0>. 1164-1165. [Erişim Tarihi: 18.06.2018].

Hırka-i fakr u fenâdan hil'at-i Şâhî ana

Zinde-pûş-ı dehr olup teşrîf-i sultân istemez

64 [24b]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Murg-ı câna olalıdan zülf-i pür-çînün kafes

Kâfirüm ger bir nefes uçmaga eylersem heves

Nice yıllardur yolunda âh kim hâk olmuşam

Bulmadum sen serv-i ser-keş dâmenine dest-res

Rûz u şeb bülbül gibi feryâd u efgân eylerem

Olalı sen gonceye gülşende hem-dem hâr u has

Bir nice reşk ile gayret nârına yanmayalum

Karşumuzda nûş ider la'lün şarâbını meges

Şâhîye vaslun gerekdür tâc u tahtı n'eyesün

Mülk-i dünyâdan ana bir lokma vü bir hırka bes

65¹⁰⁹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Gitmedi zülfün hevâsı cân u dilden bir nefes

Gül yüzünden ayru 'âlem bana olmuşdur kafes

Hasretünden gice gündüz dem-be-dem kan aglarum

Hem-dem olmak rûz u şeb sana düşer mi hâr u has [25a]

Derd-i hecr ile cihânda yine ben hâk olmadan

Gelse ihyâ eylese olmaz mı ol 'Îsâ-nefes

Dil-berâ şîrîn lebüne cân virürsem tan degül

Kanda kim şehd ola lâ-büd meyl ider ana meges

66

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Âh kim hiç gülmedüm ben bu cihânda bir nefes

Bulmadum 'âlemde câna kendüme feryâd-res

¹⁰⁹ Gazel-i nâ-tamâm

La'l-i nâbun yâdına ben cân virürsem tan midur
Kanda kim şehd ola lâ-büd cân virür ana meges
Bülbül-i cân hâr-ı gamda nice nâlân olmasun
Karşusunda sen gül ile sohbet ider hâr u has
Devr-i güldür sâkiyâ devr eylesün la'lîn kadeh
Geçmesün bu demde 'ömr-i nâzenîn yazık 'abes
Dest-gîr ol pâdişâhum Şâhî pâ-mâl olmasun
Dest-i lutfun gibi olmaz ana bir feryâd-res

67 [25b]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Kâkülün gamzenle el bir eylemiş
'Âlemi teshîr u nahcîr eylemiş
Kilk-i kudret nakş-ı hüsnün evvelâ
Sûret-i Yûsufda tahrîr eylemiş
Âferîn cân-âferîne vechüni
Ahsen-i sûretde tasvîr eylemiş
Sana nâz u şîve Kassam-ı Ezel
Bana derd ü gussa takdîr eylemiş
Âteş-i mihr ü mahabbet Şâhînün
Hey meded cânına te'sîr eylemiş

68

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Gamzen ile zülfün el bir eylemiş
'Âlemi teshîr ü nahcîr eylemiş
Âferîn cân-âferîne kim seni
Ahsen-i takvîm tasvîr eylemiş [26a]
Nakşunu nakkaş u hallâk u mübîn
Sûret-i zîbâda tahrîr eylemiş
Âteş-i firkat nigârâ Şâhînün
Yakuban cânına te'sîr eylemiş

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ûlün

Sunaldan câm-ı la'lin ol lebi nûş
 Götürdi gıtdi başdan ayagı hûş
 Bu gün gülzâr-ı hüsnün zîneti hep
 Cemâlündendür ey serv-i kabâ-pûş
 Gönülde kılca gam kalmazdı ey dost
 Şol ince bilün kılsam der-âgûş
 Şu hûnî çeşmünün hışm u sitemden
 Murâdı cân ise baş üstüne hoş
 Bu gün Şâhî mahabbet cür'asından
 Benem bezm-i safâda mest ü medhûş

70 [26b]

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Kaçan derd ile âh itsem duhânumdan çıkar âteş
 Şerâremden cihân mülkini ser-tâ-ser yakar âteş
 Cehennem âteşinden yok durur bâküm benüm zâhid
 Bana olup durur hicrân yedi tamu kadar âteş
 Firâk-ı la'l-i nâbun hasretinden âh kim her dem
 Yaşum Ceyhûn-veş akar bu sînemde yine âteş
 Tagıtdı aklumı Tatar-ı zülfün târ-mâr itdi
 Anunçün mülk-i câna dem-be-dem hecrün salar âteş
 Gehî eşk ile gark eyler bu 'âlem mülkini Şâhî
 Gehî sûz-ı derûn ile dehânından çıkar âteş

71

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Kimse kılmaz hâlümü dil-dâre 'arz
 Mülk-i hüsne server olan yâre 'arz
 Giceler âh itmek ile hâlini
 İtmek ister bülbül-i bî-çâre 'arz [27a]

Hecr elinden râzıyam cân virmege

İtmenüz tek hâlümi agyâra ‘arz

Gönlünü hod aldı cânı key sakın

Yây itme ol gözi hûn-hâre ‘arz

Ey tabîbüm eyle tâ sıhhat vire

La’l-i nâbun Şâhî-i bîmâre ‘arz

72

Mef’ûlü Mefâ’îlün Mef’ûlü Mefâ’îlün

Zâhid niçün itmezmiş ol kâmet ü ândan haz

Âdem midür ol k’itmez bir serv-i revândan haz

Hecründe geçen ‘ömrün hiç dâdını bulmadum

Vasluna irişmekle buldum dil ü cândan haz

Sensüz bu cihân içre bildüm ki olınmazmış

Ey yâr-ı dil-ârâmum hûbân-ı cihândan haz

Ey bülbül-i dil turma gel nâle vü efgân it

Gördük ideyor çün ol gül-çihre figândan haz

Kûyunda seni Şâhî bu hüsn ile seyr itmiş

Hîç ide mi andan ol havrâ-yı cinândan haz

73 [27b]

Mefâ’îlün Mefâ’îlün Fe’ûlün

Çün oldu ‘ışkun ey şeh bana vâkı’

İrişdi başuma dürlü vekâyi’

Halâs olmaz gönül gördi cefâdan

Anunçün mihnetüne oldu kâni’

Dirîg itme visâlün şerbetinden

Marîz-i ‘ışkam oldu bana nâfi’

Gönül şeydâ olup zülfüne düşdi

Ko olsun aslına miskîni râci’

Yüzüne bakduğınca Şâhîye âh

Çeker hışm ile gamzen seyf-i kâtı’

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Sînemün üstine urdum lâle gibi tâze dâg
 Şâh-ı 'ışkâm gûyiyâ kurdum mahabbetden otag
 Bezm-i mihnetde ko ben hûn-ı ciger nûş ideyin
 Nûş-ı cân olsun çemende komasın elden ayag [28a]
 La'lüne benzer diyü cânâ şarâb-ı ergavân
 Toldurup zerrîn kadehler nûş iderler sol u sag
 Bu tutum kim sevdüğüm bu çeşm-i kattâlündedür
 Ben de bildüm kim komaz dünyâda bu bir kimse sag
 Yanılıp bir gice tek gelsün o Şâhî hânuma
 Yüregüm yağından ana yakayum bir şeb-çerâg

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Tagılaldan kâkülün ruhsârün üzre her taraf
 Toldı sünbül 'ârız-ı gülzârün üzre her taraf
 Bâl açmış sanki tûtîdür diyâr-ı Rûmda
 Hatt-ı sebzi 'ârız-ı dil-dârün üzre her taraf
 San dıraht-ı ergavândur suya salmış sâyesin
 'Anber-efşân zülf-i rûy-ı yârün üzre her taraf
 Dûd-ı âhun hod ne gam ey dil güneşden sakınup
 Sâyebân olup gider ol yârün üzre her taraf
 Görinen dâg-ı gam-ı dil-dâr-ı Şâhî gûyiyâ
 Lâlelerdür sîne-i kûhsârün üzre her taraf

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

Cihânı geşt idüp bir bir araduk
 Dirîgâ bulmaduk bir yâr-ı sâdık
 Göresin âhir ol sâdık geçenler
 Kimi kâzib çıkar kimi münâfık

Gürisne seg gibi cîfe cihân çün
Biri birine diş biler halâyık
Ta'alluk riştesin kat' it cihândan
Ki pâ-bend-i dil ü cândur 'alâyık
Ko halkı sen senün şânuna n'eyse
Anı işle ki Şâhî ola lâyıık

77

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Yoluma ölmez dimişsin bana 'ömrüm katı çok
Sen niye açdun dehânun kim didüm ben anı yok
Çeşm-i hışm ile k1ya bakdukca câna kâr ider
Gamzenün her biri ey kaşı kemân gûyâ bir ok [29a]
Yüz bulaldan kâkülün sarkar dehânun öpmege
Ol siyeh-rûy1 var imdi bir dahı koynuna sok
Ey gönül gel hüsn ü hulki koma elden bir nefes
Çünkü makbûl-i Hudâ mahbûb-1 halk olur halûk
Yâr-1 sâdik arayup n'eylersin ey Şâhî kim ol
Fi'l-mesel Ankâ gibi bir ismdür kim cism yok

78

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Vâlih ü hayrân kıldı gönlümi sevdâ-y1 'ışk
Eyledi 'âlemlere derdâ beni rüsvâ-y1 'ışk
Cânı ser-gerdân idüp gönlüm perîşân eyledi
Vireli zülfün ucından başuma gavgâ-y1 'ışk
Ney gibi bagrum delindi inlerem feryâd idüp
Cân kulağıyla işit gel gör nedür bu nây-1 'ışk
Görinen ancak kurı dükkân-1 tendür dostum
Oldı cân u dil metâ'1 cümleten yagma-y1 'ışk
Seyr idelden gül yüzün gülzâr-1 hüsnünde senün
Oldı bülbül gibi Şâhî dostum gûyâ-y1 'ışk

79 [29b]

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Dirîgâ câna kâr itdi cigerden yarası 'ışkun
Tabîbâ ko müdâvâyı ki olmaz çâresi 'ışkun
N'ola mest ü harâb olsam elümden câm-ı gam düşmez
Bu gün bezm-i mahabbetde menem mey-hâresi 'ışkun
Cihânun kâr u bârından ben el yudum etek silkdüm
Benem ad ile 'âlemde bu gün âvâresi 'ışkun
Onulmaz derd imiş derdüm halâs olmak mı var andan
Eger kim vasl-ı dil-berse tabîbâ çâresi 'ışkun
Nice takat getürsün bu vücûd-ı cism-i Şâhî kim
Tecellî kılrsa âfâkı yakar bir pâresi 'ışkun

80

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

'Aks-i ruhsârunla bagrum lâle-veş hûn eyledün
Eşk-i çeşmüm hasret-i la'lünle gül-gûn eyledün
Ey şeh-i mülk-i melâhat hûblar içinde sen
'Âşıkun cânına cevri itmegi kânûn eyledün [30a]
Leylî-i zülfün hevâsıyla perîşân-hâl idüp
Âh kim gönlüm belâ deŝtinde Mecnûn eyledün
Vasl-ı cân-bahşunla ihyâ eylemişken mürdeni
Saldun âhir fûrkate hâlüm diger-gûn eyledün
Gûşuna almag ile nazmını Şâhî bendenün
Müstedâm ol pâdişâhum dürr-i meknûn eyledün

81

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Vuslatunla bendeni şâd ol ki mesrûr eyledün
Bu dil-i vîrânemi âbâd u mes'ûd eyledün
Müstedâm ol lutf idüp yine bu giryân gözlerüm
Hâk-i pâ-yı kuhl-ı âsitânunla pür-nûr eyledün

Devlet ü ikbâl ile ‘âlemde var ol kim benüm
Cânumı derd ü belâ-yı hecrden dâr eyledün
Çeşm-i sehâr-ı dil-âvîzünle ey âfet benüm
Gönlümü ser-geşte vü hayrân u meshûr eyledün
Şol kadar sundun şarâb-ı nâz çeşm-i mestüne
‘Âkıbet gamzen gibi kattâl u hûn-hâr eyledün [30b]

Dest-gîr ol bendene çün kim her ednâ bendenün
Kimini hâkân idüp kimini fagfûr eyledün
Nâr-ı fûrkatde dil-i mahzûnumı biryân idüp
Bezm-i gamda eşk-i çeşmüm âb-ı engûr eyledün
Yiter ey rûh-ı revânum Şâhî-i bî-çâreyi
Hizmetünden dâr idüp mahzûn u mehcûr eyledün

82

Mefâ’îlün Mefâ’îlün Fe’ûlün

Gam-ı hecrünle ey yâr-ı ferah-nâk
Gönül gam-gîn ciger hûn dîde nem-nâk
Nice i’lâm idem şevk-i visâlün
Ki hayretde kalupdur ‘akl-ı derrâk
Cihânda hiç vaslun gibi olmaz
Hümûm-ı hecr ü zehr-i dehre tiryâk
Yanaldan şem’-veş nâr-ı firâka
Dehânumdan döner fânûs-ı eflâk
Dil-i Şâhîden istifsâr idersen
Firâkun mübtelâsı zâr u gam-nâk

83 [31a]

Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün

Dehânun gonce-i gülden boyun serv-i revândan yig
Saçun reyhân u sünbülde yüzün berg-i semenden yig
Müjen elmâsdan bürrân sözün dermân-ı derd-i cân
Lebün yâkûtdan nâzük dişün dürr-i ‘Adenden yig

Egerçi sebze vü âb-ı revân açmaz degül gönli
Velî bu bâbda ben bulmadum vech-i hasenden yig
Kara bagrın lebün şevkiyle odlara yakan lâle
Dimiş olmaz libâsı âşıkun kanlu kefenden yig
Yanında Şâhînün vaslun harac-ı Rûma aylukdur
Benüm altun çerâgum var mıdur sen sîm-tenden yig

84

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Her zemân ol bî-vefâdan bir cefâ eksük degül
Cânda gam dilde elem başda belâ eksük degül
Hiç bilmem n'eyleyem yâ Rab 'acebdür tâli'üm
Her yanadan göresin bir iftirâ eksük degül [31b]

Çarh-ı keş-refât elinden bu belâ-keş cânuma
Âh kim endûh u gam zecr ü 'anâ eksük degül
Âşiyân-ı tende murg-ı câna her subh u mesâ
Pâdişâhum hûn-ı hecründen gıdâ eksük degül
Rûz u şeb dergâhuna tuhfe bu Şâhî bendeden
İzdiyâd-ı devlet ü gamda du'â eksük degül
Şâh-ı iklim-i keremsin koma elden lutfi kim
Bu meseldür her zemân kuldân hatâ eksük degül

85

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Gül yüzünden ayru cânâ sîne biryân oldu gel
Bülbül-i cân gice gündüz zâr u giryân oldu gel
Mû-miyânun hayret ile kılca kaldı cân meded
Ârzû-yı zülfün ile dil perîşân oldu gel
Görmeyelden sünbülünle gabgabun ey serv-kad
Gülşen-i 'âlem bana bend ile zindân oldu gel
Hastedür gönlüm hevâ-yı zülfüne eyler heves
Derd-i bî-dermânuma vaslun çü dermân oldu gel [32a]

İntizâr-ı vaslun ile geçdi ‘ömri Şâhînün
Pâdişâhum lutf irüp nâz ise oran oldu gel

86

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

‘Ârızun üstinde cânâ hatt u hâl
Hoş yaratmışdur o kâdir ber-kemâl
Var yok agzundan alduk biz haber
Lîk anca bilüne irmez hayâl
Seyr idüp gülşende serv-i kaddüni
Hayretinden vecde vardı ehl-i hâl
Gülsitân-ı hüsn içinde gülşen ol
İrmesün dâmânuna bâd-ı zevâl
Kısmetün Şâhî cefâdur çek yüri
Yârdan mihr ü vefâ ne ihtimâl

87

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

‘İşk derler adına ‘Ankâ mekânıdur gönül
Ol Hümâ-yı lâ-mekânun âşiyânıdur gönül [32b]
Pertevinden gâh olur ‘âlem yüzi tâbân olur
Feyz u ilhâm âfitâbı âsumânıdur gönül
‘Ârızı üstinde cânânun bu hâl-i ‘anberîn
Rûma gelmiş tuhfe-i Hindûstanîdür gönül
N’ola beslerse hayâl-i serv-i kaddün sînde
Merdüm-i dîdem o bâgun bâg-bânıdur gönül
Gün yüzinde nokta-i mev’hûma benzer didigün
Zerre denlü olmasun şekkûn dehâmıdur gönül
Tâ ezelden ey kemân-ebrû miyân-ı sînde
Mihnet ü derd ü kazâ okı nişânıdur gönül
Rište-i gamzemde lü’lü’-i sirişkümle yüzüm
Çâr-sû-yı ‘ışkda cevher dükânıdur gönül

Dem-be-dem Gül-gûn-ı eşki şevk ile Hüsrev-misâl

Sîne kûhına salan Şîrîn zebânıdur gönül

Nâmı var lîkin nişânın kimse görmüş yok diyü

Düşerin anca hayâle mû-miyânîdur gönül

Gûş-ı âfâkı dür-i nazmıyle tezyîn eyledi

Tab'-ı Şâhî var ise bahr-i me'ânîdür gönül [33a]

Bî-bekâ mülkiyle böyle kibr ü istignâ nedür

Tâc u taht u saltanat aldanma fânîdür gönül

88¹¹⁰

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Olımaz gülşen-i cennet ruh-ı zîbâna bedel

Bâd-ı bedden gül-i ruhsârına irmege haleb

Dilde ekser ser-i zülfeynünün endîşesidür

Belî sevdâ-zedenün 'âdetidür tûl-i emel

Tutdı tûfân-ı sirişküm yine 'âlem yüzünü

Korkaram kim felegün vire bekâsına haleb

Didüm öldürdi mahallende beni ta'n-ı rakîb

Gül gibi nâz ile güldi didi vallâhi mahal

Sen gazâlun gözi vafında eyâ Türk-i Hıtâ

Tab'-ı Şâhî gibi kimse diyemez tâze gazel

89

¹¹⁰ Bu gazel Cem Sultan'ın

Kâse-i ömri tehi eylemedin dest-i ecel

Sâkiyâ kâse-i mey sun ki gide tûl-i emel

Matlâlı gazeline nazire olup divanda bulunmamaktadır. Mecmû'atü'n-nezâ'irden alınmıştır: Kamil Ali Gıynaş (2017). *Pervane Bey Mecmuası*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55832,pervane-bey-mecmuasi-pdf.pdf?0.1765>. [Erişim Tarihi: 18062018].

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Çarh-ı hüsnün mihr-i 'âlem-tâbıdur yârum benüm
Bir Hümâdur evc-i istignâda dil-dârum benüm
Deldi bagrum gamzesi tîriyle yâ kıldı kadüm
Ol harâmi gözli ol kattâl-i hûn-hârum benüm
Men' kılmazsan eger ey dost bâd-ı lutf ile
Seyle virür 'âlemi bu çeşm-i hûn-bârum benüm
Döndi benzüm bâd-ı hecr ile hazân yapragına
Yüzüme bak rahm kıl ey lâle-ruhsârum benüm
Her kaçan giryân görse Şâhîyi şâdân olur
Ol vefâsuz cevri çok yâr-ı cefâ-kârum benüm

90

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Kâmet-i bâlân ile serv-i revânımsın benüm
Bâg-ı 'ömrüm hâsılı rûh-ı revânımsın benüm [33b]
N'ola cânım gibi mihrün dilde saklarsam senün
Dil-pezirüm dil-pesendüm dil-sitânımsın benüm
Bir nefes sensüz dil-i âvâre ârâm eylemez
Gönlümün eglencesi ârâm-ı cânımsın benüm
'Andelîb-i gülsitân-ı hüsnüyem ey serv kad
Bir yüzi gül lâle-had gonçe-dehânımsın benüm
Dergeh-i hüsnünde Şâhî pâs-bânundur senün
Sen serîr-i dilde şâh-ı kâmrânımsın benüm

91

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Dil-pezirüm dil-pesendüm dil-sitânımsın benüm
Rûh-perver cân-fezâ rûh-ı revânımsın benüm
Tende cân içinde cânsın ol sebeddendür dirüm
Sana rûhum mahrem-i râz-ı nihânımsın benüm
Gülşen-i kûyunda ben bir bülbül-i nâlânunam

Ey yüzi gül lâle-had serv-i revânımsın benüm

Bende-i nâ-çîzünem rahm eyle düşdüm pâyuna

Pâdişâh-ı kâm-bahş u kâmrânımsın benüm [34a]

Böyle inler miydi Şâhî derdmendün olmasa

Tanrı hakkı bâ'is-i âh u figânımsın benüm

92

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Hecr elinden olmuşam bî-çâre bilmen n'eyleyem

Bulmadum derdüme dermân çâre bilmen n'eyleyem

Hasretâ derdâ dirîgâ geçdi 'ömrüm hecr ile

İRmez isem şol büt-i 'ayyâra bilmen n'eyleyem

Şol perîşân zülf ü hâli dil görüp oldı esîr

Düşdi 'ışkına gönül dil-dâre bilmen n'eyleyem

Bülbül-i dil kaldı hâr-ı firkat içre zâr ile

Ol kad-i serv ü gül-i ruhsâra bilmen n'eyleyem

Şâhiyâ hayfâ ki hasret tâ kıyâmet kalısar

Hâlümi 'arz idemen ol yâre bilmen n'eyleyem

93

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Niçe bir hasret odıyla yüregüm yana benüm

Ya yüzüm yaşum ile kanlara boyana benüm [34b]

Gel a ey kanlu yaşumla boyanan nâme yine

Hâlüm i'lâm kıl ol server-i hûbâna benüm

Ola kim merhamet ide dil-i mihnet-zedeme

Hele bir aglayasın hâlümi cânâna benüm

Hüsrev-i 'ışkam u Ferhâd bana kul olımaz

Anlamam gelmiş ola mislümi devrâna benüm

Âstfîn-i keremiyle gözümün yaşını sil

Rahm kıl iki gözüm yuma yüzüm kana benüm

Ne sözüm var helâl olsun eger mey yirine

Kanımı ier ise ol gzi mestâne benüm

Gele insâf ide vasfında o nâzük gzeln

Szlerm Şâhî degl mi katı rindâne benm

94

Mefâ'îln Mefâ'îln Mefâ'îln Mefâ'îln

Őeref burcında tâbân ol benm hrŐid-i tâbânm

Sa'âdet mlkine hân ol benm devletl sultânm

Gam-ı hecrnle frkatde ko ser-gerdân olayın ben

Salın Rm illerinde sen benm serv-i hırâmânm [35a]

Visâln 'ıydına cân u dili kurbâna nezr idem

Myesser olsa grsem kaŐlarun ey mâh-ı Ken'ânm

Myesser olmadı derd-i dile dermân ehibbâdan

Meger vasl-ı Şifâ-sâzun ola derdme dermânm

Giceler subha dek Şâha benm frkat diyârında

Hayâl-i ihre-i hbun durur Şem'-i Őebistânm

Yeter cevr ise maksdun beni hecr ile yakmakdan

Terahhum eyle yazıkdur meded ey Şâh-ı hbânm

Dr-i nazmun der-i dil-dâra Şâhî armagan gnder

Bilrsin tâlib-i gevherdr ol Şâh-ı shan-dânm

95¹¹¹

¹¹¹ Bu gazel Muhibbî'nin Hurrem Sultan iin yazdığı Şu gazeline naziredir:

Abîrm 'anberm varum habîbm mâh-ı tâbânm
Enîsm mahremm varum gzeller ire sultânm
Hayatm hâsılm 'mrm Şarâb-ı Kevserm 'Adnm
Bahârm behcetm rzum glm ey verd-i handânm
enârm seyr ü seyrânm glistân ile bstânm
Merâmm drr-i Őehvârm sabâhum sohbetm Őâmm
NeŐatm 'iŐretm bezmm erâgm neyyirm Şem'm
Turunc u nâr u nârencm benm Şem'-i Őebistânm
Hired-mendm Hudâ-vendm nihânm zâhir ü pendm
Kubâdm Hsrevm mrm cihân iklimine cânm
Nebâtm Őekkerm gencm bu 'âlem ire bî-rencm
'Azîzm Ysufm varum gnl Mısrındaki hânm
Sitanbulm Karamanm diyâr-ı mlket-i Rmm
BedahŐânm u Kıpagm u Bagdâdm Horâsânm
Saı varum kaşı yâyum gzi pr-fitne bîmârm
lrsem boynuna kanm meded hey nâ-Mselmânm
Kapunda nki meddâhum seni medh iderem dâ'im

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Bahârum sohbetüm subhum dahı şem'-i şebistânım
Kamer-çihrem yüzi bedrüm felekde mâh-ı tâbânım
Habîbüm gülşenüm huldum cemâli cennet-i 'Adnüm
'Azîzüm hem-demüm varum gönül tahtında sultânım
Müdâmum sâgarum nuklum dahı nârenc ü turuncum
Şarâbum işretüm bezmüm nebâtum sükkeristânım [35b]

Merâmum tâze gülzârum riyâzum dürr-i şehvârım
Çenârım serv-i şimşâdum nihâlüm verd-i handânım
Nehârım enverüm bedrüm tulû'um tâli'üm devrüm
Fürûgum neyyirüm şem'üm felek devrinde Keyvânım
Dil-âbendüm (?) dil-âvîzüm ser-efgendüm ser-efrâzum
Nihâlüm gülbün-i nâzum benüm serv-i hırâmânım
Sabâhum sohbetüm bezmüm dahı nâr ile nârencüm
'Abîrüm 'anberüm bûyum gülistân ile bûstânım
Bedehşânım u Kıfçagum diyâr-ı Çîn ü Mâçînüm
Semerkandum u Bağdâdum u Şîrâzum Horâsânım
Getürdi cânını Şâhî kabûl eyle anı şâhum
Ki bir mûr-ı za'îfündür eyâ şâh-ı Süleymânım
96

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Hâne-i ahzânıma bassa kadem hânım benüm
Çıkmak ister raks urup şevk ile bu cânım benüm
Zahm uraldan tîg-i müjgânun dil-i sad-pâreme
Su yirine kan akıdur çeşm-i giryânım benüm [36a]
Dûd-ı âhumla ne tan göge boyasam 'âlemi
Gayrlarla seyr ider ol mâh-ı tâbânım benüm
Kıssa-i derd-i derûnum niçün irmez gûşuna

Söylenür hod fâş olup dillerde destânum benüm

Sâye gibi âşık-ı üftadelerden dûr olup

Seyr ider gün gibi tenhâ mâh-ı devrânnum benüm

Dûd-ı âhum göklere boyadı rûy-ı ‘âlemi

Nâr-ı âhumdan sakın ey şâh-ı hûbânnum benüm

Şöyle bed-nâmuz bu gün ‘ışk ile Şâhî dünyede

Okıyan hayrân olur ‘âlemde destânum benüm

97

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

Çok zemândur görmedüm n’eyler ki cânânnum benüm

Gönlümün eglencesi ol şâh-ı hûbânnum benüm

Gözlerüm nergis gibi yollardadır lutf it yetiş

Bâg-ı ‘ömrüm hâsılı serv-i hırâmânnum benüm

Cümle nazm ehli gulâmundur bu şîrîn nutk ile

Mülk-i nazmun Hüsrevisin ey güzel hânnum benüm [36b]

‘Asker-i hicrân tâlân itmesün dil mülkini

Rahm kıl ben bendene ey şâh-ı devrânnum benüm

Şâhînün budur du’âsı devlet ile haşre dek

Müstedâm ol dünyede devletlü sultânnum benüm

98

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün

Bi-hamdi’llâh yine yanunda bir kaç gün mekân buldum

Belâ vü gussa vü gamdan halâs olup emân buldum

Çekerken gussa-i hecrün visâlün zevkine irdüm

Bi-hamdi’llâh ki ölmüşken habîbüm tâze cân buldum

Dehân-ı cân-bahşundan irişdüm âb-ı hayvâna

Ümîdüm ol ki ‘âlemde ecelden ben emân buldum

Ölürdüm derd-i hasretle şehâ fûrkat diyarında

İrişdüm hâk-pâyuna hayât-ı câvidân buldum

Egerçi bezm-i vuslatda bu Şâhî ‘ıyş ider ammâ

Firâkun korkusundan ben anun hâlin yaman buldum

99 [37a]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bendesine kılmış ol şâhum selâm

Hak Te'âlâ 'ömrin itsün müstedâm

Müjde virdüm bu selâma cânımı

İrdi haste cânuma dermân-ı tâm

Şem'-veş yandum firâkun nârına

'Âşıkun çün kârı yanmakdur müdâm

Giceler bülbül gibi âh eylerem

Bâg-ı hüsnünden ırag ey gonce-fâm

Sensüz ey ârâm-ı cânım Şâhiye

Dünyede dirlik harâm oldu harâm

100

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Âteş-i âhumla cânâ göklere dikdüm 'alem

Pâdişâhıyam cihânun bana degdi mülk-i gam

Deyr içinde taş olup kaldı mü'ebbed dostum

Da'vî-i hüsn itdügiçün sen büt ile ol sanem [37b]

Ey gönül sabr eyle gel itme şikâyet yârdan

'Âşıkâ çün eksük olmaz gâh cevri ü gâh gam

Her ne denlü cehd kıldum yâre hâlüm arz idem

Döymedi nâr-ı firâka dutuşup yandı kalem

'Âkıl isen gönlünü virme cihâna Şâhiyâ

Görmedi bundan vefâ İskender ü Dârâ vü Cem

101

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Sînemi çak itse ger hançerle cânânım benüm

Raks ura tâ haşre dek şevk ile bu cânım benüm

Câna geçdi ol kaşı yânun hadeng-i gamzesi

Ol sebebden hûn-feşândur çeşm-i giryânum benüm

Çenge döndi kâmetüm zârîlig eyler her kalem

Râstî hoş perdeler seyr eyler efgânum benüm

‘Asker-i gam yine vîrân kıldı gönlüm şehrini

‘Adl idersen vaktidür devletlü sultânum benüm

Gel tabîbâ ko müdâvâyı bana şerbetle kim

Vasl-ı dil-berdür şifâda asl-ı dermânum benüm

Leylî-i zülfün gamıyla dostum Mecnûn-sıfat

Göklere çıksa ‘aceb mi âh u efgûnum benüm

Şâhiyâ endûh-ı gam hıştıyla mi’ mâr-ı ezel

Derd-i ‘ışk ilinde bünyâd itmiş eyvânum benüm

102

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

Gerçi irdi göklere feryâdum ey cânım benüm

Lîk te’sîr itmedi sana bu efgânum benüm

Şem’-i ‘ışka yanmağa pervâne-veş şâm u seher

Bezm-i hüsne gelmişem şem’-i şebistânum benüm

Aglayup gözyaşların döksem ‘aceb görmen beni

Oldı çün dünyâ gibi bir bî-vefâ cânım benüm

Zulmuni hadden geçürdün kalmadı hiç tâkatüm

Dâd idersen vaktidür devletlü sultânum benüm

Ayrıldan sen güneş yüzlü kamer ruhsârdan

Yaş yirine kan akıdur çeşm-i giryânum benüm

Tîr-i cevrüni uraldan bu dil-i mecrûhuma

Gitdi sabr u tâkatüm kalmadı fermânum benüm [38b]

Kıssa-i Ferhâd u Mecnûn bir kurı efsânedür

Söylenen dillerde şimdi oldu destânum benüm

Gülşen-i hüsnine karşı Şâhiyâ âh itme kim

Âha döymez key sakın ol verd-i handânum benüm

103

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Senden ayru gözlerüm açup cihânı görmedüm
Hak bilür kim dostum cismümde cânı görmedüm
Niçe gice niçe gündüz fürkatünle âh kim
İnlerüm bülbül gibi sen gülsitânı görmedüm
Dün gice yandum yakıldum ol mehün 'ışkında ben
İnledüm tâ subha dek sıhhat nişânı görmedüm
'İşka hem-dem olalı sabr u karârum kalmadı
Senden ayru olalı ben bir dem anı görmedüm
Giceler ta subha dek kan aglar isem tan mıdur
Niçe gündür Şâhiyâ ol nev-cevânı görmedüm [39a]

104

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Düşüp cânâ hevâ-yı vasluna terk-i diyâr itdüm
Yolunda başuma her ne gelürse ihtiyâr itdüm
Hümâ-yı vaslun ey meh-rû 'acebdür gökde uçarken
Salup şebâz-ı şî'rüm dest-i tab'umdan şikâr itdüm
Nazîrün görmedüm dünyâda ey şems-i cihân-tâbum
Cihânı bir niçe kez ser-te-ser geşt ü güzâr itdüm
Dehân u kâmet ü zülfün hayâliyle gönül gencin
Ser-â-ser toldurup mâl ile kendüm mâldâr itdüm
Düşürüp gönlümi mihr-i ruhı sevdâsına Şâhî
Dirîgâ göz göre yirüm semender gibi nâr itdüm

105

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Tâ ezel hilkatde mihrün dilde cânumdur benüm
Nâm-ı pâkün rûz u şeb vird-i zebânumdur benüm
Vasf-ı hâlüm nâmede surh ile yazdum sanma kim
Gözden akan hasret-i la'lünle kanumdur benüm [39b]
Gülsitân-ı hüsn içinde ol benüm çok sevdüğüm

Bir semen-ber lâle-had serv-i revânumdur benüm

Yâ gibi tîr-i firâkıyla kadüm dal eyleyen

Ol cefâ vü cevri çok kaşı kemânumdur benüm

Öldüren Şâhî beni derd-i firâk-ı hecr ile

Ol sitem-ger bî-vefâ şâh-ı cihânumdur benüm

106

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Sînemi delmek diler gamzen be-hey zâlim benüm

Hâlüme rahm itmez isen ne olur hâlüm benüm

Sen gül-i ra'nâlar içre her nice mümtâz isen

Bülbül-i şeydâlar içre yokdur emsâlüm benüm

Tîg-i hecrün katlüme geldükçe ihmâl itmesün

Râh-ı 'ışk içre ölümden yokdur ehvâlüm benüm

Yâ firâkunla ölem yâ hasretünle cân virem

Bu tarîk-i 'ıskdur yâ n'olısar hâlüm benüm

Gönlüm içre mihnet ü derd ü belâdan gayrı yok

Ol sebebendür mükedder böyle ahvalüm benüm [40a]

Niçe yıldur bendesiyem ol güzeller şâhınun

Hizmetümde yok durur ey Şâhî ihmâlüm benüm

107

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Himmat eyle varayın yine cemâlün göreyin

Fürkat öldürmeden ayaguna yüzüm süreyin

El göğüsde vü etek belde idüp subh u mesâ

Hizmetünde ko beni bendelerünle turayın

İrişüp vuslatuna nâme-i hecr ü eleme

Himmat it vaktidür ey şâh-ı cihânum düreyin

Ölmeden vuslat-ı cân-bahşuna ger irer isem

Derdüme 'Îsâ lebünden niye emsem sorayın

Hâl-i Şâhîye terahhum idüp ey kân-ı cefâ

Dimedün anı murâdına yazık irgüreyin

108

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Niçe bir gözlerümi hecr ile giryân ideyin

Yâ niçe bir dili 'ışk odına biryân ideyin [40b]

Varayın işüğüne ko beni ey kaşı kemân

Gussadan kurtulayın kendümi kurbân ideyin

Ey tabîbüm dimedün gitdi bu ben haste-dilün

Şerbet-i vaslun ile derdine dermân ideyin

Aglaram bunca zemândur gam-ı hecrünle gör a

Dir misin irgüreyin vasluma handân ideyin

Âh ol kanlu vü cellâd gözün hod dir imiş

Alayın Şâhî dilin habs-i zenahdân ideyin

109

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

Murâdum niçe sâl u niçe demden

Hemân bir bûsedür ol gonce-femden

Bize sâkî lebünden sun şarâbı

Gerekmez âb-ı Hızırî câm-ı Cemden

Firâk-ı kâmet ü zülf ü dehânun

Beni kurtarmadı hergiz elemden

Hatun endîşesiyle gamda kaldum

Halâs olmak bana yok mı bu gamdan [41a]

Ser-i kûyun bana ey serv-kâmet

Cihânda yig gelür bâg-ı İremden

Cemâlün seyrine serv ey gül-endâm

Başını taşra kaldurmuş haremden

Visâlün 'âşıkâ yigdür habîbüm

Cihânda tâc u taht u mülk-i Cemden

Eyüler pîşesidür eylük itmek

Dilâ eyelük recâsın itme kemden
Cenâbundan vefâ umar bu Şâhî
Keremdür umulan ehl-i keremden

110

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

Bana bir kez cevâb ol gonçe-femden
Cihânda yig durur bin câm-ı Cemden
Gönülde mihrüni bile getürdüm
Vücûd iline iklîm-i 'ademden
Habîbüm gülsitân-ı âsitânun
Ne şübhe yig durur bâg-ı İremden [41b]
Egerçi ten revân oldu kapundan
İrilmadı velî dil ol haremden
Recâ itsem yine n'ola visâlün
Keremdür umulan ehl-i keremden
Müsâ'id olamazlar vasf-ı hâle
Şikâyet var kâgıd ile kalemden
Kad ü zülf ü dehânun hasretiyle
Helâk olup gider Şâhî elemden

111

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Bir âh ideyin sîne-i sûzân oda yansun
Bagrum göyinüp dil tutuşup cân oda yansun
Vaslun durur ey dost hemîn dünyede maksûd
Sensüz n'ideyin gerdiş-i gerdân oda yansun
Bülbül gibi ey ruhları gül hâr-ı belâda
Hecrûn ile niçe bir dil-i nâlân oda yansun
Ya'kûb-veş ey Yûsuf-ı gül-çihre ciğerden
Bir âh ideyin külbe-i ahzân oda yansun [42a]
Âhum alevi bana yeter künc-i belâda

Şâhî n'ideyin şem'-i şebistân oda yansun

112

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Kime kul olsun gönül sen gibi yârüm var iken

Pâdişâh-ı taht-gîr u tâc-dârum var iken

Ben bana itdüm ki virdüm sana elden gönlümi

Elde eller gibi sabr u ihtiyârum var iken

Çöpce gelmez 'aynuma tâc u serîr-i saltanat

Câm-ı mey gibi muvâfik gam-güsârum var iken

Dâmen-i kuhsâr seyrin istemez gönlüm benüm

Ruhlarun gibi nazarda lâle-zârum var iken

Bana böyle pây-mâl olmak kapunda yol mıdur

Sen gibi bir şâh-ı âdil kâm-kârum var iken

Bülbül-i dil seyr-i gülzâr istemez ey serv-kad

Bir senün gibi semen-ber gül-'izârum var iken

Kanda bulsun mîr-i 'ıyşa ceş-i gam Şâhî zafer

Künc-i gam-hâne gibi muhkem hisârum var iken [42b]

Dergehünde gayrılardan hor tutmak yol mıdur

Böyle şâhâne kelâma iktidârum var iken

113

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Dergehinde vazgel her dem dilâ feryâddan

Bu meseldür kim vefâ gelmez şeh-i bî-dâddan

Dâne-i zülfin görüp dil murgı dâm-ı zülfine

Düşdi cân kurtarmadı ol gamze-i sayyâddan

Dem mi vardur kim yolunda günde bin kez ölmeyem

Ey lebi şîrîn nem eksükdür benüm Ferhâddan

Gerçi râh-ı 'ışkda Mecnûn durur pîrüm benüm

Kâbil-i şâkird olan üstâd olur üstâddan

Şâhiyâ endîşe-i hatt-ı lebiyle dil-berün

Rûz u şeb eksük degül gussa dil-i nâ-şâddan

114

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

Gel ey serv-i revânum kaçma benden
Enîsüm yâr-ı cânım kaçma benden [43 a]

Bana sensüz cihânda cân gerekmez
Sözümde yok yalanum kaçma benden

Ten-i fersûdemi bî-cân koyup
Hayât-ı câvidânum kaçma benden

Gulâmun hecr ile nâ-kâm koyup
Efendüm kâmrânum kaçma benden

Koyup Hüsrev gibi Şâhî mubibbün
Benüm şîrîn zebânum kaçma benden

115

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ehl-i 'ışka eydünüz gelsün tazallüm eylesün
Ol şehün dîvânı var hâlin tekellüm eylesün

Çünkü dil-dâra gönül virdün mutî' ol emrine
Şâh-ı hûbândur murâdınca tahakküm eylesün

Bu durur mezheb namâz-ı 'ışka niyyet eyleyen
Çeşm-i cândan geh vuzû' u geh teyemmüm eylesün

Gel gel ey serv-i revân nâz ile geşt it gülşeni
Açılup etfâl-i gül bülbül terennüm eylesün [43 b]

Nâz u şîve fenninün üstâdısın sen hûblar
'Âşıkâ cevr itmegi senden ta'allüm eylesün

Kanlar yut hâr-ı gamda sen gönül bülbül gibi
Yâdlarla yâr gülşende tena''um eylesün

Zahm-ı tîg-i hecr ile Şâhî helâk olup gider
Merhem-i vasl ile dil-ber din terahhum eylesün

116

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Zer gibi mülâyim-dil ü sîmîn-bedensin
Ey kân-ı vefâ böyle cefâkâr nedensin
Hûbân-ı dil-âşûb-ı cihân içre kamudan
Bu 'ârız-ı gülgûn ile mahbûb u hasensin
Ey nev-bün-i gül sahn-ı gülistân-ı çemende
Bir serv-kad ü lâle-had ü gonce-dehensin
Ayva gibi ey vâý ile benzümi sarardan
Ey piste-dehen işte şu sen sîb-i zekansın
Zencîre çeken gerden-i Şâhîyi keş-â-keş
Bu turre-i tarrâr-ı dil-âvîz ile sensin [44a]

117

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Yaşumla gönül mülkini vîrân ideyorsın
Garka virüben 'âlemi tûfân ideyorsın
Mestâne el urup yine gamzen kılıcına
Göz göre benüm iki gözüm kan ideyorsın
Hûn-ı cigerüm yire döküp tîr-i müjenle
Ey kaşı kemânum beni bî-cân ideyorsın
Eşküm gibi nâ-gâh sürüp pîş-i nazardan
Hecrûnle yine çeşmümi giryân ideyorsın
Cem' eyleyüp ebyâtunı dergâh-ı nazımdan
Şâhî yine tertîb ile dîvân ideyorsın

118

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Çâre-ger ister isen avlayıgör yâr etegin
Bakma nâmûsa sakın alma ele 'âr etegin
Ger dilersen ki gönül zülfine ber-dâr olasın
Koma Mansûr-sıfat zülf-i siyeh-kâr etegin [44b]
Yâr agyâr ile yâr oldu diyü gam yeme dil

Her zemân hâr tutageldi çü gülzâr etegin
Vasluna çâre olursa vireyin cânı didüm
Ol perî hışma gelüp tut dedi nâ-çâr etegin
Şâhî cânânı ki uyur bulasın bûseye çek
Uyanup hışma gelürse koma inkâr etegin

119

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Kâse kâse zehr-i dehri içeli dil toldı hûn
Sâkiyâ kanı bize şol câm-ı sıhhat-bahşi sun
Sîneme bir şerha çekmişdün yâ dâg urmak neden
Ey cefâ-hû n'eyledün derdüm bir iken itdün on
Meclisünden dûr cânâ def gibi sînem dögüp
Bezm-i gamda inlerüm mânend-i nây u erganûn
Ey gönül itme ta'alluk bî-vefâ gaddârdur
Kime yâr oldı ki sana yâr ola bu çarh-ı dûn
Kâse-i çarhun bakup nakşına Şâhî sunma el
Âb-ı 'işretten tehîdür işbu câm-ı ser-nigûn [45a]

120

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Niçe yildur geşt ider dil derd-i hicrân illerin
Görmek olmaz mı 'aceb gün yüzli cânân illerin
Hâk-i pâyı pes durur bu çeşm-i hûn-âlûduma
Ey sabâ getürmegil kuhl-ı Sıfâhân illerin
Haste-i 'ışkam bulunmaz derdüme hergiz devâ
Niçeye dek geziser bu haste Yunan illerin
La'1-i nâbun hasretinden âh kim bu cân u dil
Ser-te-ser geşt eyledi cümle Bedahşân illerin
Eyle şâhâ mülk-i 'Osmânîyi şimdengirü terk
Gel kudûmunla müşerref kıl Karaman illerin
Hasretiyle şol kadar kan agladı Şâhî yine

Eşk-i çeşmi garka virdi cümle Yunan illerin

121

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Ölince eger âteş-i hicrâna yanam ben [45b]

Hâşâ ki begüm dünyede senden usanam ben

Şol râh-ı mahabbetde çeküp bâr-ı belânı

Sabr eyleyen ey yâr-ı cefâkâr benem ben

Sevdâ vü gam-ı Leylî-i zülfüne düşelden

Mecnûn gibi âşüfte dil-âvâre benem ben

Bu hüsn-i dil-âvîz ile gülzâr-ı hasende

Dirsen yaraşur serv-kad ü gül-dehenem ben

Vasf itmede Şâhî leb-i cânânı cihânda

Tûtî gibi nâzük ü şîrîn-sühânem ben

122

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Gün yüzünle Mısr-ı hüsnün Yûsuf-ı Ken'ânı sen

Hâtem-i la'lünle hûbânun Süleymân Hânı sen

Âsumân-ı rif'atün mihr-i cihân-ârâsısın

Çarh-ı hüsnün ey hümâ-tal'at meh-i tâbânı sen

Sanma sensüz bendenün şâhâ hayâtı vardur

Görinen fersûde kâlibdür beden sen cânı sen

Ey tabîb-i cân ben öldüm bana emsem eyle kim

Şerbet-i la'lünle haste gönlümün dermânı sen [46a]

Niçe ârâm eylesün Şâhî cemâlünden cüdâ

Dil-rübâsı dil-peziîri dil-beri cânânı sen

123

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Ölürsem ben n'ola hecrünle 'ömrün pâydar olsun

Hemân kabrümde mihrün tek benümle gam-güsâr olsun

Hemân dil gamze-i kattâle döymez yohsa gayrıdan

Dil-âverdür çevirmez yüz gerekse Zü'l-fekâr olsun

Ser-i zülfün gibi la'1-i lebünden bûse almaga

Burup boynın dil-i miskîn niçe bir intizâr olsun

Ser-i kûyunda seng-i ta'ne tutdı dün beni haylî

Göreyin ol rakîb-i rû-siyâhı seng-sâr olsun

Kadem-rencîde kıl öldükde ey rûh-ı revânum gel

Mezârı Şâhînün aks-i ruhunla lâlezâr olsun

124

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Gül gibi gül sen ben ey rûh-ı revân aglayayın

Bülbül-âsâ ey şeh-i gonce-dehân aglayayın [46b]

Çün müyesser olmadı vaslunla gülmek muttasıl

Varayın fûrkat diyârında hemân aglayayın

Devlet ü ikbâl ile sen şâdmân u hurrem ol

Derd-i hecrünle ben ey rûh-ı revân aglayayın

Çün nasîbümmiş ezelden fûrkatünle aglamak

Varayın hecrünle ey şâh-ı cihân aglayayın

Fûrkate saldı felek Şâhî ne çâre âh idüp

Çeşm-i hûn-efşân u giryânumla kan aglayayın

125

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Nâle kılsam kûhlar dem-sâz olur cânân için

Ol gözi âhû-yı Çîn ol gamzesi fettân için

Sür hayâl-i dostdan gayrısın ey dil dîdeden

Gayrıdan hâlî gerek lâbüd serâ sultân için

Gamzene bir kez işâret eyle kurtarsın beni

Çeşm-i cellâdun yeter işkence eyler cân için

İstesem vaslun tabîbâ n'ola yüz bin cân ile

Kim ola kim derdine sa'y itmeye dermân için [47a]

Dürr-i nazmun sakla Şâhî pâyına bezl itmege

Şark u garbun serveri Sultân Süleymân Hân için

126

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Olmaya key reh-zen saçını yüzden ırasın
Yâ gâyet ile yüz vire başdan çıkarasın
Rahm eyleyüben hâlüne yüz virmeye dil-ber
Vây ana ki yüzün aluna ala viresin
Sa'y eyle dil-i dil-bere gir vasl dilersen
Erlük o turur rızkunı taşdan çıkarasın
Eşkümle bu çeşmüm döneli bahr-i muhîte
Kimse ne kenârın görebildi ne karasın
Yâ Rab görelî gamzesin el çekdi lebinden
Şâhî görebilmez mi saçın yüzi karasın
Her şâh-ı cihân bendesinün çoklugın ister
Sen kulunı gamzenle niçün böyle kırasın

127 [47b]

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Kabûl itdüm ben ol yâri vefâsı olsun olmasun
Çevürmem yüz cenâbından cefâsı olsun olmasun
Dimişler 'ışk deryâdur düşen andan halâs olmaz
Ana dil zevrakın saldum hatâsı olsun olmasun
Yüri pendî ko ey vâ'iz eger bâl u belâ yilse
Ben ol şîrîn-lebi sevdüm belâsı olsun olmasun
Etubbâ dir imiş Kânûn içinde 'ışka dermân yok
Ben anı ihtiyâr itdüm devâsı olsun olmasun
Bahâr eyyâmı gül devri el ur câm-ı meye Şâhî
Gerekse sûfi-i şehrün safâsı olsun olmasun

128

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Vuslat elden gideyor dil nice handân olsun

Dem-i fûrkat geliyor ney gibi nâlân olsun

Merdüm-i dîdelerüm vasluna irince yine

Gülüp oynamadan el yusun u giryân olsun [48a]

Eglesün tende revânüm elem-i fûrkat ile

Âteş-i hecr ile dil sînedê sûzân olsun

Bârî mektûbla her lahzada yâd eyle beni

Süreyin gözlerüme derdüme dermân olsun

Derd ü hasretle bu Şâhî yine bir niçe zemân

Kûh u deşte düşüben vâlih ü hayrân olsun

129

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Fenn-i 'ışkunda şehâ hüsnün me'ânîsin beyân

İdemez her sû mesamm-ı tende olursa beyân

'İşkunun Ferhâdı oldum tutdum âhumdan külüng

Dil-ber isterin lebünçün kesmişem kûh-ı girân

Zülfünü gördüm nigârâ yedi başlu ejdehâ

Ger dir isem gün yüzüne tan mıdur genc-i nihân

Şöyle hayrân itdi 'ışkun beni ey Leylâ-hırâm

Kim başumda yaptı Mecnûn gibi kuşlar âşiyân

Dest-gîr olsan yiridür Şâhî-i bî-çâreye

Kim olupdur râh-ı 'ışkunda o miskîn nâ-tüvân [81a]

130

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Ben öldüm derd-i hasretle be hey zâlim cüdâ senden

Kıyâmetde dahı almaya mı dâdum Hudâ senden

Şeh-i mülk-i sitemmişsin terahhum yog imiş sende

Nedür bu çekdüğüm cevri ü cefâ ey bî-vefâ senden

Cihânun mâl ü mülkini virürsün 'aynına almaz

'Atâ-yı vaslun ister pâdişâhum ben gedâ senden

Tapundan ey şehenşâh-ı serîr-i mülk-i istignâ

Murâdum pâ-y-bûsundur taleb benden atâ senden
Figân u nâle itdükçe cefâ vü cevrün arturdun
Nedür ey cevri çok zâlim bana bunca belâ senden
Beni hecr ile öldürdün şikâyet bî-nihâyetdür
Huzûr-ı Hakka varınca begüm rûz-ı cezâ senden
Bana sensüz cihân u cân gerekmez Tanrı hakkıçün
Hemân maksûd vaslundur dü ‘âlemde bana senden
N’ola ger terk-i nâz idüp selâma baş egemezsen
Bana gamzenle besdür bir kirişme merhabâ senden
Salup zülfün ayağına bu gönlüm pâ-y-mâl itdün
Be-hey zâlim bunu kâfir dahi görmez revâ senden
Dehân u mû-miyânunca hele bir suç günâh olsa
Ne bâ’is oldı kim irdi bana zecr ü ‘anâ senden
Senün hod ‘âşka cevre elünde ihtiyârun yok
Katı dîvânelük ancak vefâ ummak bana senden
Sen ol mihr-i sipihr-i saltanatsın kim münevverdür
Ser-â-ser hıtta-i Tebrîz tîh-i Kerbelâ senden
‘Acem mülkinde sen kayd u şikâr it gayrlerle şâd
Ko çeksün gussa-i hecri cüdâ ben mübtelâ senden
Cenâb-ı kâm-bahşundan cihân heb ber-murâd iken
Niçün nâ-kâm olanı ben ey şeh-i kişver-küşâ senden
Cevâb-ı sükker-âmîzün durur dil derdine dermân
Gubâr-ı hâk-i pâyundur gözüme tûtîya senden
Beni fûrkat diyârında helâk eyler bu hasretler
Tabîbüm derd-i hecre ger irişmezse devâ senden
Ölem bu def’a dür olam dimezdüm hâk-i pâyundan
Kim umardı bana bu itdügün zulmi koya senden
Îrâdet tîgi hükminde koyup hem gerden-i cânı
Ne kim k’olursa hep minnet durur bana şehâ senden
Ko Şâhî yüzüne bakup gözinün nûrın artursın

Sen ol nûr-ı Hudâsın kim güneş alur ziyâ senden

Figân u nâle vü âhum benüm gûşuna almazsın

Bana ey cevri çok işte budur büyük belâ senden [48b]

131

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Gel cefâ vü cevri ko bana felek şimdengirü

Bî-vefâsın bakmayam sana felek şimdengirü

Niçe bir zulm u sitem geh geh vefâ vü mihr ile

Bu belâ-keş cânımı ana felek şimdengirü

Gûy-veş çevgân-ı gam önünce ser-gerdân idüm

Başımı gel salma her yana felek şimdengirü

Asl-ı pâkümnden bu yüzden olıcak bana cefâ

Bî-vefâsın diyemem sana felek şimdengirü

Zehr-i kahr-ı yâr ile Şâhî helâk olup gider

Lutf idüp insâf vir ana felek şimdengirü

132

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Nice ârız nice çihre gül-i bâg-ı cinândur bu

Nice zülf ü nice kâkül gül üzre ergavândur bu

El urup sîne-i yâre didüm bâg-ı İrem midür

Didi gülzâr-ı cennetden nümûne gülsitândur bu [49a]

Uçarken evc-i istignâda tîr-i gamzesi birle

Gönül murgın şikâr iden o bir kaşı kemândur bu

Siyeh-pûş oluban hâli yaturken şeh-nişîn olmuş

Gören zâhid sanur ammâ ki fettân-ı cihândur bu

Dil-i sûzânım üstine yine bir dâg urup dil-ber

Didi koynunda pek sakla mahabbetden nişândur bu

Didüm hecr ile ben öldüm müyesser ola mı vaslun

Didi kim yûri var sabr eyle kim bilür zemândur bu

Egerçi bezmde dil-ber lebinden bûse ahd eyler

İnanma ahdine Şâhî ki ol kavli yalandur bu [89a]

133

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'lün

Tevbeyle Hak yanında oluram günâh 'afv
Afv eyle sen de bendeni ey pâdişâh 'afv
Kimdür bu deyr içinde kim ol eylemez günâh
Şirk olmasun hemân tek olur her günâh 'afv
Her kanda defter olsa sepîd ü siyâh olur
Dir hâl ü kâl ile bu sepîd ü siyâh 'afv
Ferzend eger günâh ide sehv ü hatâ ile
Ana peder cefâlar ider gâh gâh 'afv
İtdüm şu denlü tevbe vü şerm ü nedâmeti
Mercû' durur ki itmiş ola ol İlâh 'afv
Katlüme kâdir olmuş iken niçe vech ile
Şâhâne tavr gösterüben itdi şâh 'afv [89b]

'Afv itdi şâh Şâhîyi ey şâh-ı mülk-i Rûm
'Afv eyle sen de bendeni ey pâdişâh 'afv

134

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

Tahammül n'eydi cânâ hecr-i rence
Mukarrermişse irmek vasl-ı gence
Çıkardı perdeden kaçmazdı rızvân
Melâhatde eger varmışsa sence
Tahammülde belâ-yı hecre Ferhâd
Ne cânı var ki ola bile bence [49b]

Senün ey âfitâb-ı 'âlem-ârâ
Sa'âdetdür yüzün görmek toyınca
Kaçan koçam diyü Şâhî miyânın
Derûnum içre cânum kaldı kılca

135

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Gark-ı hûn dâgıarum sîne-i mahzûn üzre
Lâlelerdür sanasın meşhed-i Mecnûn üzre
Nâr-ı hasretle yanan bülbül-i dil 'aks durur
Hâl sanman görinen ol ruh-ı gül-gûn üzre
Kaşun altında gözün fi'l-mesel ey âfet-i cân
Şol siyeh nokta durur kim yazılır nûn üzre
Seng-dillük nic'olur kim işidüp nâlemi yâr
Merhamet kılmadı ben hâli diger-gûn üzre
İki göz köpridür ey Şâhî gözüm üzre kaşum
Birisi rûd-ı Aras birisi Ceyhûn üzre [50a]

136

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

Gülistân içre bülbül saldı nâle
Ele rindâne gül aldı piyâle
Seher bezm ehline mânend-i bâde
Dehânın goncenün pür itdi jâle
Yine câm-ı ferah-bahşıyla sâkî
Gam-ı devrânı dilden kıl izâle
Sebeb ne nergis-i mestün dem-â-dem
İdersin kanum içmege cevâle
Bu gün ey gonce-fem şevk-i ruhunla
Çemen etrâfı toldı âh u nâle
Bana bezm-i mahabbetde habîbüm
Yeter endîşe-i la'lün piyâle
Günehsüz öldürüp Şâhî muhibbün
Benüm çok sevdüğüm girme vebâle

137 [50b]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Hasret-i rûyunla cânâ ger kılursam âh (u) vâh

Çarh urup pervâne-veş odlara yana mihr ü mâh
Senden ayru olmaga cânâ rıza virmez gönül
Ger olursa sensüzün mülk-i cihâna pâdişâh
Pâyuna başın komak ‘ayn-ı sa’âdetdür begüm
Bu sa’âdet konmamış gibi benüm başumda âh
Kimse bilmezdi cihânda derdini bu gönülün
Rûy-ı zerdüm eşk-i çeşmüm olmasa ana güvâh
Hasret-i zülfi hevâsında ölürsem Şâhiyâ
Lâyık oldur kim diyesin “*tayyeba’llâhü şerâh*¹¹²”

138

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Fe’ûlün

Bulurdum gülsitân zevkin şitâda
O gül yüzlüm lebinden sunsa bâde
Seher cânân ile câm içmeyince
Benüm gönlüm gözüm olmaz güşâde [51a]
Bezimde var iken mahbûb u bâde
Ne çalar ney-zen ü çengî arada
Kapar keh gibi gönli kehrübâ-veş
‘Acâyib hâssa vardur dil-rübâda
Tolu sun dest-gîr ol câma sâkî
Ayaklansun bu Şâhî-i fütâde

139

Mef’ûlü Mefâ’ilü Mefâ’ilü Fe’ûlün

Şol hâl-i siyâhun ki yatur la’l-i ter üzre
Gûyâ ki megesdür ki konupdur şeker üzre
Cân virür iken yâr lebin agzuma sundı
Hızr irdi bana hîn-i hazerde sefer üzre
Ey kaşı kemân n’eydi eger geçmese câna
Gamzen okı geldükçe bu hûnîn ciger üzre

¹¹² *Allah toprağımı bol eylesin!*

Kûyuna yüzüm basa gelüp gideyor agyâr
Yatur yüzi kim basa diyen kanı yir üzre
Şâhî ser-i teslîmi koyupdur işigünde
Şâhâ ne murâd eyler isen çeşm ü ser üzre [51b]

140

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Bu gün bir meh-likâ gördüm bu şehr-i 'âlem-ârâda
Ararsan misli bulunmaz Semerkand u Buhârâda
Düşüp meyhâne küncine begüm mest ü harâb olduk
Görelen leblerün aksin mey-i câm-ı musaffâda
Didüm ey derde dermânım seni pehlûya çeksem bir
Gülüp didi o 'Îsâ-dem ol olmaz iki dünyâda
Gönül murgını sayd itdi çeküp dâm-ı cefâsına
'Acâyib sihr var ancak bu zülf-i 'anber-âsâda
Gözi hançer çeküp bir yanadan kaşı kemân çekmiş
Nic'itsün n'eylesün bî-çâre Şâhî kaldı arada

141

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ben umardum iki 'ıyd idem bu yıl bir ayda
İrmedüm 'ıyd-ı visâle kaldum âh u vâйда
Hâk-i pâyuna ne vardı cân atup yüz sürmeğe
Olmasa zencîr-i va'dün gibi mâni' pâйда [52a]
Ben nice cân virmeyem cânâ cevâb-ı la'lüne
Bulmadum sözün safâsın ben sadâ-yı nâyda
Bendeni derd ü gam-ı hecrün helâk idüp gider
Fürkat-ı kattâlüne billâh şâhum hâyda
Pâdişâhum cânibinden olmayınca merhamet
Sa'y-ı Şâhî eylemezmiş zerre denlü fâyda

142

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Şehâ burc-ı melâhatde kaşun göster helâk eyle
İrişdür kullarun ‘ıyda tecellî-i cemâl eyle
Leb-i cânân gibi bagrum yeter hecr ile hûn eyle
Ser-i zülfün gibi gönlüm yeter âşüfte-hâl eyle
Niçün düşdün diyü sevdâ-yı haddüme çeküp hattun
Dilüm mûr ayagı altında yatur pâ-y-mâl eyle
Çemende serv ü gül hadden aşurdu şîve vü nâzı
Gel ey bâlâ-bülendüm ol yana gunc u delâl eyle
Eger ol çeşm-i mest kanun içerse nûş-ı cân olsun
Sen anı cânuna minnet bilüp ey dil helâl eyle [52b]
İrüşdün ‘ıyda ey dil çünki vaslına el irmek yok
Otur bir kûşede câma el ur def’-i melâl eyle
Çü gördük i’tibâr itmez kulagina alup dil-ber
Dür-i nazmun sunup Şâhî yeter arz-ı kemâl eyle

143

Mef’ûlü Mefâ’îlü Mefâ’îlü Fe’ûlün

Ben bülbülünü ey gül-i handânum unutma
Ben ‘âşıkunı ey şeh-i hûbânnum unutma
Hecrün gamı yıkdı dili vü bagrumı deldi
Ben hasteni ey lebleri dermânnum unutma
Yaşlar yirine kan akıdan beyt-i hazende
Ya’kûb bigi ey Yûsuf-ı Ken’ânnum unutma
Bülbül gibi her şâm u seher haddüne karşı
Efgânlarımı ey gül-i reyhânnum unutma
Kaldum şeb-i hecründe visâle elüm irmez
Lutf eyle beni ey meh-i tâbânnum unutma
Kaldı şeb-i zulmetde Sikender gibi Şâhî
Ol teşne-dili lebleri hayvânnum unutma

144 [53a]

Mef’ûlü Mefâ’îlü Mefâ’îlü Fe’ûlün

Şâhâ sarılıp şevk ile kanlu kefenümle
İrsem tapuna yüz süre bîmâr tenümle
Gussanla neler çekdiğüm ey şâh-ı cihânım
Nâmem diyemez ben diyebilsem dehenümle
Ya'kûb-ı dilün gözlerin ey Yûsuf-ı cânım
Rahm eyle hemân di açayın pîrehenümle
Bir kerre göre dir misin ey bülbül-i hoş-gûy
Gönlin açayın gül gibi şîrîn sühanumla
Şâhî irişürdi dil-i mecrûhuma tîmâr
Bir ân enîs olsa eger yâr benümle

145

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

'Âşık oldum bir görüşde ol gözi mestâneye
Zülfini zencîr kıldum bu dil-i dîvâneye
Çeşm-i gammâzun gamından yüregüm pür-hûn olup
La'l-i nâbun hasretiyle düşmişem peymâneye [53b]
Hasret-i câm-ı mey-i la'l-i lebünle ey sanem
Ger düşersem tan midur meyhâneden meyhâneye
Âteş-i şevk-i ruhunla giceler tâ subha dek
Bâl u per yakmagı ta'lîm eylerem pervâneye
Reşk idüp Şâhî gönül nice perîşân olmasun
Zülfine el vurmağa virdi icâzet şâneye

146

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Gel tabîbâ ko müdâvâyı bana em sem ile
Yârem ol yâre degül kim onula merhem ile
Hâr-ı hicrân komadı gülşen-i vuslatda dirîg
'Andelîb-i dili hem-dem ola ol gül-fem ile
Dem-be-dem hasret-i ruhsârı ile aglamadan
Gark-ı hûn-âb ideyin yiryüzini dîdem ile

Ol zemân kim ruhı mir'âtına nâzırdı gözüm
Cem gibi vâkıf idüm 'âleme câm-ı Cem ile
Hazretünden bu gönül ey şeh-i gerdûn-cenâb
Eşk-i çeşmümle umar merhameti yâ nem ile [54a]

Çâre kılmazsan eger derd-i dile pörsiş ile (?)
Ölürem pister-i hasretde tabîbüm gam ile
Cân bedende vü beden sıhhat ü râhatda idi
Şâhî ol demde ki hem-demdi o 'Îsâ-dem ile

147

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Görmedüm ol mâh u mihr-ârâyı bir gün bir gice
'Âlemi geşt eyledüm arayı bir gün bir gice
Fürkat-ı zülf ü ruhuyla dîde-i hûn-bârdan
Seyle virdüm ser-te-ser dünyâyı bir gün bir gice
Ey letâfet gülsitânınun güli bülbül-sıfat
N'eydi inletmek bu ben şeydâyı bir gün bir gice
Sâkiyâ tâb-ı ruh u zülf-i peyâmı şevkine
İçelüm câm-ı mey-i hamrâyı bir gün bir gice
Dünyede sürmek dilersen Şâhî cennet zevkini
Sîneye çek ol melek-sîmâyı bir gün bir gice [54b]

148

Mef'ûlü Fâ'ilâtün Mef'ûlü Fâ'ilâtün

Bu cism-i nâ-tüvânum gören şerâr içinde
Sanur semenderem ben gûyâ ki nâr içinde
Fülk-i ten-i şikestem bâd-ı hevâ önince
Derdâ ki garka vardı bu eşk-bâr içinde
Güm-geşte gönlüm âhir deşt ü belâda buldum
Hâke berâber olmuş yatur gubâr içinde
Îmân ile giderdüm cennet olurdu kabrüm
Ger yâr-ı gâr olaydı mihrün mezâr içinde

Şâhî cihâna senden n'ola yanup yakılsa
Mihr-i ruhundan anun odlar yanar içinde

149

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Kes başın koma saçun halka perîşânlug ide
Kim işitdi ki 'Arab Rûmda sultânlug ide
'Ârızun mülkini tutmuş hatun ey şâh-ı cihân
Mûr 'asker çeküp ister ki Süleymânlug ide [55a]

Mîr-i iklim-i Hitâ vü Hoten ü şâh-ı Habeş
Cân virürler ki gelüp kapuna derbânlug ide
Sıdk u ihlâsum ile himmet ü lutfun k'ola yâr
Cânı yokdur ki rakîb adlu (?) şeytânlug ide
Şâhîyi vâlih ü âşüfte vü dem-beste kılur
Tûtî-âsâ dehenün kim şeker-efşânlug ide

150

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Sâkiyâ sun sâgarı ol gül-'izârun 'ışkına
İçerüz biz anı ger zehr ise yârun 'ışkına
Bezm-i hasretde ciger kanıyla câmı pür idüp
Hûn-ı dildür içdügüm her dem nigârun 'ışkına
Kon beni kurbân olayın kaşlarınun yâyına
Cânımı kıldum fedâ ol gamze-kârun 'ışkına
Terk idüp kârı levendâne el urup bâdeye
Düşmişem meyhâneye ol nâ-bekârun 'ışkına
Hasret-ı la'lünle Şâhî ölmesin bir bûse vir
Sini yokdan var iden perverdigârun 'ışkına

151 [56a]

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mef'ûlü Fâ'ilün

Cûş itdi bahr-i dilde mahabbet eserleri
Saldı kenâr-ı 'ârıza eşküm dürerleri

Bin ‘acz ile cenâbına yârün yüzün sürüp
Ey merdümân dîdelerüm saç güherleri
Cân u gönül revân olalı çîn-i zülfüne
Nâm u nişân belürmedi batdı haberleri
İrişeli kulaguma peygam-ı vasl-ı dost
Mir’ât-ı dilde kalmadı fûrkat kederleri
Yıkdı cihânı Şâhî figânım sadâları
Yakd’âsumânı¹¹³ âteş-i âhum şererleri
152

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

Dostum âvâre gönlümdür saçun dîvânesi
Cân-ı âşüfem durur şem’-i ruhun pervânesi
‘İşkum ile sît-ı hüsnün dilde destân olalı
Kaldı Şîrîn ile Ferhâdun şehâ efsânesi [56b]
Sal hayâlün gencini istersen anı saklamak
Dile câna dile dile ikisi de hânesi
Ehl-i derdün bezm-i fûrkatde dem-â-dem dostum
Bagrı kanıdur şarâbı çeşmdür peymânesi
Şâhîye nâlân olmak nice lâzım gelmesün
Bir senün gibi cefâkar olıcak cânânesi
153

Mef’ûlü Mefâ’ilü Mefâ’ilü Fe’ûlün

Hûbân-ı dil-âşûb cihân içre şu sen mi
Yâ gönlümi virmek şu senün gibiye ben mi
Şol hokka-i la’lünde yatan silk-i cevâhir
Aç la’l-i lebün seyr idelüm dürc-i ‘Aden mi
Var yok haber alınmadı agzındân o yârün
Gülşende ‘aceb gonce dahı teng-dehen mi
Ayva gibi zerd itdi yüzüm derd ile eyvâh

¹¹³ Vezin gereği “Yakdı âsumânı” yerine “Yakd’âsumânı” okunmuştur.

Ayruk adını anmaya ben sîb-i zekan mı

Ey bâd-ı sabâ Şâhîye lutf eyle haber vir

Yârün nicedür hâli ‘aceb sag u esen mi [57a]

154

Fe’îlâtün Fe’îlâtün Fe’îlâtün Fe’îlün

Tîr-i gamzen yine bagrumı delüp kan itdi

Beni kurtardı belâ çekmeden ihsân itdi

Haste vü âciz ü dermânde yaturken teşne

İrişüp hançer-i gamzen bana dermân itdi

‘Andelîb-i dil ü cân gülşen-i hüsnünden ırag

Hâr-ı hecr ile delüp bagrını efgân itdi

‘İyd-ı vasluna erenler senün ey kaşı kemân

Cân fedâ eyleyüben kendini kurbân itdi

Başka başına şeh-i milket-i âzâde iken

Şâhî-i bende o ser-‘asker-i hûbân itdi

155

Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün

Ferah-şâdem ki ol gül-çihreden bûy-ı vefâ geldi

Kedûret gitdi gönlümden bi-hamdi’llâh safâ geldi

Meger peygam-ı dil-ber irecekmiş câna zâhirde

Düşümde dün gice sem’-i dile bir hoş sadâ geldi [57b]

Dimiş ol şâh-ı kâm-bahşum ben anı ber-murâd idem

Sevindüm bu sözi anun be-gâyet dil-küşâ geldi

Bu gün yarın kaçan irem diyü gam yime maksûda

Tahammül eyle göz yumup açınca işte hâ geldi

Dil-i Şâhîye rahm idüp n’ola mihr ü vefâ kılrsa

Oran oldu ol âfetden yeter cevri ü cefâ geldi

156

Fâ’îlâtün Fâ’îlâtün Fâ’îlâtün Fâ’îlün

Ben garîb üftâdenün gûş itmedi feryâdını

Yine zulme başladı terk itdi şâhum dâdını
Hecr ü fûrkat tîşesiyle yüregüm sad-pâredür
Bilmedi şîrîn-dehânım ne çeker Ferhâdını
Kana koymuş gör şehâ ol gamze-i gammâzunu
Çeşm-i cellâdun niçün inkâr ider ifsâdını
Ben garîb-i râh-ı ‘ışkun derd ü gamdur tûşesi
‘Azm-i râh iden kişi eyler müheyyâ zâdını
Vasf-ı la’l-i dil-beri gûş itdi zâhid Şâhiyâ
Cân u dilden terk kıldı cümle-i evrâdını [58a]

157

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

‘İşka düşdüm bir vefâsuz yâre virdüm gönlümi
Gamzesi câdû gözi sehâre virdüm gönlümi
Çekdi def’î cânımı zülf-i kemend-endâzına
Bir emânsuz bî-rahm mekkâre virdüm gönlümi
Giceler tâ subha dek pervâne-veş yansam n’ola
Şem’-i ‘âlem-tâb olan ruhsâra virdüm gönlümi
Tan degül bülbül gibi feryâd idersem rûz u şeb
Bir saçı sünbül yüzi gülzâra virdüm gönlümi
Öldürürse gamzesiyle çâresi teslîmdür
Şâhî çün kim ol gözi hûn-hâra virdüm gönlümi

158

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

Cân u dilden ey nigârım göresim geldi seni
Gitdi sabr u ihtiyârım göresim geldi seni
Gül yüzün hecriyle yandı lâle-veş bagrum benüm
Lâle-zârım gül-‘izârım göresim geldi seni [58b]
Kalmışam fûrkat diyârında visâle çâre kıl
Pâdişâhum kâm-kârım göresim geldi seni
Hasret-i serv-kaddün ile ‘âlemi tûfân ider

İşbu çeşm-i eşk-bârum göresim geldi seni

Kalmasun gurbet diyârında bu Şâhî bendene

Lutf kıl ey şeh-r-yârum göresim geldi seni

159¹¹⁴

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Cân u dilden olmuşam bir dil-berün dîvânesi

Kim münevverdür ruhı şevkiyle gönlüm hânesi

La'l-i nâbun yâdına her dem ki sohbet eylesem

Düşmez elden sen perîsüz destümün peymânesi

Gördiler âsâr-ı 'ışkun rûy-ı zerdümde benüm

Didiler bu mübtelânun kim ola cânânesi

Âfitâbum tâ ki kıldun gün gibi 'arz-ı cemâl

Rûşen oldu gönlümün başdan başa kâşânesi

Tutuşup nâr-ı ruhunda bâl ü per yaksam n'ola

Ben o şem'-i nûr-bahşun olmuşam pervânesi [59a]

Bir 'aceb zencîr imiş zülfün nigârâ kim ana

'Âlemün gerden sunar dîvâne vü ferzânesi

¹¹⁴ Gazel Zihnî'nin,

İşk bir gencînedür gönlüm anun vîrânesi

Derd bir cân-ı îlâhîdür benem mestânesi

matlalı gazeline nazire olup Mecmû'atü'n-nezâ'irde biraz farklıdır:

Cân u dilden olma am bir dil-berün dîvânesi

Kim münevverdür ruhı evkiyle gönlüm hânesi

La'l-i nâbun yâdına her dem ki sohbet eylesem

Düşmez elden sen perîsüz destümün peymânesi

Gördiler âsâr-ı 'ışkun rûy-ı zerdümde ayân

Didiler bu mübtelânun kim ola cânânesi

Âfitâbum tâ ki kıldun gün gibi 'arz-ı cemâl

Rûşen oldu gönlümün başdan başa kâşânesi

'İşkun men' eyleme âhîden ol yâre didüm

Kim cihânun girmez oldu gûna efsânesi

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Rûz u şeb zülf ü ruhundur gönlümün endîşesi
 'Âşıkun 'âlemde olmaz bundan özge pîşesi
 Hûb tîr-endâz imişsin ey kaşı yâ âferîn
 Urdı geçdi tîr-i gamzen sınımadı dil şîsesi
 Bâd-ı âh-ı sarsarumdan sûretin zerd eyleyüp
 Berg ü bârın yire dökdi kûhsârın mîşesi
 Bir yanadan sen de ey gam yakma odlara beni
 Nâr-ı fûrkatden kara bagrum hod oldı bîşesi
 Sırr-ı 'ışkî kûhken faş itdügiçün 'âleme
 Ko urulsun başına Şâhî sezâdur tîşesi

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Var iken gülşen-i haddünde bu hattun çemeni
 Gülsitân mihnet evi bana çemen göz dikenini [59b]
 Hûblukdan dehen-i yâr su'âle gelicek
 Cânı yokdur ki cevâba gele gonçe-deheni
 Dâsitân olalı dillerde bu ben hüsrev-i 'ışk
 Kim anar ad ile 'âlemde şehâ kûhkeni
 Servetün ser-keş olup depme yazukdur güzelüm
 Hâk-i pâyuna düşüp cân u gönülden seveni
 Sensin ol şâh-ı felek-mertebe kim bende-sıfat
 Âsumân karşı tutar hizmetüne zer legeni
 Bâde-i vaslı sun ey sâkî eger diler isen
 Hâtırumdan gide fûrkat gamı devrân elemi
 Giderür gussa-i devrânı dili tâze kılur
 Dil-rübânun nevi ey Şâhî şarâbun küheni

Mef'ûlü Fa'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Ol kes ki giydi egnine uzlet libâsını
Buldı murâdı üzre sa'âdet yakasını
Künc-i fenâda server-i iklîm-i 'ışk olan
Virmez kabâ-yı 'izzete zillet pelâsını [60a]

Dil küfr ile kala idi zülfün görüp ger
Salmasa yüzün şem'-i hidâyet kıyâsını
Cânâ ne çare üstüme tutup meded benüm
Giydiriyor felek yine fûrkat libâsını
Bezm-i safâda yâr ile şâhâne nûş idüp
Sür turma Şâhî câm-ı mahabbet safâsını

163¹¹⁵

Mef'ûlü Mefâ'ilün Mef'ûlü Mefâ'ilün

Andukca dem-i hecrün akar gözümün yaşı
Devlet evbâşun k'ola başı işigün taşı
Ey derd-i dile dermân sensüz dil-i mahzûnun
Gözi yaşıdur âbı hecrün gamıdur aşı
Gönlümi kim eglerdi bu râh-ı mahabbetde
Olmasa gam u mihnet anun iki yoldaşı
El virmiş iken vuslat Şâhî kadem-i yâre
Sürsem bârî toyunca bu çeşm-i güher-pâşı

164 [60b]

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Câna kâr itdi bu gün yine nigâr ayrılığ
Ne katı müşkil imiş sevgili yâr ayrılığ
Kadümi iki büküp yüregümi yakdı benüm
Ol boyı serv-i revân lâle-'izâr ayrılığ
Âh kim şol leb-i la'lünle müselsel saçunun
Komadı cânda safâ dilde karâr ayrılığ
Rahm kıl hâlüme cevır itme ki anca beylüğün

¹¹⁵ Metinde bu gazelin üçüncü beytinden sonra bir beyit sığabilecek kadar yer boştur.

İtdi ben ‘âşıkunı zâr u nizâr ayrılığı

Düşürüp künc-i gam u hasrete derdâ vü dirîg

Agladur Şâhî-i dil-dâr u diyâr ayrılığı

165

Fe’îlâtün Fe’îlâtün Fe’îlâtün Fe’îlün

Ey sabâ menzil-i dil-dâr-ı cefâkâr kanı

Çeşm-i âşûb-ı cihân gamzesi hûn-hâr kanı

Çek rakîbün gamını vuslat-ı yâr ister isen

Gülşen-i ‘âlem içinde gül-i bî-hâr kanı [61a]

Vâ’izâ gel bize ta’n itme harâbâti diyü

İşbu hum-hâne-i vîrâne de huşyâr kanı

Kasr-ı ‘ışka yine Şeddâdî temel bağlamada

Dostum bencileyin dünyede mi’mâr kanı

Bilmezem gönlümü fûrkatde nice egleyeyin

Hâlüm aglamaga gurbetde bana yâr kanı

Andugumca leb-i şîrînüni Ferhâd-sıfat

Dem olur mı dimesem dâmen-i kûhsâr kanı

Tapuna derdümi bilmem nice i’lâm ideyin

Vasf-ı hâl eylemege dil kanı güftâr kanı

Ko cefâyı güzelüm ahde vefâ eyle vefâ

Sâbıkâ ben kuluna itdügün ikrâr kanı

Bir nazar seyrüne cânlar virür ey şâh-ı cihân

Dünyede Şâhî gibi ‘âşık-ı dîdâr kanı

166

Fe’îlâtün Fe’îlâtün Fe’îlâtün Fe’îlün

Dâg-ı hasretle ser-â-ser oda yakdum bu teni

Ben bana eyledüm ey vây beni vây beni [61b]

Nâr-ı gamdan da ziyâde yakıyor hasret odı

Görmeyelden berü ey mihr-i cihân-tâb seni

Dünyede ‘âkıl ü dânâ gam u mihnetle geçer

Yüz yumaz kâbile hergiz felek-i dîn u denî

Çeşm ü ebrû vü hat u hâl ruh u ‘ârız-ı yâr

Her biri biri birinden güzel ammâ deheni

Hasret-i ‘ârız u kaddiyle ölürsem Şâhî

Kabrüme serv diküp gülden idesiz kefeni

167

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün

Gerekmez mâl u mülkini cihânun yârdan gayrı

Benüm nem var cihân içinde mihr-i yârdan gayrı

Zebûnum pister-i hasretde derd-i hecr-i yâr ile

Yüzüme su seper yok dîde-i hûn-bârdan gayrı

Makâm-ı vasla ‘azm idüp reh-i hecre revân oldum

Benüm zâd u zevâdum yok gam-ı dil-dârdan gayrı

Benüm çok sevdüğüm ayruk elümde dahı nem vardur

Yoluna gevher-i eşküm benüm îsârdan gayrı [62a]

Temâşâ-yı cemâlünden beni lutf eyle men’ itme

Ki yokdur hiç murâdum dünyede dîdârdan gayrı

Ser-i kûyun koyup Şâhî varup kanda karâr itsün

Ki hergiz bülbülün olmaz yiri gülzârdan gayrı

168

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

Levh-i kâfûr üzre hâlün ‘anber-i sârâ gibi

‘Ârızunda gonce agzun bâde-i sahbâ gibi

Nutka geldükçe dehânun mürdeler ihyâ ider

Sordugum ‘ayb olmasun cânâ lebün ‘Îsâ gibi

Ol şehenşâh-ı cihânsın sen ki mislün gelmedi

Kullarunun kulu var İskender ü Dârâ gibi

Her seher cânâ melâhat matla’ından ‘ârızun

‘Âleme pertev salar mihr-i cihân-ârâ gibi

Ey melek-manzar girenler gülsitân-ı kûyuna

İstemez çıkmaga ayruk Cennetü'l-me'vâ gibi
Bâd-ı fûrkat fûlk-i vaslı karaya urmak diler
Vaktidür ey seyl-i eşküm cûşa gel deryâ gibi [62b]

Ol gözi âhûdan ayru düşdügümde âh kim
Bulmazam ârâm-gâhum dâmen-i sahrâ gibi
Hâlünün âşüftesi olmakdan ey âfet kaçup
Kâkülün ardınca yelmek bir uzun sevdâ gibi
Kûşe-i vahdetde Şâhî vasl-ı cânân var iken
Tumturak-ı pâdişâhî bir kurı gavgâ gibi

169 [88b]

Mef'ûlü Fa'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Red itdilerse ger bizi 'Osmân erenleri
İtdi kabûl dil-i 'Acemistân erenleri
Dil mezra'ına tohm-ı mahabbet bıraktılar
Gazvin ile Herât u Sıfâhân erenleri
İhsân ümîdi ile biz itdük havâleti
İhsânlar itdiler bize ihsân erenleri
Rahm itdiler felâketümüz çünki gördiler
Tebrîz ü Nahcivân ile Şîrvân erenleri
Râz-ı derûnumuz işidüp şefkat itdiler
Pîrân-ı Belh ü Râz u Horâsân erenleri
Yâkût-ı eşk ile göricek dâmenüm tolu
Gözden bıraktı la'li Bedahşân erenleri
Erdi Hıtâ ile Hotene ger çekem hatâ
Bakmadılar hatâmuza Geylân erenleri
İki cihânda n'ola şeffi' olsalar bize
İran erenleri ile Tûrân erenleri
Ol server-i dü-'âlem ü ashâb u âl için
K'anlar durur şefâ'at ü gufrân erenleri
Bu Şâhînün günâhını 'afv itseler n'ola

Sultân-ı Rûm u mülket-i ‘Osmân erenleri

170 [89b]

Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilün

N’ideyin zâyi’ idüp tûl-i emelle nefesi¹¹⁶

Kalması zerre kadar dilde bu dünyâ hevesi

Iztrâbı ko gel ey murg-i revân sabr eyle

Eskiyüp işde helâke¹¹⁷ varıyor ten kafesi

Kârbân-ı reh-i iklîm-i ‘adem-menzilinün

Tokınur oldu dilâ sem’üme bâng-i ceresi

Gâfil olma gözün aç dîde-i hak-bîn olıgör

Hor tutma¹¹⁸ has ü hâşâk ile mûr u megesi

Şâhî-i bî-dil ü bîmâr u güneş-kâre ne gam¹¹⁹

Sen olursan eger ey şâh-ı kerem dest-resi¹²⁰

MUSAMMATLAR

[65a] *Tahmîs-i Şâhî rahmetu’llâhi te’âlâ*

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

Rûhı râhat itmedür hüsnün temaşâdan garaz

Kalbi sâfî eylemekdür rûy-ı zîbâdan garaz

‘Âşıkâ dîdârdur mahbûb-ı ra’nâdan garaz

¹¹⁶ Bu mısra Hasan Çelebi Tezkiresi’nde şu şekildedir: *Ben nice zâyi’ idem tûl-i emelle nefesi* (Bkz.: Aysun Sungurhan (2017). *Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiretü’ş-şu’arâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55834,kinalizade-hasan-celebipdf.pdf?0>. 161. [Erişim Tarihi: 18.06.2018].

¹¹⁷ Bu kelime, Hasan Çelebi ve Ahdî tezkirelerinde “harâba”, Künhü’l-ahbâr’da “harâb oluyor” şeklindedir (Bkz. Aysun Sungurhan (2017). *Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiretü’ş-şu’arâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55834,kinalizade-hasan-celebipdf.pdf?0>. 161. [Erişim Tarihi: 18.06.2018]; Süleyman Solmaz (2018). *Bağdatlı Ahdî Gülşen-i Şu’arâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56733,ahdi-gulsen-i-suarapdf.pdf?0>, 48. [Erişim Tarihi: 18.06.2018]; Mustafa İsen (2017). *Künhü’l-Anbâr’ın Tezkire Kısmı*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55739,kunhul-ahbarin-tezkire-kismpdf.pdf?0.117>. [Erişim Tarihi: 18.06.2018].

¹¹⁸ Bu kelime Ahdî Tezkiresi’nde “görme” şeklindedir. (Bkz. Süleyman Solmaz (2018). *Bağdatlı Ahdî Gülşen-i Şu’arâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56733,ahdi-gulsen-i-suarapdf.pdf?0>, 48. [Erişim Tarihi: 18.06.2018].

¹¹⁹ Bu mısra Ahdî’de şu şekildedir: *Şâhî-i bî-kes ü bîmâr u kîne-kâre ne gam* (Bkz. Süleyman Solmaz (2018). *Bağdatlı Ahdî Gülşen-i Şu’arâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56733,ahdi-gulsen-i-suarapdf.pdf?0>, 48. [Erişim Tarihi: 18.06.2018].

¹²⁰ Bu mısra Ahdî ve Hasan Çelebi tezkirelerinde ve Künhü’l-ahbâr’da biraz farklıdır:

Sen olur isen eger bâr-ı Hudâ dest-resi (Bkz. Süleyman Solmaz (2018). *Bağdatlı Ahdî Gülşen-i Şu’arâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56733,ahdi-gulsen-i-suarapdf.pdf?0>, 49. [Erişim Tarihi: 18.06.2018].

Sen olur isen ayâ lutf-ı Hudâ dest-resi (Bkz. Aysun Sungurhan (2017). *Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiretü’ş-şu’arâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55834,kinalizade-hasan-celebipdf.pdf?0>. 161. [Erişim Tarihi: 18.06.2018].

Sen olursan eger ey bâr-ı Hudâ dest-resi (Bkz. Mustafa İsen (2017). *Künhü’l-Anbâr’ın Tezkire Kısmı*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55739,kunhul-ahbarin-tezkire-kismpdf.pdf?0.107>. [Erişim Tarihi: 18.06.2018].

Yine, bu tezkirelerde 2 ile 3. beyit yer değiştirmiştir. Solakzade Tarihi’nde de 4.beyit olmaksızın 4 beyit olarak kaydedilmiştir (Bkz. Vahid Çabuk (1989). *Solakzade Tarihi*. C. II. Ankara: KB Yay. 291).

Seyr-i dil-berdür ser-i kûy-ı dil-ârâdan garaz
Zevk u 'işretdür şehâ firdevs-i a'lâdan garaz
Hâr-ı gamda bülbül-i cânı helâk itmek neden
Yire urup gönlümi pâ-mâl ü hâk itmek neden
Gonce agzun hasretiyle derd-nâk itmek neden
Yakamı gül gibi her dem çâk çâk itmek neden
Def'-i gamdur sâkiyâ hod câm-ı sahbâdan garaz
Ey ki 'ışkından garaz vasl ise maksûdun senün
Bâda virdün nakd-i 'ömri yok durur sûdun senün
Kalma şehvânîde varsa tab'-ı mahmûrun senün
Dünye vü 'ukbâ ise makbûl ü merdûdun senün [65b]
'Âşıkâ dîdârdur dünyâ vü 'ukbâdan garaz

Gonce-veş kan yut dehân açma sakın ey 'andelîb
Kim kafada dikilüp gözler ki râz ile rakîb
Gayradur meyli gülün yok yire ötme ey garîb
Minber-i şâh üzre gülşende dikilsen ger hatîb
Yârdan şekvâ mı kılmakdur bu gavgâdan garaz

Her kaçan reftâre gelse Şâhî serv-i kadd-i yâr
Şevk ile tahsîn idüp el yirde kor şâh-ı çenâr
Serv bil haddüni öykünme katline zinhâr
Servde olmaz Celâlî sâye ile berg ü bâr
Zeyn-i gülzâr olmadur serv-i dil-ârâdan garaz

MURABBALAR

1

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Derd-i hecr-i yâr ile derdâ dilüm bîmârdur
Gice gündüz hem-demüm âh u enîsüm zârdur [66a]
Mihnet ü derd ü belâdan gözlerüm hûn-bârdur
Kankı birin eydeyin bin dürlü derdüm vardur
Bir perîden dûr düşdüm görmenün imkânı yok
Derd ü hecri bir onulmaz derd imiş dermânı yok
Cevrinün pâyân u haddi zulminün oranı yok

Kankı birin eydeyin bin dürlü derdüm vardur

Ayırup çarh-ı felek yârümden itdi bî-karâr
Aglaram ben hasret ile gice gündüz zâr u zâr
Bir yana yârân gamı vü bir yana hecr-i nigâr
Kankı birin eydeyin bin dürlü derdüm vardur

Nesne yok hâlümde sensüz hây hânüm bilmiş ol
Kâlîb-ı tenden uçayor murg-ı cânüm bilmiş ol
Ölürem bir gün kalur boynunda kanum bilmiş ol
Kankı birin eydeyin bin dürlü derdüm vardur

Hasret-i câm-ı lebünle bagrumı hûn eyledün
Fürkat-i bezm-i safâ-bahşunla mahzûn eyledün
N'oldı andan Şâhînün hâlin diğeri-gûn eyledün
Kankı birin eydeyin bin dürlü derdüm vardur

2 [66b]

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

İrüp şâh-ı cihân bezmine el virmiş iken vuslat
Safâ câmına el vurup iderken rûz u şeb 'işret
Dirîgâ sohbeti bozdı yine bu çarh-ı bî-şefkat
Helâk itdi beni hecrün ne müşkil derd imiş fürkat

Visâl-i yâre irdükde sevindüm şâdmân oldum
Safâ bezmine şâhâne oturdum kâmrân oldum
Elümden bâde-i vuslat gidelden nâ-tüvân oldum
Helâk itdi beni hecrün ne müşkil derd imiş fürkat

Belâ-yı derd-i hecrünle bana hiç bilmezem n'oldı
Gönülden şâdluk gitdi yirine derd ü gam toldı
Ruhum berg-i hazân-mânendi bâd-ı hecr ile soldı
Helâk itdi beni hecrün ne müşkil derd imiş fürkat

Koyup el sînedi karşunda hizmet bana 'izzetdür
Göz ucıyla nazar şâhum kuluna 'ayn-ı hürmetdür
Eger mektûb ile geh geh anarsan 'âlî-himmetdür
Helâk itdi beni hecrün ne müşkil derd imiş fürkat [67a]

Şeb-i fürkatde nâr-ı şevk ile dil şem'-veş yandı

Çerâğı tekye-i 'ışkun söyünmüş idi uyandı
Duhân-ı âh-ı Şâhîyle felekler göge boyandı
Helâk itdi beni hecrün ne müşkil derd imiş fûrkat

3

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Şehâ sanma ki vaslundan recâ rif'atde olmakdur
Yanunda hoş geçüp bir iki gün hürmetde olmakdur
Varup 'izz-i huzûrunda yâhûd 'izzetde olmakdur
Murâdum hâk-i pâyünde hemân hizmetde olmakdur
Gamundan yıkılan dil mülkinün şâhum harâbın an
Kıyâmetde su'âli hod mukarrerdür cevâbın an
Esîr-i bend-i hicrânı halâs itmek sevâbın an
Murâdum hâk-i pâyünde hemân hizmetde olmakdur

Cemâlünden cüdâ cânâ cihânda n'eylerem cânı
Tapunsuz gözüme zindân görünür mülk-i Yunanî
Varup sâyende hoş geçsem n'ola ey zıll-ı Yezdânî
Murâdum hâk-i pâyünde hemân hizmetde olmakdur [67b]

Anup dil bülbüli bâl açdı vuslat gülsitânına
Terahhum eyle hâr-ı fûrkatün kâr itdi cânına
Tabîbâ çâre kıl bu derdmendün girme kanına
Murâdum hâk-i pâyünde hemân hizmetde olmakdur

Bu Şâhî nâ-murâdı pâdişâhum ber-murâd eyle
Beşâret-nâme ile vaktidür lutf eyle yâd eyle
İrişdür derd ü hecr öldürmeden dermâna şâd eyle
Murâdum hâk-i pâyünde hemân hizmetde olmakdur

4

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ey şeh-i mülk-i melâhat server-i sâhib-cemâl
Derd ü hasretle terahhum it dige-gûn oldı bâl
Turmuşam Ferhâd-veş yolunda ey şîrîn-makâl
Cân bedenden ayrılır ben senden ayrılmak muhâl
Dostum cevr ü cefâ vü zulmi efzûn eyledün

Bezm-i gamda gözlerüm yaşını mey-gûn eyledün
Mihnet ü hecr ile bagrum lâle-veş hûn eyledün
Cân bedenden ayrılır ben senden ayrılmak muhâl [68a]

Ey semen-ber lâle-had serv-i ser-efrâzum benüm
Başdan ayaga ser-â-ser şîve vü nâzum benüm
Hûblar içinde sensin yâr-ı mümtâzum benüm
Cân bedenden ayrılır ben senden ayrılmak muhâl

Ey şeh-i ‘âlî-cenâb u kâm-bîn ü kâm-yâb
Niçe bir bu bende-i üftâdeye hışm ü ‘itâb
Ko cefâyı rahm kıl hâlüm harâb oldı harâb
Cân bedenden ayrılır ben senden ayrılmak muhâl

Pâdişâhum bendeni mahrûm u nâ-kâm eyleme
Pây-mâl idüp hacîl ü hor ü bed-nâm eyleme
Gönlümi yap hâtırum yıkmaga ikdâm eyleme
Cân bedenden ayrılır ben senden ayrılmak muhâl

Almaduk dil komadun ‘âlemde gunc u nâz ile
Fitneler saldun cihâna gamze-i gammâz ile
Halkı Mecnûn eyledün zülf-i kemend-endâz ile
Cân bedenden ayrılır ben senden ayrılmak muhâl

Bir yana devrân gamı bir yana yârün hasreti
Başuma tar eyledi Şâhî diyâr-ı fûrkati [68b]
Dirlügüm dirlük degül hâlüm diger-gündür katı
Cân bedenden ayrılır ber senden ayrılmak muhâl

5

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

Dem mi var kim sînemi tîg-i elemle dilmezem
Yâ çeküp cân cübbesini pâre pâre kılmazam
Eşk-i çeşmüm rûy-ı zerdüm kanla yusun silmezem
Bir vefâsuz yâr sevdüm n’ola hâlüm bilmezem
Geh salar berg-i semen üzre saçın sünbül gibi
Gâh olur ‘arz-ı cemâl eyler açılır gül gibi
Gâh olur yüzüme bakmaz inledür bülbül gibi

Bir vefâsuz yâr sevdüm n'ola hâlüm bilmezem

Niçe bir bu âteş-i hasretle yanam yakılam

Mümkün olmadı ki derd-i hecre bir çâre kılam

Kısmet-i rûz-ı ezelmîş bana bu derd ü elem

Bir vefâsuz yâr sevdüm n'ola hâlüm bilmezem

Eşk-i çeşmüm gibi gözden saldı ben şeydâsını

Kıldı pinhân gözlerümden kâmet-i bâlâsını [69a]

Öldürürse cevri ile terk eylemem sevdâsını

Bir vefâsuz yâr sevdüm n'ola hâlüm bilmezem

Zülfünün sevdâsını bend-i dil ü cân eyledüm

'Aklumı câm-ı lebiyle mest ü hayrân eyledüm

Şöhret-i 'ışkî ki kendüm hâlka destân eyledüm

Bir vefâsuz yâr sevdüm n'ola hâlüm bilmezem

Kâşki evvel senünle olmasaydum âşinâ

Gönlümüz almak mıdı n'eydi bize evvel vefâ

Lutfuna aldanmak olmaz pür-cefâsın pür-cefâ

Bir vefâsuz yar sevdüm n'ola hâlüm bilmezem

Gamzesi bin kerre kanun dökmege kılsa heves

Gam degül 'Îsâ gibi olursa ger feryâd-res

Ey gönül emre mutî' ol hükm anundur sözi kes

Bir vefâsuz yâr sevdüm n'ola hâlüm bilmezem

Gösterelden leylî-i zülfin bana âh ol perî

Olmışam Mecnûn-veş dünyâ vü 'ukbâdan beri

Şöyle sevmeklük gerek Şâhî sevince dil-beri

Bir vefâsuz yâr sevdüm n'ola hâlüm bilmezem

6 [69b]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Dilde derdüm sanma çarhun mihnetindendür benüm

Cânda gussam yâ bu gamzen sür'atindendür benüm

Yâhud eşkâl-i cihânun kesretindendür benüm

Bir meh-i nâ-mihr-bânun hasretindendür benüm

Hem-demüm gussa enîsüm dostlar derd oldugı

Gözlerüm giryân ciger biryân yüzüm zerd olduğu
Düşüben râh-ı mahabbetde tenüm gerd olduğu
Bir meh-i nâ-mihr-bânun hasretindendür benüm
Zülf-i Leylâ gibi bu gönlüm müşevveş bî-karâr
Hâl-i Mecnûn gibi kârum rûz u şeb feryâd u zâr
Sîne sûzân u ciger biryân u çeşmüm cûybâr
Bir meh-i nâ-mihr-bânun hasretindendür benüm
Künc-i fûrkatde dem-â-dem zâr u giryân olduğum
Çâh-ı hasretde esîr-i derd-i hicrân olduğum
Mihrini fâş eyleyüp ‘âlemde destân olduğum
Bir meh-i nâ-mihr-bânun hasretindendür benüm [70a]

Gün gibi sabrum yakasın çâk idüp âh eylemek
Âhum ile âsumânı kara har-gâh eylemek
Hâsılı gam hirmânında gendümi kâh eylemek
Bir meh-i nâ-mihr-bânun hasretindendür benüm

Nâr-ı fûrkatle kara bagrumı yakup taglamak
Pişe vü kâr olduğu feryâd idüp kan aglamak
Nâlemi hem-dem idüp âhumla ülfet bağlamak
Bir meh-i nâ-mihr-bânun hasretindendür benüm

Derd-i hecr-i yâr ile gam-gîn ü nâ-şâd olduğum
San’at-ı mihr ü mahabbetde ben üstâd olduğum
Şâhiyâ derd ü belâya böyle mu’tâd olduğum
Bir meh-i nâ-mihr-bânun hasretindendür benüm

7

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

Dûr olalı hizmetünden ey yüzi mâhum benüm
Göklere çıkdı figân u nâle vü âhum benüm
Öldürürdi derd-i hicrân bendeni şâhum benüm [70b]
Ger hayâlün olmasa bu yolda hem-râhum benüm
Ey şehensâh-ı hümâyûn-baht u Cemşid-ihtişâm
Gark olurdu gözlerüm yaşına yiryüzi temâm
Odlara yanardı âhumdan bu çarh-ı nîl-fâm

Ger hayâlün olmasa bu yolda hem-râhum benüm
Pişem olmuşdur reh-i fürkatde efgân eylemek
İstemez sensüz gönül dünyâyı seyrân eylemek
Hançer-i hecr ile kendüm n'eydi bî-cân eylemek
Ger hayâlün olmasa bu yolda hem-râhum benüm
Hizmetündür dünya vü 'ukbâda maksûdum hemân
Hey ma'âza'llâh gerekmez bana sensüz bu cihân
Ben bu derd-i hecre döymezdüm Hudâ hakkı inan
Ger hayâlün olmasa bu yolda hem-râhum benüm
Cânuma cânlar bağışlardı safâ-yı sohbetün
Âb-ı hayvândur meger var ise cânâ vuslatun
Şimdi n'eylerdi bu Şâhî derdmendi fürkatün
Ger hayâlün olmasa bu yolda hem-râhum benüm

8 [71a]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Âh kim çâk itdi dest-i gam giribânım benüm
Yirleri vü gökleri inledi efgânım benüm
Hâlüme rahm itmedi gitdi meded hânım benüm
Aglasun kan aglasun bu çeşm-i giryânım benüm
Ey gönül şâd u ferahken vuslat-ı cânân ile
Ol boyı 'ar'ar dehânı gonce-i handân ile
Ayırıp çarh inledürse 'âkıbet hicrân ile
Aglasun kan aglasun bu çeşm-i giryânım benüm
Leylî-i zülfünle gönlüm âh Mecnûn olmada
Nesne yok hâlümde gün günden dige-gûn olmada
Cigerüm biryân gözüm giryân yaşum hûn olmada
Aglasun kan aglasun bu çeşm-i giryânım benüm
Hâlüme gökde dem-â-dem ebr ü bârân aglasun
Acısun derdüme yiryüzinde 'ummân aglasun
Halk efgân eylesün hâlüme yârân aglasun
Aglasun kan aglasun bu çeşm-i giryânım benüm [71b]
Âteş-i mihr ü mahabbet Şâhî yakdı cânımı

Rahm kılmaz gûş idüp ol bî-vefâ efgânımı
Hakka kaldı işüm ol vire hemân dermânımı
Aglasun kan aglasun bu çeşm-i giryânım benüm

9

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ey sa'âdet taht-gâhında güzel hânım benüm
Pâdişâh-ı kâmrânım şâh-ı devrânım benüm
Vasluna toymak müyesser olmadı cânım benüm
Yine derd-i hecre düşdüm n'ola dermânım benüm
Dünyede aksâ-yı maksûdumdı bâbun hizmeti
Tûtî-i gûyâ gibi kılmak tapunda midhati
Çün müyesser kılmamış Mevlâ bana bu devleti
Yine derd-i hecre düşdüm n'ola dermânım benüm

Kısmet itdükde nasîbin halka Kassâm-ı Ezel
Bana mihrün sunmuş ey şâh-ı cihân-ı bî-bedel
Ben helâk oldum nazar kıl hâlüme lutf eyle gel
Yine derd-i hecre düşdüm n'ola dermânım benüm [72a]

Çarh-ı gaddâr u sitem-kârın elinden âh vâh
Hizmetünden bendeni dür idiyor ey pâdişâh
Devlet ü ikbâl ile var yarıcun olsun İlâh
Yine derd-i hecre düşdüm n'ola dermânım benüm

Niçe eyyâm idi vaslunla huzûrum var idi
Tâli'üm ferhunde baht-ı kâmrânım var idi
Rûz u şeb ârâm-ı cânım Şâhiyâ dîdâr idi
Yine derd-i hecre düşdüm n'ola dermânım benüm

10

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bir nazarla gönlüm aldun sevdüğüm cânım benüm
Dildeki ârâmım aldun âh sultânım benüm
Hâlüme lutf eyle rahm it şâh-ı hûbânım benüm
İntizâr eyle ben öldüm ey güzel hânım benüm
Ugradım bir derde derdâ hadd ile pâyânı yok

Çekdiğüm derd ü belânun sevdüğüm oranı yok
Sensüzün bir hasteyem kim derdümün dermânı yok
İntizâr eyle ben öldüm ey güzel hânım benüm [72b]

Gül yüzün görmem nigârâ aqlaram hicrân ile
Geçdi ‘ömrüm âh kim bülbül gibi efgân ile
Nây-veş bagrum delikdür inlerem ben cân ile
İntizâr eyle ben öldüm ey güzel hânım benüm

Göreliden gün yüzünü olmuşam dîvâne ben
Yanmaga ‘ışk âteşine olmuşam pervâne ben
Boynı baglu bir kul oldum turmuşam fermâna ben
İntizâr eyle ben öldüm ey güzel hânım benüm

Görmeyelden gül yüzünü tende cânım hastedür
İnlerüm bülbül gibi âhum göge peyvestedür
Bend-i zülfünde dil Şâhî şikeste-bestedür
İntizâr eyle ben öldüm ey güzel hânım benüm

11

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

Hasretünden kan akıdur çeşm-i giryânım benüm
Güş kılmazsın dirîgâ âh u efgânım benüm
Hâlüme lutf eyle rahm it şâh-ı hûbânım benüm
A begüm a pâdişâhum a güzel hânım benüm [73a]

Cân u ser terk eyler isem tan degüldür yoluna
Her ne denlü cevri idersen eylegil ben kuluna
Nice yıldur dil perîşândur perîşân hâlüne
A begüm a pâdişâhum a güzel hânım benüm

Halka halka idüben zencîr-i zülfini kemend
Bu dil-i dîvâneyi itmek diler o pây-bend
‘Akl gitdi sabr gitdi ıssı itmez bana pend
A begüm a pâdişâhum a güzel hânım benüm

Gice gündüz yanaram ben âteş-i hicrânuna
Ey vefâsuz niçe bir sabr ideyin peymânuna
Muntazırdur gel yetiş bu haste-dil dermânuna

A begüm a pâdişâhum a güzel hânım benüm
Hasret ile haste oldum bana dermân eylegil
Bülbül-i şûrîde kim vasluna handân eylegil
Pâdişehsin kuluna lutf eyle ihsân eylegil
A begüm a pâdişâhum a güzel hânım benüm
Âteş-i hicrânla sen eylemedün beni tebâh
Kime yanup yakılup idem bu gün feryâd u âh [73b]
Âb-ı vaslunla beni şâd itmedün sen âh âh
A begüm a pâdişâhum a güzel hânım benüm
Derd-i hecrün âteşiyle bagrumı kıldun kebâb
Mâ-cerâ-yı mihnetün şerh idemez yüz fasl u bâb
Rûz-ı mahşerde sakın Hakka viremezsın cevâb
A begüm a pâdişâhum a güzel hânım benüm
Çünkü içdi derd ile Şâhî mahabbet câmını
Ol sebebden bulmadı artık gönül ârâmını
Derd-i hecründen ölürsem hasretiyle dâmını
A begüm a pâdişâhum a güzel hânım benüm

12

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Yâr ser-keş baht nâ-fercâm tâli' ser-nigûn
Cân nâlân dil perîşân çeşm giryân eşk hûn
Tâkatüm tâk oldı derd ü gussadan oldum zebûn
Dâd elünden ey cefâsı çok vefâsuz çarh-ı dún
Olmadı gitdi benümle ol perî râm ey dirîg
Gussadan dil eylemez bir yirde ârâm ey dirîg [74a]
Nâzenîn 'ömrüm gelüp geçmekde nâ-kâm ey dirîg
Dâd elünden ey cefâsı çok vefâsuz çarh-ı dún
Bebr-i gam pâyende-hâl ü dil diger-gûn olmada
Kara bagrum pençesi zahm ile pür-hûn olmada
Nesne yok hâlümde kaldum şöyle magbûn olmada
Dâd elünden ey cefâsı çok vefâsuz çarh-ı dún
Suya el sunsam elümde ey dirîgâ hâk olur

Destüme bir deste gül alsam hemân hâşâk olur
Tâli'üm yâd itdügümce âh zührem çâk olur
Dâd elünden ey cefâsı çok vefâsuz çarh-ı dún
Zahm-ı gamdan yir mi var kim dilde yüz bin yâre yok
Derdüm artar agladukça aglamakdan çâre yok
Bencileyin Şâhiyâ nâ-kâm bir bî-çâre yok
Dâd elünden ey cefâsı çok vefâsuz çarh-ı dún

13

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Mübtelâ-yı derd ü hicrân oluyor cân u beden
Rûz u şeb endîşe vü hayretde kalsam tan mı ben [74b]
Gözüme zindân görünür oldu sahrâ vü çemen
Ey gözüm kan agla ey dil âh u efgân eyle sen
İşgünden bendeni dûr itmek ister rûzgâr
Câna kâr itdi bu gam ey pâdişâh-ı kâm-kâr
Hâlüme rahm ide lutfından meger Perverdigâr
Ey gözüm kan agla ey dil âh u efgân eyle sen
Düşeyin kûhsâr u deşte yine ser-gerdân olup
'Âlemi geşt ideyin âşüfte vü hayrân olup
Vaslun elde kalmaga çün çâre yok imkân olup
Ey gözüm kan agla ey dil âh u efgân eyle sen
Tutalum kim hem-demüm bir serv-kad gül-fâm ola
Bir elümde la'l-i dil-ber bir elümde cân ola
Sanma ey ârâm-ı cân sensüz bana ârâm ola
Ey gözüm kan agla ey dil âh u efgân eyle sen
Fürkati zehrine degmez âh zevk-ı vuslatı
Bana sor ben bilürem 'âlemde derd ü firkatı
Dostum çok çekmişem Şâhî gibi bu şiddeti
Ey gözüm kan agla ey dil âh u efgân eyle sen

14 [75a]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Olalıdan gül yüzün ey dost çeşmümden nihân

Subha dek bülbül gibi ben eylerem zâr u figân
Hâlûme rahm eyler oldu cümleten halk-ı cihân
Gönlüm ârâm eylemez taglara düşmemdür hemân
La'l-i nâbun hasretinden bini mahzûn eyledün
Fürkatünle dil-berâ hâlüm dige-gûn eyledün
Leylî-zülfün bendine dil düşdi Mecnûn eyledün
Gönlüm ârâm eylemez taglara düşmemdür hemân
Gün yüzünü göreliden olmuşam dîvâne ben
Şem'-i ruhsâruna karşı yanmışam pervâne ben
Çâre bulmaz hem dirîgâ derd ile hicrâne ben
Gönlüm ârâm eylemez taglara düşmemdür hemân
Hasret-i derdünle cânâ inlerem ben zâr u zâr
Gözlerüm yaşı akar turmaz oluban âşikâr
Dil çeker tâ subha dek her şeb yolunda intizâr
Gönlüm ârâm eylemez taglara düşmemdür hemân [75b]

Ol hilâl-ebrûn göreliden baş açık dîvâneyem
Derd ü mihnet kıssasından çün yine efsâneyem
Âteş-i 'ışkına yârün cân virür pervâneyem
Gönlüm ârâm eylemez taglara düşmemdür hemân

Mihnet-i hecrün nigârâ haddi vü pâyânı yok
Ne belâyımış cihânda ugradum oranı yok
Bir devâsuz derddür kim dostum dermânı yok
Gönlüm ârâm eylemez taglara düşmemdür hemân

'Âşık-ı dil-hasteni sen yanulup yâd itmedün
Derd-i hecründen anı bir lahza âzâd itmedün
Şâhî-i üftâdeni vaslun ile şâd itmedün
Gönlüm ârâm eylemez taglara düşmemdür hemân

15

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Dûr olalı gün yüzünden yatludur başum benüm
Garka viridi 'âlemi Ceyhûn-veş yaşum benüm
Derd ü gam hecr ü belâdur yâr u yoldaşum benüm

Dil-nevâzum sevdüğüm her hâlde hâldeşüm benüm [76a]

Gönlümün eğlencesi vü cânımın cânânısın

Haste cânumçün tabîb ü derdümün dermânısın

Yâ meleksin yâ perîsin yâhud âdem cânısın

Dil-nevâzum sevdüğüm her hâlde hâldeşüm benüm

Gül yüzünden ayrılalı bülbül-i cân hastedür

Giceden tâ subha dek âhum göge peyvestedür

Cân u dil ey mâh-rû mihr-i ruhunla bestedür

Dil-nevâzum sevdüğüm her hâlde hâldeşüm benüm

Âfitâb-ı hüsnün ile çün münevverdür cihân

Lutf idüben itmegil ben zerreden anı nihân

Pâk-bâz-ı 'ışk olanlar terk ider rûh-ı revân

Dil-nevâzum sevdüğüm her hâlde hâldeşüm benüm

Âteş-i fûrkatle cânâ olalı bagrum kebâb

Bezm-i gamda eyledüm şâhâ gözüm yaşın kebâb

Giceler tâ subh olunca inlerüm hem çün rebâb

Dil-nevâzum sevdüğüm her hâlde hâldeşüm benüm

Hecr ü fûrkat içre cânâ çekdüğüm derd ü belâ

Tâ kıyâmet şerh olınsa binde bir olmaz edâ [76b]

Hâsılı hasret füzûn fûrkat gamı bî-intihâ

Dil-nevâzum sevdüğüm her hâlde hâldeşüm benüm

Ayrılalı gün yüzünden hasret ile ey nigâr

Giceler bülbül gibi işüm gücüm âh ile zâr

Ne visâlün hâsıl olur ne kılur gönlüm karâr

Dil-nevâzum sevdüğüm her hâlde hâldeşüm benüm

Mihnet ü derd ü belâ kûhında Ferhâd olmuşam

Yaş döküp kan aglamak fenninde üstâd olmuşam

Bülbül-i şeydâ gibi feryâda mu'tâd olmuşam

Dil-nevâzum sevdüğüm her hâlde hâldeşüm benüm

Âteş-i fûrkat yakup bagrumı pür-hûn eyledi

Akıdup gözüm yaşın mânend-i Ceyhûn eyledi

Yıkuban dil mülkini Şâhîyi mahzûn eyledi

Dil-nevâzum sevdüğüm her hâlde hâldeşüm benüm

16

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ey sipihr-i saltanatda mihr ü mâhum gel berü
Göklere irişmesün feryâd u âhum gel berü [77a]

Dest-gîrüm serverüm püşt ü penâhum gel berü

Dil-berüm ârâm-ı cânüm pâdişâhum gel berü

Yâr-ı sâdıktan cüdâ olma gel ey cân pâresi

Bendenün dirsens onulsun yüregünün yâresi

Derd-i 'ışkun ilm-i tıbda vuslat imiş çâresi

Dil-berüm ârâm-ı cânüm pâdişâhum gel berü

Sohbetünden dūr 'ömrüm geçdi âh u vây ile

Bezm-i gülde gönlüm açılmaz mey-i hamrây ile

Âhum artar nâle-i çeng ü figân-ı nây ile

Dil-berüm ârâm-ı cânüm pâdişâhum gel berü

Âteş-i hicrân ile bagrum kebâb itdün benüm

Bezm-i gamda gözlerüm yaşın şarâb itdün benüm

Ey cefâ-cû¹²¹ rahm kıl hâlüm harâb itdün benüm

Dil-berüm ârâm-ı cânüm pâdişâhum gel berü

Niçe yıl hecrün çeküp irmişken âhir vuslata

Hizmetünden dūr idüp saldun diyâr-ı gurbete

Rahm kıl sabr idemez Şâhî bu derd ü hasrete

Dil-berüm ârâm-ı cânüm pâdişâhum gel berü

17 [77b]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Fürkat ile lâle-veş bagrumı pür-hûn eyleme

Hasret-i dâg-ı gamunla beni mahzûn eyleme

Cânüm al tek râzî oldum beni magbûn eyleme

Nev-cevânsın dostum kan ile kânûn eyleme

Ey yüzi gül saçı sünbül mâh-ı tâbânüm benüm

¹²¹ Metinde: cefâ-hû.

Çeşmi nergis hâli fülful zülfi reyhanum benüm
Mey yirine kanum içme zulm idüp hanum benüm
Nev-cevânsın dostum kan ile kânûn eyleme
‘Akl-ı küllî Leylî-i zülfünde Mecnûn eyledün
Cânı meftûn-ı dil-âvîzünle meftûn eyledün
Hûblar içre cefâ resmini kânûn eyledün
Nev-cevânsın dostum kan ile kânûn eyleme
Tîg-i cevrünle delindi âh sîneyle yürek
Ol sebebdendür k’olupdur göklere âhum direk
Tutmaz isen tutma bu pendî hele benden dimek
Nev-cevânsın dostum kan ile kânûn eyleme [78a]

Âh kim irdi göge feryâd ile âhum benüm
Korkarum kim yakısardur ‘âlemi vâhum benüm
Alma âhum rahm kıl yazukdur ey şâhum benüm
Nev-cevânsın dostum kan ile kânûn eyleme
Vuslatun kadrini bilmez yüregi kan olmayan
Kimse bilmez hâlümü derdünle giryân olmayan
Rahm kılmaz dostum kalbinde îmân olmayan
Nev-cevânsın dostum kan ile kânûn eyleme
Şâhî-i dil-hasteni ey dil-rübâ şâd eylegil
Derd ü mihnet gussasından anı âzâd eylegil
Dil-rübalar içre sen de bir eyü ad eylegil
Nev-cevânsın dostum kan ile kânûn eyleme

18

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

Mihnet-i hecrün nigârâ derd-nâk eyler beni
Hançer-i bürrân-ı fûrkat sîne-çâk eyler beni
Âteş-i gurbet yakup bagrumı hâk eyler beni
Gel gel ey cân yohsa hicrânun helâk eyler beni [78b]

Senden ayrı olalı ben derde mu’tâd olmuşam
Fenn-i ‘ışk içre şehâ Mecnûndan üstâd olmuşam

Sen lebi şîrîn için ‘âlemde Ferhâd olmuşam
Gel gel ey cân yohsa hicrânun helâk eyler beni
Ayrılalı sen güneş yüzlü kamer-ruhsârdan
Nüh felek göge boyandı derd-i âh u zârdan
Hak seni dûr itmesün dîrsen eger dîdârdan
Gel gel ey cân yohsa hicrânun helâk eyler beni
Görmeyelden ey yüzi gül mâh-ı tâbânun seni
Vâlih ü hayrân olup terk eyledüm cân u teni
Rûz-ı vasla ırmeyüp hasret kalursa vâ beni
Gel gel ey cân yohsa hicrânun helâk eyler beni
Âteş-i hecrünle dil döne döne oldı kebâb
Mâ-cerâ-yı fûrkatün şerh idemez yüz bin kitâb
Ya İlâhî sen ‘inâyet eyle sen kıl feth-i bâb
Gel gel ey cân yohsa hicrânun helâk eyler beni
Sen gülersin serv-kaddüm gülşen içre gül gibi
İnlerüm ben hâr-ı gamda âh idüp bülbül gibi [79a]
Câm-ı çeşmüm eşk-i hûn-âb ile toldı mül gibi
Gel gel ey cân yohsa hicrânun helâk eyler beni
Şâhî senden olalı ey mâh-ı tâbânun cüdâ
Bâba varmaz gözleri feryâd ider subh u mesâ
Hazret-i Hakkun hakı vü hem resûl-i Mustafâ
Gel gel ey cân yohsa hicrânun helâk eyler beni

19

Mef’ûlü Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün

Gül-geşt ide sahn-ı güle dün sürüp semend
Gitdüm yanumca bir niçe gül-fâm u serv-kad
İçinde biri gönlüm alup kıldı müstemend
Meh-rûy serv-kâmet ü gül-bûy lâle-had
Şol dem ki gözüme tuş oldı serv-kâmeti
Sandum kopardı başuma ol dem kıyâmeti
Sandı ayaga aldı elümden selâmeti
Meh-rûy serv-kâmet ü gül-bûy lâle-had

Zülfi şikenci murg-ı dili eyleyüp esîr
Kıldı havâle gamzelerin cânâ hem çü şîr [79b]
Kaldum belâda olmadı bir lahza dest-gîr
Meh-rûy serv-kâmet ü gül-bûy lâle-had
Nergis göziyle sihr ile elden alup dili
Cân murgına ki saldı kemend zülfi sünbülü
Bakdum lebine dikkat ile kılca yok beli
Meh-rûy serv-kâmet ü gül-bûy lâle-had
Sünbül saçını gül yüzine eyleyüp nikâb
Nergis gözi ile cân u dile saldı ıztırâb
Şâhî elinde komadı ârâm u sabr u hâb
Meh-rûy serv-kâmet ü gül-bûy lâle-had

20

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

İrmedi vasluna her kim cân u tenden geçmedi
Görmedi râhat yüzün ol kim geçenden geçmedi
Meyl-i dünyâyı denî sanma ki benden geçmedi
Geçdi dil her nesneden illâ ki senden geçmedi
Bülbül-i dil gül yüzün vasfın okur gûyendedür
Rûz u şeb hâr-ı belâda vuslatun cûyendedür [80a]
Geçdi 'ömri derd ile gurbetde sohbet bulmadı
Geçdi dil her nesneden illâ ki senden geçmedi

21

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Âh kim sevdâ-yı zülfün eyledi rüsvâ beni
La'l-i nâbun çâre-sâzum olmaz ise vâ beni
Sanma benden oldu düşmek 'ışkuna cânâ beni
Hüsnüni zîbâ iden itdi sana şeydâ beni
Düşmişem deşt-i gama nâmûs u cânum kalmadı
Kâkülün gibi perîşânum karârum kalmadı
Hâsılı gördükde hüsnün ihtiyârum kalmadı
Hüsnüni zîbâ iden itdi sana şeydâ beni

Görmeyince tâb-ı ruhsârun gözüm nem tolmadı
Düşmeyince nâr-ı hecre böyle benzüm solmadı
Dostum sevmek seni bi'llâhi benden olmadı
Hüsnüni zîbâ iden itdi sana şeydâ beni
Gül yüzün şevkiyle dil bülbül gibi nâlân u zâr
Bûy-ı zülf-i sünbülünle cân-ı miskîn bî-karâr [80b]
Nergis-i mestün elümde komadı sabr u karâr
Hüsnüni zîbâ iden itdi sana şeydâ beni
Geldi Şâhî âsitân-ı devlete redd eyleme
Şâh-ı âdilsin mürüvvet bâbını sedd eyleme
Derd-i 'ışkun ser-nibiştümmiş güneş add eyleme
Hüsnüni zîbâ iden itdi sana şeydâ beni

22

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Lutf u ihsân eyleyüp nâmunla yâd itdün beni
Gussadan âzâd olup şâd ol ki şâd itdün beni
Pertev-i mihr-i ruhundan müste'âd itdün beni
Ber-murâd ol pâdişâhum ber-murâd itdün beni
Hamdû-li'llâh vasluna müştâk idüm irdüm yine
Gözlerüm nûrını arturdum yüzün gördüm yine
Fursat el virdi ayagina yüzüm sürdüm yine
Ber-murâd ol pâdişâhum ber-murâd itdün beni
Câna kar itmişdi muhkem pâdişâhum fûrkatün
Bir nefes dilden gider miydi likâ-yı hazretün [81a]
Andugumca gözlerüm giryân olurdu vuslatun
Ber-murâd ol pâdişâhum ber-murâd itdün beni
Künc-i fûrkatde kalupdum lutf idüp yâd eyledün
Bu dil-i gam-gînüme rahm eyleyüp şâd eyledün
Müstedâm ol ben kulun hecründen âzâd eyledün
Ber-murâd ol pâdişâhum ber-murâd itdün beni
Pâdişâhum Şâhînün sabrın alupdı ıztırâb
Âşiyân-ı dîdeden pervâz idüpdi murg-ı hâb

Himmetünle Hak du'âmı kıldı âhir müstecâb
Ber-murâd ol pâdişâhum ber-murâd itdün beni

1¹²²

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Yaraşur dostum lebün kân-ı güher
Agzun açdukça dilün dürler döker
Zülf ü ruhsârun ucından rûz u şeb
Cân harâret dil perîşânluk çeker

MÜFREDLER

1

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Pâdişâh-ı mülk-i 'ışkâm diyü lâf itsem n'ola
Kim belâ küncinde derdün gibi gencüm var benüm

2 [63a]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Kâkülün itdükde dil-ber târ ü mâr
Gözlerüme görünür her târı mâr

3

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Dem-be-dem kopdukda dilden işbu âh-ı âteşîn
Odlara yakup teni eyler beni zâr u enîn

4

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

Nice mest olmasun her lahza çeşmün
Lebün gibi öninde bâdesi var

5

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Nice benzer kadüne serv ki refâtâr idemez

¹²² Bu şiir bir nazmdır.

Öykünür mi femüne gonce ki güftâr idemez

6 [63b]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ger dilersen başuma gün togdugın
Kâkülün ruhsârun üstinden götür

7

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ûlün

Der-âgûş itmeden ol mû-miyânı
Sana bir kılca yok 'ömrüm ziyânı

8

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Dil-i tennûr sînedede cânâ kebâbum var benüm
Hem iki gözüm iki şîşe şarâbum var benüm

9

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ûlün

Yine mestâne çeşmün buldugına
Koma hançer çeküp kan itmek ister

10

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ûlün

Lebüne benzedürdüm la'l-i nâbı
Eger bir zerre denlü olsa cânı

11 [64a]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ey dehânı hokka ey dendânı dür
Cânuma diş bilemek lâyük midur

12

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Gözlemekden yollarun pür-hûn olupdur gözlerüm
Nitekim cânum bedededür sini ben gözlerüm

13

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Hüb sevmen diyü vâ'iz halka dün pend eyledi
Çekdi mahbûbı nezâketle 'aceb bend eyledi

14

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Kâkülün barmagına her kaçan ol yâr tolar
Bûy-ı misk ile mu'attar olup âfâk tolar [64b]

15

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Bulmadum 'âlemde dermân gitdi derd ü hasrete
Hey ne müşkil kâr imiş sabr u tahammül fûrkate

16

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ûlün

Kızıl meyle şehâ altun sâgar
Nigînî la'1 gûyâ hâtem-i zer

17

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ûlün

Gözüm giryân u dil biryân ciger hûn
Terahhum kıl bana hâlüm dige-gûn

18 [97b]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Totalum taglarca yâ Rabb günâhum var imiş
Yâ oransuz rahmetün deryâları kanı senün

19

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Dünyâ-yı bî-vefâ vü sitemkâr u ser-keşün
Degmez safâ vü zevkî 'azâb u belâsına

MESNEVİLER

1 [84b]

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

Gel ey tab'-ı sühen-senc ü güher-çîn

Nigâra nâme yaz zîbâ vü rengîn

Ruh-ı cânân gibi mahbûb olsun

Yanında dil-berün mergûb olsun

Kad-i dil-ber gibi her beyti mevzûn

Leb-i cânân gibi her lafzı mey-gûn

Perî ruhsârımı teshîr kılsun

Mübârek hâtırında yir kılsun

Şehâ ehl-i nazm medhünde kâsır

Egerçi her biri fenninde mâhir

Sen ol şehsin ki şâhâ hınk-ı gerdûn

Gelür karşuna zer zeyniyle her gün

Bugün kabzandadır şemşîr-i mirrîh

Mutî' olmazsa a'dâ başına mîh [85a]

Eger korkutmasan pençenle şîri

Kaçup çarh üzre idinmezdi yiri

Şu bezm-i 'ıyşdur bezmün ki ey yâr

Kamer deffâf u Zühre çengisi var

Zebân-ı hâl ile dir çeng-i Zühre

Şehâ sür devrünü tayanma dehre

El urupsun sa'âdet gibi gence

Ne tan ursan yidi iklîme pençe

Şeh-i gîtî-sitân şâh-ı cihânsın

Sikender-der Ferîdûn-ı zemânsın

Nedür devründe İskender Ferîdûn

Senün ey pâdişâh-ı rub'-ı meskûn

Şehâ her ilde bir İskenderün var

Ferîdûn gibi yüz bin serverün var

Bu gün devründe yokdur pençe-gîrûn

Şeh-i gerdân-keşânlar hep esîrûn

Cihânı dutdı nâm u dâstânun

Süleymân Hânısın devr-i zemânun

2 [85b]

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

Letâfet gülsitânıdur cemâlün

Melâmet bûstânıdur cemâlün

Ruhun tâbiyle gül tâbende olmuş

Hatun bûyına sünbül bende olmuş

Hatun âşüftesi reyhân u 'anber

Kadün hayrânı şimşâd u sanavber

Cemâlün seyrine nergisler ey şâh

Dökilmiş yollar üzre gözedür râh

N'ola yüz kızdurup ey yâr-ı gülnâr

Dise yüzüne sensüz bana gül nâr

Degüldür şevk-i gülden zâr bülbül

Firâkundan ider feryâd u gulgul

Ko medhi hecr elinden dâd eyle

Baş aç meydâna gir feryâd eyle

Nedür bu çekdügün devrân elinden

Vefâsuz cevri çok cânân elinden

Hayâl-i vaslun olmayaydı zikrüm

Gamunla taglara düşmekdi fikrüm [86a]

Gözümde uçar ey mihr ü hayâlün

Kerem eyle yine göster cemâlün

Saçun gibi gönül hâli müşevveş

Ko cevri rahm kıl ey yâr-i ser-keş

Ciger hûn oldı la'lün hasretinden

Kadüm ham oldı kaddün fürkatünden

Gönülden uyku gitdi dilden ârâm
Belâ küncinde kaldum zâr u nâ-kâm
Meded derd ü gamun cânuma yetdi
Sirişküm ‘âlemi gark-âb itdi
Şekîb ü sabr u ârâm u karârum
Elümden gitdi hep ey şehr-yârüm
Olaydı sende ger ey şâh şefkat
Komazdun fûrkatünde böyle hasret
Bu mihnet ey ‘aceb cânândan mı
Yahûd bu gadri çok devrândan mı
Kerem eyle benüm şâh-ı cihânüm
Ten-i fersûdede rûh-ı revânüm [86b]
Cenâbun Ka’be-i halk-ı cihândur
Tavâf itmek anı dermân-ı cândur
Cemâlün pertevi nûr-ı Hudâdur
Dile Merve hakı seyri safâdur
Beni ol âsitândan dûr itme
Elüm al yirde koyup hor itme
Şehâ Şâhî gulâmün kâmrân it
Sevindür gamlı gönlin şâdmân it
Yeter gözinde uçurdun hayâlün
Murâdıdur hemân göster cemâlün
Dırâz itdün sözi başla du’âya
Şehensâh-ı cihân zıll-ı Hudâya
Hudâyâ gönlini gamdan berî kıl
Vücûdın mülk-i sıhhat serveri kıl
Hemîşe kâm-bîn ü kâmrân it
Niçe yıllar dahı şâh-ı cihân it
Hudâyâ ‘ömrini anun dırâz it
‘Adûsı ‘ömrini eksüld ü az it [87a]

Cenâb-ı ‘izzete yüz urdı Şâhî
Kabûl eyle du’âsın yâ İlâhî [90a]

3

Mefâ’îlün Mefâ’îlün Fe’ûlün

Kurıldukda yahûd mîzân yâ Rab
Günâhum tartılır olur ağır heb

Şu denlü yükleneyem ben günâhı
Meger ‘afvundan ola yâ İlâhî

Sırât üzre revân oldukda mahlûk
Benüm hâlüm n’ola üstümde yük çok

Rahîmâ rahm kıl salma cahîme
Giriftâr eyleme zecr-i elîme

Bana cennet yolın âsân eyle
Günâhum ‘afv kıl ihsân eyle

Cenâbundur tazarrû’-gâh-ı mahlûk
Elümde sana lâyıık bir ‘amel yok

Kara yüzüm getürdüm bâr-gâha
Siyeh kuldur ki çekdüm pâdişâha

Alurlar Hindûyı redd eylemezler
Kerem bâbın yapup sedd eylemezler

Sen ol sultan-ı ‘âlemsin ki bî-had
Niçe yirlerde Kur’ân içre bî-ad [90b]

Buyurdun ben ‘afüvv ü ben kerîmüm
Ra’ûf u *Gâfirü’z-zenb*¹²³ ü Rahîmüm

Didün *lâ taknatû min rahmeti’İlâh*¹²⁴
Kapuna geldüm işte şey’en lil’lâh

Revâ mı pâdişâhum hazretünden
Ki mahrûm ola Şâhî himmetünden

¹²³ *Günahları bağışlayan (Mü’min/3).*

¹²⁴ *Allah’ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin (Zümer/53).*

Şu dem kim mevc ura deryâ-yı himmet

Dü-‘âlem rahmete gark ola kat kat

Günahum ‘afvdan ey bâr-ı Gaffâr

Bana fâ’ide sana ne ziyân var

‘Atâ bezl eyledükde hâs u ‘âma

Yeter bir katre bu âsî gulâma

Gözüm yaşına yâ Rab şefkat eyle

Habîbün hürmetine rahmet eyle

FARŞÇA ŞİİRLER¹²⁵

GAZELLER

1¹²⁶

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün

Eger tâc-ı cihândârî müyesser mî-şevved mâ râ
Ki tîg-i kahramânî ber-küşâyem mülk-i dünyâ râ¹²⁷

Eger yârî dehed bahtem be-âyîn-i Süleymânî

Çü ins ü cin be-fermân âverem ez-Kâf ankâ ra¹²⁸ [91a]

Ser-i Tahmasb râ ez-ten be-darb-ı tîg ber-dârem

Be-zîr-i hükîm-i hîş ârem Semerkand u Buhârâ râ¹²⁹

¹²⁵ Farsça şiirlerdeki farklar Farsça divançesindeki şiirlerle karşılaştırılıp tespit edilmiştir. Bkz. Mustafa Çiçekler (1998). “Şehzade Bayezid ve Farsça Divançesi”. *Şarkiyat Mecmuası*. (VIII): 222-228.

¹²⁶ Bu gazelin matla beyti divanda bulunmamaktadır. Farsça divançede ve Solakzâde Tarihi’nde tespit edilen beyit gazele dâhil edilmiştir. Ancak, Solakzâde Tarihi’nde beyitlerde farklılıklar vardır. Bâyezîd, Şâh Tahmasb’a sığınmadan önce sözkonusu şiirin Tahmasb’ın eline geçtiği ve bunun yüzünden ona kötü sözler sarf ettiği kaydedilir. (Bkz. Vahid Çabuk (1989). *Solakzade Tarihi*. C. II. Ankara: KB Yay. 290).

*Eger tâc-ı cihândârî müyesser mî-şevved mâ râ
Ki tîg-i kahramânî ber-küşâyem rüy-ı dibâ râ*

*Ser-i Tahmasb râ ez-ten be-darb-ı tîg ber-dârem
Be-zîr-i hükîm-i hîş ârem Semerkand Buhârâ râ*

*Eger bahtem dehed yârî be-âyîn-i Süleymânî
Be-ins ü cin be-fermân âverem ez Kâf Ankâ râ*

*Muhibb-i çâr-yâr u âl-ı ashâb-ı Muhammed şev
Biyâ ey Râfîzî ber cân-ı hod kon ân teberrâ râ*

*Ümidem hest ey Şâhî Hudâyem ger mu’in bâşed
Be-şemşîr-i cihân-gîrî küşâyem rüy-ı gubrâ râ*

Hasan Çelebi Tezkiresi’nde kayıtlı olan matla beyti de biraz farklıdır:

Eger taht-ı Süleymânî müyesser mî-şevved mâ râ

Be-tîg-i kahramânî ber-küşâyem rüy-ı gabrâ râ (Bkz. Aysun Sungurhan (2017). *Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiretü’ş-şu’arâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55834,kinalizade-hasan-celebipdf.pdf?0>. 161. [Erişim Tarihi: 18.06.2018].

Divanda makta beyti 4. beyit olarak bulunmaktaydı. Farsça divançedeki şekle göre 4. beyit gazelin sonuna alındı. Bu şiir Hafız’ın “*Eger ân terk-i Şirâzî be-dest âr u dil-i mâ râ*” mısraıyla başlayan gazeline nazire olabilir.

¹²⁷ *Eğer cihandarlık tacını kolaylıkla elde edersek kahramanlık kılıcıyla dünya mülkünü fethederim.*

¹²⁸ *Süleyman gibi bahtım bana yardım ederse, insanlar ve cinler gibi Kaf’tan Anka’yı da emrin altına alırım.*

Muhibb-i çâr-yâr u âl ü ashâb-ı Muhammed şev
Biyâ ey Râfizî ber-cân-ı hod kon ân turâ râ¹³⁰
Be-râh-ı şer'-i rûşen şev me-şev güm-reh be-nâdânî
Birûn âr ez-dimâg-ı huşk in bî-hûde sevdâ râ¹³¹
Men ez-behr-i cihân-gîrî çerâ bî-hûde endîşem
Ki hod ez-dil rızâ dâdem kazâ-yı Hak Te'âlâ râ¹³²
Ümîdem hest ey Şâhî mu'inem ger mu'in bâşed
Be-şemşîr-i cihân-gîrî küşâyem mülk-i dünyâ râ¹³³

2

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün
Ân ser ki bâ-niyâz ber-în âstâne nîst
Hergiz dil-eş be-tîr-i sa'âdet nişâne nîst¹³⁴
Ân kıssahâ ki ez-Hüsrev ü Şîrîn mî-konend¹³⁵
Û hasb-i hâl-i mâ-st füsûn u fesâne nîst¹³⁶ [91b]
Ruhsâr-ı hûb dârî vü mehzûn-kâmetî
Hergiz tu râ zi-ser tâ be-kadem yek bahâne nîst¹³⁷
Müjgân-ı men bes-est be-tezyîn-i turreet
Z'ân rû şikenc-i zülf-i tû muhtâc-ı şâne nîst¹³⁸
Nâmeş be-âşîkî ne-nüvîsend Şâhiyâ
Ân râ ki bâ¹³⁹-çünîn gazel-i âşîkâne nîst¹⁴⁰

3

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

¹²⁹ Tahmasb'in başını bedeninden bir kılıç darbesiyle ayırırım. Semerkand ve Buhara'yı kendi hükümüm altına alırım.

¹³⁰ Hz. Muhammed'in dört dostunun (Hz. Ebubekir, Ömer, Osman, Ali), ailesinin ve sahabelerinin dostu ol. Gel, ey Râfizî onları kendi canının üzerinde tut.

¹³¹ Aydınlık şeriat yoluna yönel, cahillikle yolunu yitirme, bu boş sevdayı kuru dimağından at.

¹³² Yüce Allah'ın kaza ve kaderine boyun eğmişken, neden boş yere cihangirlik sevdasına düşeyim?

¹³³ Ey Şâhî, ümidim budur ki, eğer Allah'ım yardım ederse, dünya mülkünü cihani zapt eden kılıcımla açarım.

¹³⁴ Bu dergâha niyaz etmeyen kimsenin gönlü hiç bir zaman mutluluk okuna hedef olmaz.

¹³⁵ Mısraın vezni bozuktur.

¹³⁶ Hüsrev ve Şîrîn'den nakledilen kıssalar bizim halimizin ifadesidir. Boş söz ve efsane değildir.

¹³⁷ Mısraın vezni bozuk. Sen güzel bir yanağa ve düzgün bir boya sahipsin. Baştan ayağa kadar sana tek bir bahane yok.

¹³⁸ Senin saçını taramak için benim kirpiklerim kâfi olduğundan senin saçının kıvrımları için tarağa ihtiyaç yok.

¹³⁹ Farsça divançede: hem

¹⁴⁰ Ey Şâhî, böyle âşîkane gazeli olmayan kimsenin adını âşîk yazmadılar.

Dermendân-ı turâ endîşe-i dermân nîst
Yek-nefes kayd-ı dil ü yek-lahza fikr-i cân nîst¹⁴¹

Tâ ki zân yâkût-ı cân-perver hayâtî yâftem
Z'ân zemânem ârzû-yı çeşme-i hayvân nîst¹⁴²

Âşikan der-kûy-ı tû dîdâr-ı tû dârend taleb
Hiç îşân râ hevâ-yı cennet ü rıdvân nîst¹⁴³

Ez-berem tâ ân perî çün nûr-ı dîde dûr şod
Nîst yek dem kîn dü çeşmem behr-i ân giryân nîst¹⁴⁴

Ber-güzîd ez-digerân Şâhî turâ ez-behr-i ân
Dil-berî vü ân dârî digerrân râ ân nîst¹⁴⁵

4 [92a]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Dil be-bûy-ı sünbület çün bâd ser-gerdân şod
Râh-ı Mecnûnî girift ü vâlih ü hayrân şod¹⁴⁶

Zülf-i ü ber-Mushaf-ı rûyeş be-ragmem pâ-nihâd
Ez-ser-i kâfir velî bî-dîn ü bî-îmân şod¹⁴⁷

Pîş ez-în der-kûdekî ber-burc-ı dil bûdî hilâl
Der-çehâr deh sâlegî hem-çün meh-i tâbân şod¹⁴⁸

Çün tu der-sahn-ı gülistân der-neşînî bâ-hasân
Pîşe-i mâ hem-çü bülbül nâle vü efgân şod¹⁴⁹

Bü'gzer ez-zulm ü sitem ey şâh-ı hûbân rahm kon
În dil-i âbâd-ı Şâhî ez-gam-et vîrân şod¹⁵⁰

5

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

¹⁴¹ *Senin dertlilerin için derman düşüncesi yok. Bir an gönül kaygısı bir lahza can düşüncesi yok.*

¹⁴² *O canın gıdası yakuttan (dudak) hayat bulduğundan beri bende âb-ı hayat arzusu yok.*

¹⁴³ *Senin bulunduğu yerde yüzünü görmek isteyen âşıklar cennet arzusunu hiç duymazlar.*

¹⁴⁴ *O güzel göz nuru gibi göğsümden uzak olduğundan beri bu iki gözümün onun için ağlamadığı bir an yoktur.*

¹⁴⁵ *Gönül alan ve güzellik sahibisin. Diğerlerinin güzelliği olmadığı için Şâhî onların içinden seni seçti.*

¹⁴⁶ *Gönül senin sümbül (saçının) kokusu sebebiyle rüzgâr gibi dönüp durmakta. (O) Mecnûn'un yolunu tuttu, şaşkın ve hayran oldu.*

¹⁴⁷ *Bana rağmen yüzünün Mushaf'ı üzerine onun saçı ayak bastı. Önceden kâfirdi, ama şimdi dinsiz, imansız oldu.*

¹⁴⁸ *Bundan önce küçüklükte gönül burcunda hilaldin. On dört yaşına gelince dolunay oldun.*

¹⁴⁹ *Sen gül bahçesinde çör çöple (başkalarıyla) oturunca, bana bülbül gibi feryat ve figan etmekten başka çare kalmadı.*

¹⁵⁰ *Ey güzellikler padişahı, bu sitem ve zulmü bırak, (ona) acı. Bu Şâhî'nin mamur gönlü senin gamından viran oldu.*

V'ez gül eser-i rûy-ı tu dârem heme dânenđ
V'ez misk¹⁵¹-i Hoten bûy-ı tu dârem heme dânenđ¹⁵²
Kerdem be-hevâyet zi-cihân kat'-ı ta'alluk
Ey serv-i revân rûy-ı tu dârem heme dânenđ¹⁵³ [92b]
Ez-nergis-i şûh-ı tu merâ çend sitem nîst
Men nâle zi-gîsû-yı tu dârem heme dânenđ¹⁵⁴
Der-sîne çünîn zahm-ı firâvân-ı ciğer-sûz
Ez-gamze-i ebrû-yı tu dârem heme dânenđ¹⁵⁵
Çün Şâhî çerâ men ne-şevem vâlih ü şeydâ
Sevdâ-yı siyeh-mûy-ı tu dârem heme dânenđ¹⁵⁶

6

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ûlün

Zi-âhem sünbül-et tâ der-ham üftâd
Heme şûr u fiten der-'âlem üftâd¹⁵⁷
Be-sa'y u zûr hergiz ber-hîzem
Ki bâr-ı 'ışk ber-men muhkem üftâd¹⁵⁸
Zi-dil ârâm u ez-ser 'akl-ı mâ bürd
Hayâl-i zülf-i tu tâ hem-dem üftâd¹⁵⁹
Be-gird-i Ka'be-i kûyet sirişkem
Nazar kon hemçü âb-ı zemzem üftâd¹⁶⁰
Me-şev magrûr Şâhî ber-hazer bâş
Ez-ân sengî ki ber-câm-ı Cem üftâd¹⁶¹

7

¹⁵¹ Farsça divançede: müşğ

¹⁵² *Senin yüzünün eserini gülden, kokunu Hoten miskinden aldığını herkes bilir.*

¹⁵³ *Senin arzunla dünyadan ilgiyi kestim. Ey serv-i revân senin yüzünü gördüğümü herkes bilir.*

¹⁵⁴ *Benim sitemim senin şuh nergislerinden (göz) değildir. Benim senin saçın sebebiyle inlediğimi herkes bilir.*

¹⁵⁵ *Sinemdeki bu sayısız ciğer yakan yaraların, senin kaşlarının işaretinden olduğunu herkes bilir.*

¹⁵⁶ *Senin siyah saçının sevdasında olduğumu herkes bilir. Şâhî gibi niçin hayran ve deli olmayayım?*

¹⁵⁷ *Âhımdan senin sümbül gibi saçına kıvrımlar düşeli bütün âlem karışıklık ve fitne ile doldu.*

¹⁵⁸ *Aşk yükü beni yerimde muhkem yaptığı için çaba ve zorla asla yerimden kalkmam.*

¹⁵⁹ *Senin saçının hayaliyle dost olalı, gönülden rahatımız ve baştan aklımız gitti.*

¹⁶⁰ *Bak, senin Kâbe gibi olan bulunduğun yerin çevresinde gözyaşım tıpkı zemzem suyu gibi oldu.*

¹⁶¹ *Ey Şâhî, mağrur olma! Cem'in kadehine değen taştan sakın!*

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

Merâ gîrem güneh ez-had birûn şod
Zi-dest-i kahr-ı men 'âlem zebûn şod¹⁶²
Be-dergâhet künûn bâ âh u zârî
Dilem pür-sûz u çeşmem gark-ı hûn şod¹⁶³
Zi-behr-i magfiret tâ çend nâlem
Hudâyâ bahr-i gufrân-ı tu çün şod¹⁶⁴ [97a]
Be-çâh-ı ma'siyet üftâde bûdem
Merâ Hak dest-gîr ü reh-nümûn şod¹⁶⁵
Zi-avn-ı Hak be-özü ü tevbe Şâhî
Ümîdem hest ki ez-isyân birûn şod¹⁶⁶

8

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

Hudâyâ cürm-i men ez had birûn şod
Ne-yâyed der şümâr ez-add birûn¹⁶⁷ şod¹⁶⁸
Kerîmâ afv kon ez âh u zârî
Ciger mecrûh geşt ü dîde hûn şod¹⁶⁹
Zi şerm ü haclet ü ayb u günâhem
Dilem çün gonca rûyem lâle gûn şod¹⁷⁰
Halâsem deh be-dest-i cürm ü isyân
Dil ü cânem giriftâr u zebûn şod¹⁷¹
Bi-hamdi'llâh merâ Şâhî zi-evvel
Sa'âdet yâr u devlet reh-nümûn şod¹⁷²

¹⁶² Günahlarım sınırı aştı. Benim kahredici pençemden âlem perişan oldu.

¹⁶³ Şimdi ah u zar ile senin dergâhındayım. Gönlüm ateş ve gözlerim kana gark oldu.

¹⁶⁴ Allah'im, bağışlanmak için daha ne kadar ağlayıp sızlayayım? Senin bağış denizin ne için var!

¹⁶⁵ Günah kuyusuna düşmüştüm. Allah'im elimden tuttu, yol gösterdi.

¹⁶⁶ Şâhî ümit ediyorum ki özürün ve tövben Allah'ın yardımıyla isyanından fazla oldu.

¹⁶⁷ Farsça divançede: füzûn

¹⁶⁸ Ey Allah'im benim günahlarım haddi aştı. O kadar çok ki, saymaya bile gerek yok.

¹⁶⁹ Ey Kerîm, affet. Ah u zarla ciğer yaralı ve göz kanlı oldu.

¹⁷⁰ Utanç, ayıp ve günahımdan gönlüm gonca gibi (daraldı), yüzüm lâle gibi (karardı).

¹⁷¹ İsyân ve günah elinden beni kurtar. Gönül ve canım giriftar oldu.

¹⁷² Şâhî, Allah'a şükürler olsun, önceden mutluluk dost, devlet de yol gösterici oldu.

9 [93a]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ber-ser-i kûyeş fütâde zâr mî-nâlem henûz

Veh zi-istignâ ne-şod vâkıf zi-ahvâlem henûz¹⁷³

Ber-hevâ-yı ân Hümâ-tal'at feşândem nakd-i hod

Der-makâm-ı bî-hodî bî-per ü bî-bâlem henûz¹⁷⁴

Zîr-i pâ-yı ân semen-ber serv-kad der-bahtem

Mâl ü mülk-i hîş râ bî-genc ü bî-mâlem henûz¹⁷⁵

Der-serem bü'gzeşt dey ü sengî ber-zed ber-serem

Ez-ser-i ân zevk rû ber-seng mî-mâlem henûz¹⁷⁶

Sâlehâ şod hem-çü Şâhî ber-deret zârî konem

Ez sitem-kârî ne-geştî vâkıf-ı hâlem henûz¹⁷⁷

10

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

Zi-dil-ârâm burdî v'ez serem hûş

Çi kerdî ey büt-i sîmîn binâ-gûş¹⁷⁸

Dil ü dîn râ be-zülfeyn-i tu bâzem

Eger yek şeb konem kaddet der-âgûş¹⁷⁹ [93b]

Be-bâd-ı şevket ey ârâm-ı dilhâ

Be-sân-ı bahr-ı cûşân mî-zenem cûş¹⁸⁰

Eger ez-câm-ı la'let cür'a-nûşem

Konem endûh-ı 'âlem râ ferâmûş¹⁸¹

Terahhum kon be-hâl-i şifte Şâhî

Merân ez-sâye ey serv-i kabâ-pûş¹⁸²

11

¹⁷³ Onun sokağının başında düşkün bir âşık olarak hâlâ inliyorum. Ancak o (sevgili) ilgisizlikten henüz hâlimi anlamadı.

¹⁷⁴ O Hümâ gibi güzelin arzusuyla kendi nakdimi saçtım. Kendimden geçmişlik makamında henüz kolsuz kanatsızım.

¹⁷⁵ O yasemin gibi beyaz göğüslü, selvi boylunun ayağı altında, malımı mülkümü kaybettim. Şimdi parasız ve malsızım.

¹⁷⁶ Kış ayında başımdan bir macera geçti ve başıma bir taş vurdu. O yüzün güzelliği baştan gitsin diye taşın üzerine kazıyorum.

¹⁷⁷ Onun kapısında Şâhî gibi ağlayıp inleyeli yıllar oldu. Zalimlikten hâlâ hâlimi anlamadı.

¹⁷⁸ Gönülden rahatlığı, baştan aklı aldın. Ey gümüş kulaklı put (güzel), ne yaptın?

¹⁷⁹ Eğer bir gece seni kucaklarsam, gönlü ve dini senin iki zülfün için veririm.

¹⁸⁰ Ey gönüllerin huzuru (sevgili), şevkinin rüzgârıyla coşkun deniz gibi coşuyorum.

¹⁸¹ Eğer la'l renkli dudacağının kadehinden bir damla içersen dünyanın bütün kederlerini unuturum.

¹⁸² Ey elbise giymiş selvi (sevgili), Şâhî'nin perişan haline acı da gölgenden kovma.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Z'âdemî hergiz ne-zâyed çün tu tıfl-ı nâzenîn

Ber-kemâl-i Hâlik-i û sad-hezârân âferîn¹⁸³

Bûse-i la'let men ez-cüllâb-ı şîrîn yâftem

Zevk-i ân leb râ ne sükker mâned ü ne âb-gîn¹⁸⁴

Şûr u şer gamze-i zülf-i turâ dîdem zi-bîm

Sâhtem vird-i zebân *va'llâhü hayrû'l-hâfizîn*¹⁸⁵

Ger peder rıdvân u mâder hûr bâşed sâlehâ

Çün tu ferzend-i perî-rûyî ne-yâyed ber-zemîn¹⁸⁶

Şâhiyet râ bûse dih zâyi' ne-bâşed bahr-i û

Hod tu dâni *lâ-yudî'u'llâhe muhsinîn*¹⁸⁷

12

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ey ki tîret râ nişâne cân-ı men

Şod zi-derdet ber-felek efgân-ı men¹⁸⁸

Bâz yâbem rûz u 'ömr-i refte râ

Ger şebî yek dem şevî mihmân-ı men¹⁸⁹

Ân sanem bâ-zülf-i kâfir-kîş bered

Ey Müselmânân zi-dest îmân-ı men¹⁹⁰

Derd-i cân dârem be-Kânûn u Şifâ

Nîst cüz la'l-i lebeş dermân-ı men¹⁹¹

Ber-deret Şâhî tazallum mî-koned

Yek nazar û râ bes ey sultân-ı men¹⁹²

¹⁸³ *Senin gibi nazenin çocuk hiçbir zaman insanoğlundan doğmaz. Onun yaratıcısına yüzbinlerce aferin.*

¹⁸⁴ *Ben senin la'l renkli kırmızı dudağının öpüşüyle tatlı suyu buldum. O dudağın zevki ne şekerde ne balda kaldı.*

¹⁸⁵ *Senin saçının gamzesinin kargaşasını gördüm ve korkudan "Allah koruyucuların en hayırlısıdır" sözünü tekrarlayıp durdum.*

¹⁸⁶ *Baba Rıdvân, anne de huri olsa, yıllarca senin gibi bir peri yüzüğü yeryüzüne getiremezler.*

¹⁸⁷ *Şâhî'ye öpücüğü ver, onun denizinde zayı olmaz. Sen kendin biliyorsun, güzellik denizinde Allah zayı etmez." Sabret, Allah iyi davrananların ecrini elbette zayı etmez" Hüd Suresi, 115. Ayet*

¹⁸⁸ *Ey (bakış) oku beni hedef alan, senin derdinden benim fiğanlarım feleğe ulaştı.*

¹⁸⁹ *Eğer bir gece benim misafirim olursan giden ömrümü tekrar bulurum.*

¹⁹⁰ *Ey Müslümanlar o put (güzel) kâfir yaradılışlı saçıyla benim imanımı elimden alır.*

¹⁹¹ *Kanun ve Şifa ile can derdine düştüm. Senin yakut gibi dudağından başka benim dermanım yok.*

¹⁹² *Ey benim sultanım, Şâhî senin kapında yalvarıyor. Ona bir bakışın yeter.*

Mef'ûlü Fâ'ilâtün Mef'ûlü Fâ'ilâtün
(*Müstef'ilün Fe'ûlün Müstef'ilün Fe'ûlün*)

Derd ü belâ vü gam şod hâsıl merâ zi-gerdûn
Yâ Rab çi çâre sâzem şod hâl-i men¹⁹³ diger-gûn¹⁹⁴

Ez-âşnâ vü hîşân bûy-ı vefâ ne-bînem
Mândem be-mülk-i hayret âşüfte-hâl ü mahzûn¹⁹⁵ [94b]

Yâ Rab be-nâm-ı pâket kon sûy-ı men nigâhî
Geşt ez-gam-ı zemâne dil-haste vü ciger-hûn¹⁹⁶

Ey serv-i ser-firâzem der-cüst ü cûy-ı vuslat
Her sû reved sirişkem mânend-i âb-ı Ceyhûn¹⁹⁷

Şâhî zi-dest-i hicrân ez-hod haber ne-dâred
Û râ tefakkudî kon ey şâh-ı rub'-ı meskûn¹⁹⁸

14 [97b]

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mef'ûlü Fâ'ilün

Bâlâ-bülend ü gonca-dehen gül-'izâr-ı men
Ârâm-ı (cân u) sabr-ı dil-i bî-karâr-ı men¹⁹⁹

Goftî kesî ki sabr koned yâbed ü vefâ²⁰⁰
Ez-had güzeşt sabr u bî-şod intizâr-ı men²⁰¹

Ey yâr-i nâzenîn u dil-âşûb-ı men zi-men
Bürdî be-nâz u şîve zi-dil ihtiyâr-ı men²⁰²

Düş ân kirişmeî ki merâ kerdî der-nazar
Ez-âşıkân-ı ber-efrâhtî i'tibâr-ı men²⁰³

¹⁹³ Hasan Çelebi tezkiresinde “ma” şeklindedir. (Bkz. Aysun Sungurhan (2017). *Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiretü's-şu'arâ*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55834,kinalizade-hasan-celebipdf.pdf?0>. 161. [Erişim Tarihi: 18.06.2018].

¹⁹⁴ *Felekten benim elde ettiğim dert, bela ve gam oldu. Benim halim kötüleştii. Allah'ım ne yapayım?*

¹⁹⁵ *Dosttan da, yabancından da vefa görmedim. Şaşkınlık ülkesinde perişan ve mahzun kaldım.*

¹⁹⁶ *Yâ Rab temiz adınla benim tarafıma bir bak. Zamanın gamından gönüm hasta, ciğerim de kanla doldu.*

¹⁹⁷ *Ey başı göğre ulaşmış sevgili, sana kavuşmak için dönüp dolaşmaktan, gözyaşı ırmağımdan her taraf Ceyhun nehri gibi oldu.*

¹⁹⁸ *Şâhî'nin hicran elinden (artık) kendinden haberi yok. Ey dört kıtanın şahı, onu bir arayıp sor.*

¹⁹⁹ *Uzun boylu, gonca ağızlı, gül yanaklım. Benim kararsız gönlümün sabrı ve canımın huzuru.*

²⁰⁰ Farsça divançede: safâ

²⁰¹ *Sabreden kişi vefâ bulur dedin. Benim sabrım ve bekleyişim haddini aştı.*

²⁰² *Ey gönlümü elden çıkaran nazlı sevgilim, naz ve şive ile gönülden ihtiyarımı götürdün.*

²⁰³ Mısraın vezni bozuktur. *Görünüşte de olsa uzaktan bana bir baksaydın, âşıklar arasında itibarım artardı.*

Şâhî be-yek nazar dilem ez-dest bered
Ân çeşm-i mest-gamze-i ayyâr-ı yâr-ı men²⁰⁴

15 [95a]

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Ey pâdişâh-ı bahr u ber ü kâm-kâr-ı men
Me'gâr derîn mihnet ü gam rûzgâr-ı men²⁰⁵

Hergiz be-hâl-i bende nazar çün ne-mî-konî
Ey şâh-ı ser-firâz u sitemkâr yâr-ı men²⁰⁶

Kadr-i adû-yı tu ber-efrâhtî ez-felek vezin²⁰⁷
Bâ-mekr-i û be-hâk zedî i'tibâr-ı men²⁰⁸

Feryâd u âh-ı men ki be-gûşet ne-mî-ressed
Ber-çarh reft nâle vü feryâd u zâr-ı men²⁰⁹

Şâhî zi-mekr ü hîle-i a'dâ çi gam bûd
Ger lutf-ı pâdişâh şevved gam-güsâr-ı men²¹⁰

16

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Ez-rûy-ı tu gîred basarem nûr hemîşe
Başed dilem ez-la'l-i tu mesrûr hemîşe²¹¹

Her çend be-kurb-ı tu şevem sûy be-sad nâz
Ân bîh ki temâşâ konem ez-dûr hemîşe²¹² [95b]

Her câ ki nazar mî-konem ez-behr-i temâşâ
Ân-câ tu şevî nâzır u manzûr hemîşe²¹³

Pinhân şode budîm ez-în pîş be-küncî
Geştem be-gam-ı 'ışk-ı tu meşhûr hemîşe²¹⁴

²⁰⁴ Ey Şâhî, sevgilimin hileci sarhoş bakışlı gözü tek bakışla gönlümü benden aldı.

²⁰⁵ Ey denizlerin ve karaların padişahı, benim mutluluğum olan padişah, benim zamanımı gam ve mihnetle geçirme.

²⁰⁶ Ey benim burnu havada, sitemkâr şahım, asla bendenin hâline bakmazsın.

²⁰⁷ Mısraın vezni bozuk.

²⁰⁸ Düşmanının kâdrini felekten daha yüceltiyorsun. (Fakat) onun hilesiyle benim itibarımı düşürüyorsun.

²⁰⁹ Benim feryadım, inleyişim feleğe ulaştı, senin kulağına ulaşmıyor mu?

²¹⁰ Şâhî eğer padişahın lutfu benim gamımı def ederse düşmanın hilesinden ne korkum olur?

²¹¹ Senin yüzünden gözüm daima ışık alıyor. Senin la'linden gönlüm daima mesrur oluyor.

²¹² Daha ne kadar senin yüz türlü nazına katlanarak sana yakın olayım. En iyisi seni her zaman uzaktan seyretmek.

²¹³ Her nerede seni seyretmek için baksam, o yerde bakan da bakılan da sen olursun.

Ber-devlet-i îñ fânî vü ber-'ömr-i cevânî
Zinhâr me-şev Şâhî tu magrûr hemîşe²¹⁵

17

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

Ey ber-ser-i iklîm-i hüsn zıll-i Îlâhî
Ez-cevr-i tu tâ key keşem îñ nâle vü âhî²¹⁶

Cüz mihr-i tu men cürm-i diger hîç ne-dârem
Bî-çâre-i hod râ me-kûş ez-behr-i günâhî²¹⁷

Bî-demdeme-i 'ışk füsûn-est ü fesâne
Îñ tantana-i saltanat u satvet-i Şâhî²¹⁸

Bî-ebr nazar hûb buved mihr-i cihân râ
Ey bâd ber-efrâz zi-ruh zülf-i siyâhî²¹⁹

Z'endûh-ı cihân bî-mey ü mahbûb ne-tüvân rest
Bî-bâde vü şâhid me-nişîn gam-zede Şâhî²²⁰

NAZMLAR²²¹

1

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ûlün

Turâ yâ Rab demî tâ'at ne-dârem
Be-ıslâh-ı nefis tâkat ne-dârem²²²

Zi-dest-i nefis-i meyyâl ü hevâyî
Derîn mihnet serâ râhat ne-dârem²²³

2

Fe'ûlün Fe'ûlün Fe'ûlün Fe'ûl

²¹⁴ *Senin aşkının gamını bundan önce bir köşeye gizlemiştim. (Şimdi) herkese meşhur ettim.*

²¹⁵ *Şâhî sakın hiç bir zaman bu geçici devlete ve gençliğe güvenme!*

²¹⁶ *Ey güzellik ülkesinin şahı, Allah'ın gölgesi olan, senin çevrinden ne zamana kadar ağlayıp inleyeceğim?*

²¹⁷ *Senin aşkıdan başka benim hiç bir günahım yok. Kendi biçareni tek bu günahıtan dolayı öldürme.*

²¹⁸ *Bu padişahlık debdebesi ve saltanat tantanası aşk demdemesi olmadan efsanedir, boştur.*

²¹⁹ *Dünyayı (aydınlatan) güneşe bulut olmayınca bakmak hoştur. Ey rüzgâr, (sevgilinin) yüzünden (o siyah) saçı kaldır.*

²²⁰ *Dünyanın sıkıntısından, kederinden şarapsız ve güzelsiz kurtulmak mümkün değildir. Gamlı Şâhî, güzelsiz ve şarapsız oturma.*

²²¹ *Farsça divançenin yayınında nazmlar "kita" olarak gösterilmiştir. Ancak kafiyelerine göre bu şiirler "nazm"dır. Bkz. Mustafa Çiçekler (1998). "Şehzade Bayezid ve Farsça Divançesi". Şarkiyat Mecmuası. (VIII): 221.*

²²² *Allah'ım bir an sana itaat etmem. (Fakat) nefsimi ıslaha da takatim yok.*

²²³ *Her şey meyleden ve arzulayan nefsin elinden bu mihnet yerinde (dünyada) rahatım yok.*

Menem ân ki kerdem günâh-ı azîm

Sezâ-vâr geştem be-zecr-i elîm²²⁴

Tuyî ân gafûr (u) tuyî ân rahîm

Tu hâşâ ki râni merâ der-cahîm²²⁵

3 [96b]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Şod siyeh ez-cürm ü isyân nâme-i ikbâl-i men

Ger ne-bahşâyî günâhem râ çi bâşed hâl-i men²²⁶

Afv ez-Mevlâ be-cû verne çi gerded Şâhiyâ

Tâc u taht u şevket-i şâhî vü genc-i mâl-i men²²⁷

MÜFREDLER²²⁸

1

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ûlün

Eger bînî hatâ vü cürmî ez-mâ

Hudâyâ afv kon ma'zûr fermâ²²⁹

2 [90b]

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ûlün

Nihâdem rû be-pîş-i bârgâhet

Zi men tevbe zi tu afv u inâyet²³⁰

3 [96b]

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ûlün

Zi-isyân âdemî hâlî ne-bâşed

Tu sultânî zi-tu gufrân şâyed²³¹

4 [64b]

²²⁴ O büyük günahı işleyen ben olduğum için elemin eziyetine katlanan da ben oldum.

²²⁵ Sen bağışlayıcısın, beni cehenneme haşa ki süresin.

²²⁶ Benim ikbal mektubum suç ve isyandan kapkara oldu. Eğer sen benim günahlarımı bağışlamazsan benim halim nice olur?

²²⁷ Ey Şâhî, taç, taht, padişahlık şevketi, paranın bir değeri yok. Affı Allah'tan iste.

²²⁸ Farsça divançe yayınında divanda 6 müfred olduğu belirtilmesine rağmen bu sayı 7'dir. Müfredin biri Türkçe şiirler arasındadır. Bkz. Mustafa Çiçekler (1998). "Şehzade Bayezid ve Farsça Divançesi". *Şarkiyat Mecmuası*. (VIII): 221.

²²⁹ Ey Allah'ım, eğer bizden bir hata ve cürm görürsen, bizi affet.

²³⁰ Senin huzuruna kapandım. Tövbe benden, af ve yardım senden.

²³¹ İnsanoğlu bir an isyandan boş değildir. Sen sultansın, senden affetmen beklenir.

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

Kemend-endâz-ı ülfet gerd-i nahcîr
Zi müjgân nîst hâcet ber dilem tîr²³²

5 [96a]

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

Zi dergâh-ı tu diger der ne-dânem
Kerîmâ afv kon ez-der me-rânem²³³

6

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

Be-dergâh-ı tu üftâdem bezârî
Tu hâşâ red konî mahrûm dârî²³⁴

7

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

Eger hâhî selâmet yâbî Şâhî
Me-kon zulm ü be-kon ber-Hak-nigâhî²³⁵

²³² Bu müfred Farsça divançede yoktur. *Onun saçı avın boynuna kement atıp doladı. Onun kaşlarından (atılan) gönlümdeki oka hâcet yok.*

²³³ *Senin dergâhından başka kapı tanımıyorum. Ey cömert (kişi), beni affet, kapından sürme.*

²³⁴ *Perişan bir şekilde senin dergâhına düştüm. Hâşâ ki, beni (kapından) mahrum edesin.*

²³⁵ *Eğer (sen) selâmet istiyorsan Şâhî'yi bul, zulmetme ve Hakkı gözet!*

